

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1. Економічна сутність основних засобів в економічній літературі та у нормативно-правовому забезпеченні.....	7
1.2. Існуючі підходи до класифікації основних засобів	14
1.3. Критерії визнання та оцінка основних засобів у вітчизняній обліковій практиці	21
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	29
2.1. Документальне оформлення руху необоротних активів.....	29
2.2. Облік руху необоротних активів.....	36
2.3. Порядок нарахування та облік амортизації необоротних активів	43
Висновки до розділу 2.....	47
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА АНАЛІЗУ І ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ.....	49
3.1. Мета, завдання, інформаційне забезпечення та методика аналізу необоротних активів	49
3.2. Організація внутрішньогосподарського контролю використання необоротних активів підприємства	58
Висновки до розділу 3.....	62
РОЗДІЛ 4. АНАЛІЗ СКЛАДУ ТА РУХУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ «ФОП КРАВЧУК Н.В.».....	64
4.1. Аналіз динаміки та структури основних засобів «ФОП Кравчук Н. В.».....	64
4.2. Діагностика наявності та руху ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.».....	67
4.3. Аналіз складу основних засобів «ФОП Кравчук Н.В.».....	69
4.4. Аналіз забезпеченості «ФОП Кравчук Н. В.» ОЗ	73
Висновки до розділу 4.....	75
РОЗДІЛ 5. ЕКОНОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.».....	77
5.1. Діагностика показників, що оцінюють ефективність прийнятих рішень «ФОП Кравчук Н. В.» щодо оновлення, вибуття ОЗ та характеризують їх технічний стан.....	77
5.2. Оцінка ефективності використання основних засобів ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.»... ..	82
Висновки до розділу 5.....	84
РОЗДІЛ 6. ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	86
6.1. Організація охорони праці на підприємстві	86
6.2. Планування та фінансування робіт з охорони праці на підприємстві	89
6.3. Оцінка стану охорони праці на підприємстві	90
6.4. Економічна оцінка заходів з охорони праці.....	92
6.5. Оцінка стійкості об'єкта (цеху) до впливу ударної дії ядерного вибуху і заходи щодо підвищення стійкості	95
Висновки до розділу 6.....	96
ВИСНОВКИ	98
БІБЛІОГРАФІЯ.....	103
ДОДАТКИ.....	110

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку в нашій країні відбувається перехід до ринкової економіки, який вимагає розробки відповідного господарського механізму, докорінних змін у його функціонуванні та гармонізації інтересів усіх зацікавлених сторін. Тому, процес реформування бухгалтерського обліку, що відбувається в Україні, є цілком закономірним. Здійснення ефективних заходів щодо стабілізації економіки та перехід до ринкових відносин потребують принципово нових підходів до управління необоротними активами.

Зокрема, своєї актуальності проблема обліку основних засобів, як необоротних активів набула у зв'язку з потребою отримати власниками, кредиторами й інвесторами, як вітчизняними так і закордонними, оперативної та достовірної інформації щодо стану, руху, оновлення та ефективності використання основних засобів. Від того, наскільки ефективно використовуються наявні засоби праці, від їх досконалості, залежать і загальні результати роботи підприємства. Це свідчить про актуальність обраної теми дослідження, вимагає правильної побудови обліку і контролю руху необоротних активів (основних засобів), їх амортизації та ремонту.

Вивчення теоретичних положень, опублікованих праць вітчизняних і зарубіжних вчених, практики діяльності підприємств свідчить, що облік необоротних активів в останній час дещо ускладнився, а ряд проблем негативно впливають на процес управління виробництвом, знижуючи ефективність їх використання.

До кола таких проблем можна віднести різні підходи до термінології та визначення сутності основних засобів у бухгалтерському обліку й системі оподаткування, принципи оцінки основних засобів, проблеми вдосконалення системи амортизації, підвищення інформативності первинних документів з

обліку основних засобів, а також аналізу ефективності використання основних засобів і можливості її прогнозування.

Вагомий внесок у розробку теоретичних основ та методологічних підходів до проблеми обліку й аналізу необоротних активів зробили провідні вчені-економісти, як вітчизняні – Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Грінько А.П., Кірейцев Г.Г., Кужельний М.В., Кузьмінський А.М., Лінник В.Г., Моссаковський В.Б., Огійчук Н.Ф., Пушкар М.С., Сопко В.В., Сук Л.К., Янчева Л.М., так і зарубіжні – Палій В.Ф., Соколов Я.В., Шеремет А.Д та інші вчені.

Дискусійність багатьох теоретичних положень, практична значимість обліку й аналізу необоротних активів, недостатній рівень їх дослідження з погляду сучасних потреб управління зумовили вибір теми та визначили спрямованість дослідження.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці наукових і практичних рекомендацій з організації обліку й аналізу необоротних активів та виявлення шляхів їх подальшого вдосконалення з метою забезпечення ефективного функціонування підприємств у сучасних умовах господарювання.

Така цільова спрямованість зумовила постановку та розв'язання наступних **завдань**:

- дослідити економічну сутність необоротних активів, їх склад та класифікацію;
- розкрити проблеми оцінки необоротних активів в умовах ринкових відносин і визначити її вплив на фінансово-майновий стан підприємства;
- дослідити діючу методику нарахування амортизації й обліку зносу основних засобів, встановити її ефективність;

- проаналізувати діючу організацію та методику бухгалтерського обліку необоротних активів, вплив на них змін податкової політики та виявити шляхи її вдосконалення;

- розробити рекомендації з удосконалення методики аналізу ефективності використання основних засобів із застосуванням інформаційних систем і технологій.

Об'єктом дослідження є процес обліку й аналізу основних засобів на ФОП «Кравчук Н.В.». Це зумовлено специфікою діяльності підприємства, оскільки інших необоротних активів для розгляду і аналізу немає.

Предметом дослідження є теоретичні засади, а також діюча практика обліку й аналізу необоротних активів та її вдосконалення в умовах ринкових відносин.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є системний підхід до розкриття економічної сутності необоротних активів і процесу їх відтворення. Теоретичною та методичною основою дослідження є наукові розробки вітчизняних і зарубіжних економістів з обліку й аналізу необоротних активів, законодавчі та нормативні акти України, інструктивні матеріали, матеріали Держкомстату України, а також дані бухгалтерського обліку ФОП «Кравчук Н.В.». Вирішення поставлених завдань досягнуто на основі застосування загальнонаукових методів наукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу та синтезу, порівняння, вибіркового обстеження й групування, а також економіко-статистичних прийомів дослідження.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці основних напрямків і конкретних рекомендацій з удосконалення методики обліку основних засобів, їх амортизації та ремонту, проведення аналізу ефективності використання, що сприятиме подальшому вдосконаленню бухгалтерського обліку основних засобів, підвищенню його аналітичності та оперативності.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи налічує 103 сторінки друкованого тексту, 23 таблиці, 41 рисунок. Список використаних джерел містить 74 найменування на 7 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність основних засобів в економічній літературі та у нормативно-правовому забезпеченні

Діяльність будь-якого підприємства розпочинається з формування матеріально-технічної бази, а саме нематеріальних активів, зокрема основних засобів, відсутність яких унеможливує функціонування та ведення поточної господарської діяльності підприємства. Саме обсяг акумульованих основних засобів дає підстави судити про розмір підприємства, його можливості та перспективи розвитку.

Тому буде доцільним дати чітке визначення цій економічній категорії. Економічна природа «основні засоби праці» визначається тими конкретними умовами, в яких вони вироблені, придбані, отримані по лізингу, безоплатно або орендовані і в яких їх експлуатують. Економічною в них є втілена праця і визнані споживчі якості, тобто здатність бути використаними. Так, спочатку вважалося, що, якщо «засоби праці знаходяться в приватній власності, то вони виступають як «основний капітал».

Слід зазначити, що у західних і вітчизняних вчених не було єдиного підходу до поняття «основний капітал». Але зі всіх приведених визначень «основний капітал» можна зробити наступний загальний висновок, що «основний капітал» є виробленими засобами виробництва: придбані здібності робітників до праці, безумовно «вироблені» при використанні речових ресурсів. Тому, на нашу думку, до складу «основний капітал» можна віднести не лише засоби праці і будівлі, але і людську працю.

Поняття «основні засоби» – це суто радянський винахід. Офіційно воно виникло в 1930 році. До цього в нашій країні вважали (а за кордоном вважають за краще і до цих пір) говорити: будівлі, споруди, устаткування.

У економічній літературі термін «основні фонди» широко використовується до цього дня.

Підтримуючи думку Л. К. Сук та Н. Г. Виговської, слід зазначити, що ці поняття неможливо не розрізняти, оскільки «основні засоби» – це сукупність матеріально-речових цінностей, а «основні фонди» – це джерела формування «основні засоби», їх значення відображаються у різних частинах балансу: «основні засоби» – в активі, «основні фонди» – в пасиві [75].

У економічній літературі поняття «основні засоби» має широку базу трактувань та визначень.

Систематизацію поглядів дослідників щодо сутності поняття «основні засоби» наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Деякі підходи до визначення поняття «основні засоби»

<i>Автор підходу</i>	<i>Визначення</i>
Бабаєв Ю. А.	Основні засоби – це частина майна, використовувана як засоби праці при виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг або для управління організацією протягом періоду, що перевищує 12 місяців, або звичайний операційний цикл, якщо він перевищує 12 місяців.
Бабяк Н. Д.	Основні засоби – засоби праці, що є матеріально-речовими елементами, грошовим вираженням яких є основні виробничі і невиробничі фонди.
Безруких П. С.	Основні засоби є сукупністю матеріально-речових об'єктів і цінностей, що діють в незмінній натуральній формі протягом тривалого періоду. Це засоби, що створюють матеріально-технічну основу і умови виробничо-господарської діяльності підприємства.
Борисов А. Б.	Основні засоби – засоби праці виробничого та невиробничого призначення. Характерною особливістю основних засобів є участь в процесі виробництва тривалий час, протягом багатьох циклів, при збереженні основних властивостей і первинної форми, при цьому поступове зношування і їх вартість переноситься на продукцію, що виготовляється.
Бойко В. М., Вашків П. Г.	Основні засоби – сукупність засобів праці, які функціонують у сфері матеріального виробництва в незмінній натуральній формі протягом тривалого часу та переносять свою вартість на заново створений продукт частинами в міру їх зношення.
Бутинець Ф. Ф., Василенко Ю. А., Чебанова Н. В., Коваленко А. М., Хом'як Р. Л.	Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він перевищує один рік).

Продовження табл. 1.1

Дем'яненко М. Я.	Основні засоби – це термін бухгалтерського обліку, синонім економічного поняття «необоротні матеріальні активи» (засоби виробництва, матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі діяльності або для здійснення адміністративних і соціальних функцій, що використовуються протягом тривалого періоду і поступово переносять свою вартість на продукцію у міру зношення); матеріальні цінності (виробниче майно), що споживається у виробничому процесі, тобто фізичний капітал. Засоби - це прийоми, дія, знаряддя, гроші, матеріальні цінності, речі, устаткування, будь-яке добро, яке використовується для досягнення певної мети.
Грабова Н. Н.	Основні засоби – це матеріальні активи, що функціонують в натуральній формі як у виробничій сфері, так і в невиробничій протягом довгого часу (більш за один рік).
Кужельний Н. В.	Основні засоби – сукупність матеріально-суттєвих цінностей, діючих в натуральній формі і протягом як матеріального виробництва, так і в невиробничій сфері.
Сопко В. В.	Основні засоби – засоби праці, що експлуатуються довше ніж один рік і мають вартість понад встановлений ліміт; виняток становить лабораторне обладнання, повністю і багаторазово беруть участь у процесі виробництва; переносять свою вартість на готову продукцію частинами, по мірі зносу.
Сердюк В. Н.	Основні засоби – засоби праці, ціна яких перевищує встановлений підприємством вартісний ценз, і термін експлуатації яких перевищує один рік (чи операційний цикл, якщо він більший за рік) в первісній натуральній формі як засоби праці (машини, обладнання, прибори та інструменти) чи як матеріальні умови праці (будівлі, споруди, інвентар).
Сухарський В. С.	Основні засоби (основні фонди) – це засоби праці виробничого і невиробничого призначення (будівлі, споруди, машини, передавальні пристрої, інвентар і т.п.), що беруть участь у процесі виробництва в продовж багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і поступово (в міру зношення) переносять свою вартість на вироблену продукцію.
Фамінський І. П.	Основний капітал, основні засоби, основні фонди – сума капіталу, вкладеного в сукупність матеріально-речових об'єктів і цінностей, що використовуються в процесі виробництва для впливу на предмети праці і їх перетворення в придатні до споживання продукти. Основний капітал приймають участь в багатьох циклах виробництва, служить протягом довгого часу й переносить свою вартість на вартість вироблених з його допомогою товарів поступово, по мірі зносу шляхом нарахування амортизації.
Щербина А. В.	Основні засоби – це матеріальні активи, що функціонують в натуральній формі як у виробничій сфері, так і в невиробничій протягом довгого часу (більш за один рік).

На основі проведеного аналізу наукової літератури можна зробити висновок, що більшість авторів під «основні засоби» розуміють матеріальні активи підприємства. Деякі автори зазначають, що «основні засоби» є засобами праці які використовуються у виробництві протягом тривалого часу. Інші автори вважають, що основні засоби – це матеріальні активи, що використовуються лише у виробничому процесі, тобто більше ні на що вони впливу не мають, а це є невірним тлумаченням, адже «основні засоби»

використовуються підприємством у всій його господарській діяльності. Дуже важливим вважаємо доповнення до визначення те, що основні засоби повністю і багаторазово беруть участь у процесі виробництва, та переносять свою вартість на готову продукцію частинами, по мірі зносу. Всі джерела вказують на те, що основні засоби повинні використовуватися тривалий час (а саме: більше одного року чи одного операційного циклу).

Що стосується економічної суті «основні засоби», то, з нашої точки зору, необхідно уточнити наступне: у натуральному вигляді їх можна використовувати більше одного року, або одного операційного циклу; схильність до зношування, яка виявляється у поступовій втраті можливої подальшої експлуатації у зв'язку зі старінням, закінченням резерву потужності (матеріальне зношування) або з втратою доцільності паралельної експлуатації у зв'язку з виникненням основних засобів, що мають якісніші характеристики (моральне зношування); специфічний характер кругообігу та відшкодування вартості через механізм поступової амортизації з віднесенням амортизаційних відрахувань на поточні витрати підприємства, і відповідно вартість продукції (робіт, послуг).

Таким чином, досить повно відображає сутність поняття «основні засоби» таке визначення: «основні засоби – це матеріальні активи, придатні для використання в процесі діяльності суб'єкта підприємництва або установи (організації), які втрачають свою вартість частково, шляхом перенесення її на знов створений продукт, очікуваний термін використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу)».

В. Сопко і В. Карєв зауважують, що невдала термінологія може не дати реального і повного уявлення про суть процесів, що відбуваються, а й ввести в оману [38, с. 23]. У суспільному житті основні засоби називають майном (річчю). Майно підприємства складається з різноманітних матеріальних, нематеріальних та фінансових ресурсів – носіїв прав власності окремих суб'єктів, а також частки інвестованих коштів.

Відповідно до Цивільного Кодексу України – майном, як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки (ст. 190). Річчю є предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки (ст. 179). Вони поділені на рухомі і нерухомі речі. Якщо врахувати, що річ має бути визначена індивідуальними ознаками, то під майном слід розуміти активи (сукупність ресурсів та грошових засобів), які використовуються в господарській діяльності підприємства.

На сьогоднішній день не існує єдиного визначення «основні засоби» та переліку їх складових (об'єктів основних засобів) згідно чинного законодавства. У дослідженнях українських та зарубіжних вчених та в нормативному забезпеченні існує багато точок зору, щодо трактування «основні засоби». Це свідчить, перш за все, про недостатній рівень дослідження сутності основних засобів. Маємо зауважити, що в сучасній обліково-економічній літературі здебільшого автори використовують визначення основних засобів згідно з П(С)БО 7 «Основні засоби». Тобто визначення поняття «основні засоби» у нормативних документах досить неоднозначне (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Визначення поняття «основні засоби» в нормативних актах

<i>Нормативний документ</i>	<i>Визначення</i>
П(С)БО 7 «Основні засоби», Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів [59]	Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). Об'єкт основних засобів – це: закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього; конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій; відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів однакового або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс - певну роботу тільки в складі комплексу, а не самостійно; інший актив, що відповідає визначенню основних засобів, або частина такого активу, що контролюється підприємством.

Продовження табл. 1.2

Податковий Кодекс України [72]	Основні засоби – це матеріальні активи, в тому числі запаси корисних копалини, наданих в користування ділянок надр (окрім вартості землі незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 2500 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), які призначаються платником податку для використання в господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 2500 гривень і поступово зменшується в зв'язку з фізичним або моральним зносом і очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію складає більш за один рік (або операційного циклу, якщо він довший за рік).
П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» [59]	До основних засобів включають вартість власних та отриманих на умовах фінансового лізингу, довірчого управління об'єктів і орендованих цілісних державних майнових комплексів.
Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби»	Основні засоби – це матеріальні об'єкти, що їх: а) утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг для надання в оренду або для адміністративних цілей; б) використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду.

Незважаючи на так зване зближення податкового, бухгалтерського та міжнародного обліку, зустрічається багато суперечностей і протиріч між ними. Однак, однакове трактування економічної сутності поняття «основні засоби» дуже важливе для формування оперативної та достовірної інформації.

У П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість» [59] ми зустрічаємося з визначенням «інвестиційна нерухомість» – власні або орендовані на умовах фінансової оренди земельні ділянки, будівлі, споруди, які розташовуються на землі, утримувані з метою отримання орендних платежів та/або збільшення власного капіталу, а не для виробництва та постачання товарів, надання послуг, адміністративної мети або продажу в процесі звичайної діяльності. В даному положенні є ще одне визначення, яке заслуговує на увагу «операційна нерухомість» – це власні або орендовані на умовах фінансової оренди земельні ділянки, будівлі, споруди, які розташовуються на землі, утримувані з метою використання для виробництва, або постачання товарів

чи надання послуг, або ж в адміністративних цілях. Об'єктом основних засобів є власні або орендовані на умовах фінансової оренди: земельні ділянки, будівлі, споруди, будівлі, споруди, які розташовані на землі, активи, які утворюють з інвестиційною нерухомістю цілісний комплекс.

Основні фонди – це матеріальні цінності, експлуатаційний період і вартість яких відповідно перевищують один календарний рік та 15 неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Об'єктом основних засобів є такі групи: 1) будівлі, споруди, їх структурні компоненти та передавальні пристрої; 2) транспортні засоби, включаючи вантажні та легкові автомобілі; меблі, конторське (офісне) обладнання; побутові електромеханічні прилади та інструменти; інформаційні системи, включаючи електронно-обчислювальні та інші машини для автоматичного оброблення інформації; 3) інші основні фонди, що не ввійшли до груп 1 і 2, включаючи сільськогосподарські машини і знаряддя, робочу і продуктивну худобу та багаторічні насадження.

Проаналізувавши зміст нормативно-правових актів можемо зробити висновок про ототожнення категорій «основні засоби» та «основні фонди». Так, в Державному класифікаторі України «Класифікація основних засобів» [8] використовується термін «основні фонди» та не включено до їх складу такі об'єкти як: малоцінні необоротні матеріальні активи, тимчасові (нетитульні) споруди, природні ресурси, предмети прокату.

Про об'єкти основних засобів в складі інвестиційної та операційної нерухомості окреслено в П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість» [59]. В законодавстві приділено увагу питанню підприємницької діяльності використання необоротних активів. Однак, визначення поняття інвестиційної та операційної нерухомості змушує більш прискіпливо ставитися до дослідження економічного змісту основних засобів. Вище вказане дає можливість акцентувати нашу увагу на питанні трактування бухгалтерами-практиками терміну «основні засоби» у різних нормативно-правових актах, це призводить до певних непорозумінь в обліковій практиці. Крім того,

ускладнює здійснення аналізу їх використання і, відповідно впливає на прийняття управлінських рішень.

Отже, можна зробити висновок, що для ефективного управління «основні засоби» підприємства необхідно досягти балансу між податковим і бухгалтерським обліком, враховуючу світову практику.

1.2. Існуючі підходи до класифікації основних засобів

В організації правильного обліку основних засобів головною є науково обґрунтована їх класифікація (групування) за найважливішими економічними і технічними ознаками.

П(С)БО 7 «Основні засоби» передбачає такі групи основних засобів, однакових за технічними характеристиками, призначенням і способом використання:

- 1) земельні ділянки;
- 2) капітальні витрати на поліпшення земель;
- 3) будинки, споруди і передавальні пристрої;
- 4) машини та обладнання;
- 5) транспортні засоби;
- 6) інструменти, прилади, інвентар (меблі);
- 7) робоча і продуктивна худоба;
- 8) багаторічні насадження;
- 9) інші основні засоби. [59]

Поняття земельна ділянка законодавством не визначено. Згідно зі ст. 2 Земельного кодексу України всі землі за цільовим призначенням поділяють на землі сільськогосподарського призначення; землі населених пунктів (міст, селищ міського типу й сільських населених пунктів); землі промисловості, транспорту, зв'язку, оборони та іншого призначення; землі природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення; землі лісового фонду; землі водного фонду; землі запасу;

До витрат на поліпшення земель належать витрати на меліоративні (осушувальні) та іригаційні роботи, антиерозійні заходи (терасування, зміна рельєфу ярів та ін.);

До будинків відносять архітектурно-будівельні об'єкти, призначені для створення умов (захист від атмосферних явищ та ін.) праці, життя, обслуговування населення й зберігання матеріальних цінностей.

До будівель належать усі комунікації всередині будівлі, необхідні для її експлуатації.

Фундаменти під велике габаритне устаткування, споруджені одночасно з самою будівлею, входять до її складу. Фундаменти під різними об'єктами (які не є будовами), навіть якщо вони розташовані всередині будівлі, належать до інвентарних об'єктів, яким вони служать.

Споруди – інженерно-будівельні об'єкти, призначені для створення умов, необхідних для здійснення процесу виробництва або забезпечення досягнення невиробничих цілей через виконання певних технічних функцій, не пов'язаних із зміною предмета праці.

Інвентарним об'єктом цього класу вважається кожна окрема споруда з усіма пристроями, що становлять з ним одне ціле, наприклад, резервуар (включаючи фундамент, арматуру, гарнітуру, підігрівальний пристрій).

Передавальні пристрої теж належать до основних засобів: лінії електропередач, у т.ч. сигналізації та зв'язку; трансмісії та трубопроводи (крім магістральних) з усіма проміжними механізмами, необхідними для трансформації (перетворення) і передавання енергії, переміщення трубопроводами рідких і газоподібних речовин.

Машини визначають як технічні пристрої, за допомогою яких при виконанні певних операцій технологічного процесу здійснюється перетворення енергії, матеріалів і інформації для отримання необхідного корисного результату. У такому значенні цей термін сприймається однозначно й не потребує жодних уточнень.

Обладнання – пристрій, що виробляє або перетворює енергію, матеріали та інформацію. Інвентарним об'єктом типу обладнання є кожна окрема (в тому числі така, що не належить до розглянутих раніше інвентарних об'єктів) машина (апарат, агрегат, установка, прилад), включаючи пристрої та приладдя, стаціонарно змонтовані прилади, інструменти, електрообладнання, в тому числі пристрої для її підключення до мережі енергопостачання, а також індивідуальну огорожу й фундамент (якщо об'єкт, змонтований на окремому фундаменті, що не належить до класу будівлі), які входять до її складу.

Класифікація машин і обладнання здійснюється за функціональним принципом і за галузями виробництва, наприклад машини сільськогосподарські та лісогосподарські (трактори, косарки тощо).

Транспортні засоби – засоби, призначені для перевезення людей або вантажу, а також встановленого на ньому обладнання чи механізму називають транспортними засобами. До цієї групи належать: автотранспорт; судна; залізничний транспорт; апарати літальні: повітряні й космічні; велосототранспорт; електротранспорт виробничий безрейковий.

Інструментами визначають знаряддя ручної праці або виконавчий механізм машини для здійснення різних робіт.

Інструменти поділяють на: різальні (різець, свердло, фреза та ін.); тиснучі (штамп, накатка); шліфувальні (шліфувальне коло, шліфувальний брусок); ударні (молоток, зубила, пробійник); кріпильно-затискувальні (затискувальний патрон верстатів, різцевий тримач, лещата та ін.); вимірювальні; медичні; інші.

Прилади – засоби вимірювання, аналізу, обробки й зображення інформації, пристрої регулювання, автоматичні й автоматизовані системи управління.

Інвентар (меблі) – сукупність різних предметів господарського вжитку й виробничого призначення.

Робоча і продуктивна худоба – худоба, що використовується в процесі виробництва природним шляхом (у тому числі сторожові собаки), а також тварини, що не є продукцією, а використовуються для виробництва продукції: самці-плідники й самиці-годувальниці, худоба молочного, вовняного стада класифікується як продуктивна худоба.

Робочу й продуктивну худобу класифікують за: видовою відмінністю (корови, коні та ін.); статевою відмінністю (бики, корови); функціональним призначенням (молочні, м'ясні, сторожові тварини).

Багаторічні насадження – рослини, які використовуються в процесі виробництва (наприклад, для вирощування плодів, ягід), для здавання в оренду або в соціально-культурних цілях (декоративні дерева й кущі), класифікують як багаторічні насадження.

Їх поділяють на насадження ботанічних садів; захисні; декоративні; продуктивні.

До насаджень ботанічних садів (а також інших науково-дослідних установ і навчальних закладів) відносять насадження, вирощені в науково-дослідних цілях. До захисних – насадження багаторічних культур, розведених із метою екологічного захисту земель, озер та ін.

До декоративних – озеленювальні і декоративні насадження, висаджені з метою естетичного благоустрою зони життєдіяльності людини, а також насадження парків.

До продуктивних – плодіві, овочеві, ефіроолійні, лікарські культури, плантації чаю, виноградники та інші насадження, висаджені з метою отримання товарної продукції рослинного походження.

До інших основних засобів належать засоби, що не обліковуються на субрахунках 101–108 рахунка 10 «Основні засоби».

Підприємство має право самостійно вирішувати, які основні засоби віднести до цієї групи. Це може бути облік меблів, офісного обладнання, інформаційних систем, а також побутових електромеханічних приладів (холодильники, вентилятори та ін.).

Згідно Податкового Кодексу існує інша, але подібна класифікація, наведена в таблиці 1.3. [72]

Таблиця 1.3

Класифікація основних засобів згідно Податкового Кодексу

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
група 1 – земельні ділянки	–
група 2 – капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
група 3 – будівлі,	20
споруди,	15
передавальні пристрої	10
група 4 – машини та обладнання	5
з них:	
електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 2500 гривень	2
група 5 – транспортні засоби	5
група 6 – інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
група 7 – тварини	6
група 8 – багаторічні насадження	10
група 9 – інші основні засоби	12
група 10 – бібліотечні фонди	–
група 11 – малоцінні необоротні матеріальні активи	–
група 12 – тимчасові (нетитульні) споруди	5
група 13 – природні ресурси	–
група 14 – інвентарна тара	6
група 15 – предмети прокату	5
група 16 – довгострокові біологічні активи	7

Основні засоби можна згрупувати за наступними ознаками (рис 1.1):

- 1) за галузевою ознакою;
- 2) за функціональним призначенням;
- 3) за використанням;
- 4) за ознакою належності.

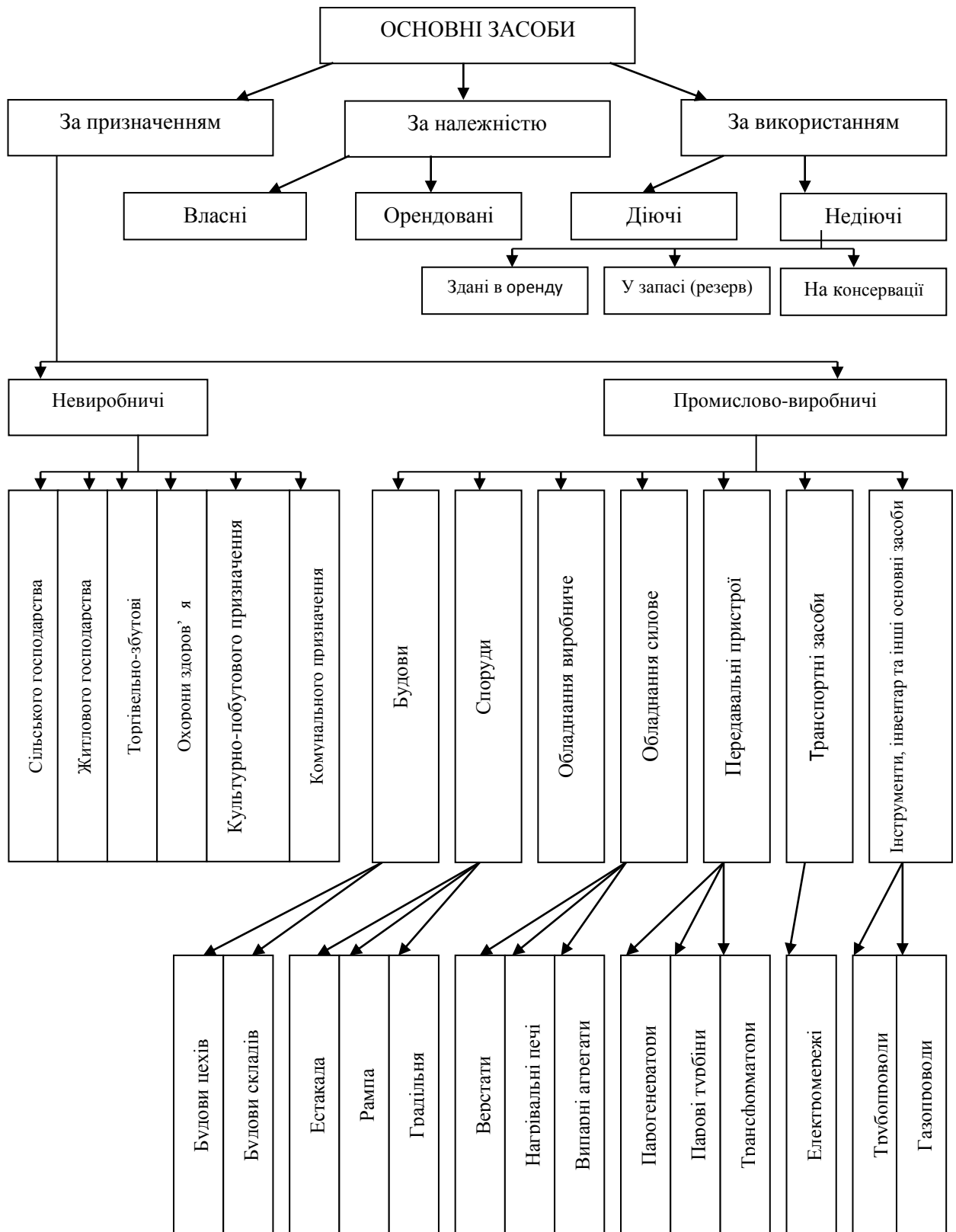

Рис. 1.1. Групування основних засобів

За галузевою ознакою основні засоби поділяються на: промислові, сільськогосподарські, будівельні, транспортні, зв'язку.

Наявність тих або інших засобів на конкретному підприємстві пов'язана із напрямком його діяльності, а також і з роботою допоміжних і обслуговуючих виробництв.

За функціональним призначенням основні засоби поділяються на виробничі та невиробничі.

Виробничими є ті основні засоби, які приймають безпосередньо участь у процесі виробництва і пов'язані із створенням конкретного продукту, виконанням робіт та наданням послуг. Вони представлені будівлями, спорудами, машинами, станками, устаткуванням та ін.

Основні засоби, які не приймають безпосередньо участі у процесі виробництва, робота яких спрямована на забезпечення соціальних і культурно-побутових потреб працівників підприємства, називаються невиробничими. Невиробничі основні засоби представлені будинками культури, спортивними комплексами, дитячими дошкільними закладами, пральнями, лазнями, перукарнями та ін., які є власністю підприємства і використовуються у невиробничій сфері.

За використанням основні засоби поділяються на діючі та недіючі. Діючими є основні засоби, які приймають участь у роботі підприємства на даний час. Недіючими, в свою чергу, є основні засоби, які не використовуються в даний період в господарській діяльності у зв'язку із тимчасовою консервацією або очікуванням часу введення їх в експлуатацію.

За ознакою належності основні засоби поділяються на власні та орендовані. Власні основні засоби являються безпосередньо власністю підприємства і мають джерело свого утворення (внесок засновника до зареєстрованого капіталу, заборгованість перед постачальниками, цільове фінансування і цільові надходження та ін.).

Основні засоби, які використовуються на підприємстві, але не є його власністю, називаються орендованими. Треба зауважити, що з метою

виключення можливості подвійного обліку одних і тих же засобів, у орендодавця орендовані основні засоби обліковуються на балансовому, а у орендаря на позабалансовому рахунку.

1.3. Критерії визнання та оцінка основних засобів у вітчизняній обліковій практиці

Дослідивши законодавче регулювання бухгалтерського обліку основних засобів у різних країнах можемо виокремити наступні критерії (умови) визнання засобу праці необоротним матеріальним активом (рис. 1.2).

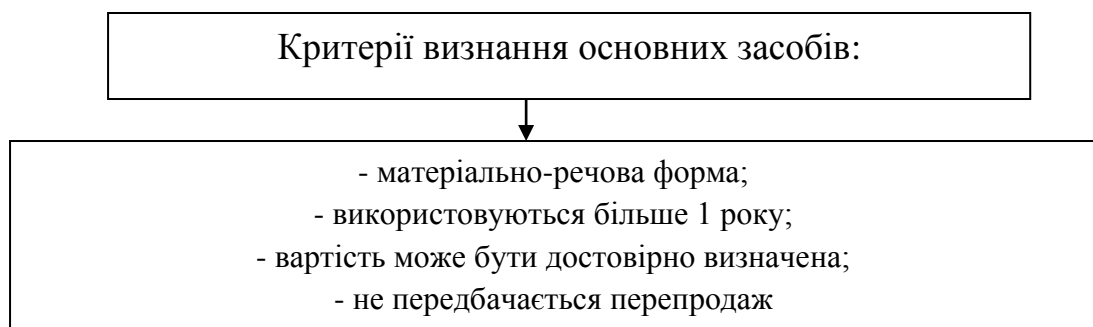

Рис. 1.2. Критерії визнання основних засобів

Отже, одним з основних критеріїв визнання необоротних матеріальних активів є можливість достовірного визначення їх вартості, тому дослідження поняття оцінки активів в бухгалтерському обліку та методики її проведення для основних засобів є важливим.

Одним із складних і трудомістких для виконання вимог П(С)БО 7 «Основні засоби» є розділ, де викладено порядок проведення оцінки та переоцінки основних засобів [59]. Адже ці об'єкти бухгалтерського обліку використовуються в господарській діяльності підприємств тривалий час і на їхню оцінку впливають багато факторів, такі як інфляція, знос (фізичний і моральний) і т.д. Тому проблема оцінки основних засобів – одна з основних у бухгалтерському обліку, а принцип єдності і реальності оцінки основних

засобів – визначальний фактор у організації бухгалтерського обліку підприємства.

Необхідною умовою правильного обліку основних засобів є єдиний принцип їх грошової оцінки.

Оцінка являє собою «присвоєння числових значень об'єктам і подіям за визначеними правилами». Вона включає три елементи:

- об'єкт чи подія;
- властивість (якість, ознаку, характеристику), що підлягає кількісній оцінці;
- шкала виміру чи сукупність одиниць, в яких можна відбити властивість [5, с. 23].

У процесі господарської діяльності можуть використовуватися два підходи до оцінки майна: за собівартістю (придбання чи виробництва) і за поточними витратами. Кожна з цих методик має свої переваги і недоліки.

Хендриксен Е. і Ван Бреда в залежності від цього розділили фахівців на «істориків» і «футуралістів». Перші віддають перевагу оцінці активів за собівартістю, що краще відображає минуле компанії. Другі – вибирають оцінку за поточними витратами, оскільки вона дозволяє виявити перспективи фірми. «Історики» нерідко, хоча і не завжди, в основу ставлять оцінку прибутку. Баланс для них – не більш, ніж реєстр сальдо рахунків, що переходить на майбутній період. «Футуралісти» на перше місце ставлять баланс, вважаючи рівень прибутку похідним від діяльності фірми. Інші фахівці визначають ці два підходи як доходи/витрати фірми й активи/кредиторська заборгованість.

У ст. 4 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» (далі Закон) визначено, що в основі облікової політики лежить принцип оцінки за собівартістю. Принцип історичної собівартості, покладений в основу бухгалтерського обліку, передбачає пріоритетною оцінку активів підприємства, виходячи з витрат на їх виробництво і придбання.

Від оцінки об'єктів за собівартістю можна відмовлятися в період гіперінфляції, коли виникає необхідність переоцінки всіх активів, що підтверджено у П(С)БО 7 «Основні засоби».

Обидва принципи оцінки мають недоліки і переваги. Оцінка активів за собівартістю дозволяє при незначному рівні інфляції більш-менш точно визначати як фінансовий стан підприємства, так і рівень його прибутковості. Однак, якщо розглядати незмінність оцінки протягом тривалого часу, то навіть незначна інфляція може суттєво впливати на обґрунтованість визначення майнового стану підприємства.

Оцінка основних засобів за собівартістю через тривалий період їх використання буде відігравати дуже важливу роль щодо створення фінансових резервів у вигляді накопиченої суми амортизаційних відрахувань для відновлення тих об'єктів, що перейшли в стан, непридатний для подальшого використання. Вважаємо за доцільне оцінку основних засобів періодично уточнювати. Крім того, подібна переоцінка необхідна при приватизації державної власності, особливо при продажі цілісних майнових комплексів на аукціонах.

Систематична переоцінка активів, так, як це пропонують «футуралісти», на думку В. Моссаковського [57, с. 18], себе не виправдовує у зв'язку зі значним впливом суб'єктивних факторів на методику оцінки, великим обсягом роботи при переоцінці активів і значною сумою витрат, що пов'язані з уточненням оцінки.

Оцінка активів є важливою частиною бухгалтерського обліку, оскільки наявність ряду концепцій вартісного вимірювання об'єктів дозволяє вільно трактувати ключові поняття обліку. Оцінка необоротних активів – це грошове вираження первісної (облікової, інвентарної) вартості об'єктів, які згодом будуть прийняті в бухгалтерському обліку в якості основних засобів, в тому числі земельних ділянок і об'єктів природокористування, продуктивної і робочої худоби, а також нематеріальних активів.

Оцінка активів характеризує наявну вартість капіталу підприємства, її цінність як майнового комплексу. До проблемних питань, пов'язаних з оцінкою основних засобів належать: неврегульованість понять справедливої, залишкової вартості законодавством України, розбіжності при віднесенні витрат до первісної вартості активів у бухгалтерському та податковому обліку тощо, які порушують об'єктивність бухгалтерської інформації. Визначення єдиних принципів оцінки основних засобів у масштабах країни дасть змогу порівнювати показники однорідних засобів різних галузей народного господарства, робити їх узагальнення.

Оцінка основних засобів – це грошове вираження вартості основних засобів, за якою вони відображаються в бухгалтерському обліку. В бухгалтерському обліку застосовують наступні види оцінок ОЗ: первісна вартість, відновлювальна вартість, залишкова вартість, а також балансова вартість, справедлива вартість тощо. Одним з критеріїв визнання основних засобів є достовірність їх оцінка. Навіть при наявності імовірності отримання майбутніх вигод від активу його не відображають в балансі, якщо неможна здійснити його достовірну (обґрунтовану) оцінку [9, с. 42].

Оцінка основних засобів є одним з ключових моментів облікового відображення наявності та руху необоротного матеріального майна підприємства. Розглядаючи проблему оцінки основних засобів, слід вирішити два основних питання: на який момент її встановлювати і на якому рівні. Оцінка може бути встановлена: на дату придбання (первісна вартість), на поточний момент (відновлювальна вартість) і на майбутнє.

Первісною вартістю основних засобів є вартість, за якою об'єкти зараховуються на баланс підприємств, тобто історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів. Первісна вартість основних засобів залежить від способу їх надходження. Відповідно до бухгалтерського

законодавства України можливі такі способи надходження основних засобів (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Вартість основних засобів на момент надходження

Шляхи надходження	Вартість, за якою зараховується на баланс
1. Придбання за кошти	Первісна вартість
2. Самостійне виготовлення (створення)	Первісна вартість (фактична собівартість)
3. Внесок до статутного капіталу	Справедлива вартість, погоджена засновниками (учасниками)
4. Безоплатне отримання	Справедлива вартість
5. Отримання в обмін на подібний об'єкт	Залишкова вартість переданого об'єкта або справедлива вартість
6. Отримання в обмін на неподібний об'єкт	Справедлива вартість переданого об'єкта, збільшена (зменшена) на суму грошових коштів чи їх еквівалентів

Справедлива вартість – сума, за якою може здійснюватись обмін активу або оплата зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежним сторонами. У більшості випадків – це ринкова вартість. Справедлива вартість набула особливого значення у ринкових умовах господарювання. Як зазначає Я.В. Соколов «за неповні десять років за справедливою вартістю стали оцінювати суттєву кількість балансових статей. Більше того, справедлива вартість поступово витісняє вартість історичну. Цьому сприяє і сам політкоректний термін «справедлива вартість», оскільки припускається, що справедлива оцінка – це вартість предмету на момент складання балансу. Отже, відображення фінансового стану і фінансового результату, які базуються на справедливій вартості, перестають залежати виключно від діяльності компанії, як наприклад, при оцінці за собівартістю, і включають зміни самого ринку. Однак втрачається історичність обліку, в нього входить суб'єктивізм: потенційно можливі оцінки показують потенційні, але не реалізовані результати (прибутки і збитки)» [11, с. 68].

Слід зазначити, що існують певні недоліки у зв'язку з визначенням вартості основних засобів. Як уже було сказано, П(С)БО 7 передбачає три види оцінок: первісна, переоцінена і ліквідаційна, визначення яких наведено

у п. 4 цього стандарту. Однак у тексті стандарту згадується термін «залишкова вартість». У міжнародному обліку особливе місце займає поняття «справедливої вартості», оцінку за цією вартістю використовують і в українській обліковій практиці. Як видно з табл. 1.4, за справедливою вартістю оцінюються основні засоби, які надходять на підприємство як внесок до статутного капіталу, при безоплатному отриманні об'єкта тощо, але визначення цього поняття не наведене в П(С)БО 7 «Основні засоби», тільки в П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств». Ці невизначеності можуть призвести до суттєвих помилок в обліку. Термін «балансова вартість» використовується у податковому законодавстві України та у міжнародній практиці. Відповідно до МСБО 16, балансова вартість – це сума, за якою актив визнають після вирахування будь-якої суми накопиченої амортизації та накопичених збитків від зменшення його корисності. Отже, виходячи з цього балансова вартість та залишкова вартість – це аналогічні поняття, тому в українському бухгалтерському та податковому законодавстві слід врегулювати це питання, вибравши для використання міжнародне поняття – балансова вартість.

Відповідно до п. 8 П(С)БО 7 витратами, які складають первісну вартість основних засобів, є:

- суми, що сплачуються постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків);
- реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, які здійснюються у зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт ОЗ;
- суми ввізного мита;
- суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основних засобів (якщо вони не відшкодовуються підприємству);
- витрати зі страхування ризиків доставки основних засобів;
- витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження основних засобів;

- інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, в якому вони придатні до використання із запланованою метою.

Первісну вартість також збільшують витрати, пов'язані з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що призводить до збільшення майбутніх економічних вигід, первісно очікуваних від використання об'єкта основних засобів. Однак не входять до складу первісної вартості витрати, що здійснюються для підтримання об'єкта у робочому стані (проведення технічного огляду, нагляду, обслуговування, ремонту тощо) та одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигід від його використання.

В Україні фінансові витрати (витрати на проценти та інші витрати підприємства, пов'язані із запозиченнями) не включаються до первісної вартості основних засобів, однак існує виняток, який стосується кваліфікаційного активу – відповідно до П(С)БО 31 для такого активу існує можливість капіталізації таких витрат.

Висновки до розділу 1

Отже, поняття «основні засоби», наведене у П(С)БО 7 «Основні засоби», більш ширше, ніж поняття, наведене у Податковому кодексі. Податкові терміни призначені для реалізації фіскальних цілей і не відповідають економічній сутності явищ. Наслідком нечіткості термінології є підміна в практичному обліку бухгалтерських термінів податковими, що призводить до викривлення фінансових показників і ускладнює управління. Для вдосконалення обліку основних засобів необхідно фінансовий облік базувати на категоріях національних облікових стандартів, які мають економічний зміст.

Що стосується економічної суті «основні засоби», то, з нашої точки зору, необхідно уточнити наступне: у натуральному вигляді їх можна використовувати більше одного року, або одного операційного циклу;

схильність до зношування, яка виявляється у поступовій втраті можливої подальшої експлуатації у зв'язку зі старінням, закінченням резерву потужності (матеріальне зношування) або з втратою доцільності паралельної експлуатації у зв'язку з виникненням основних засобів, що мають якісніші характеристики (моральне зношування); специфічний характер кругообігу та відшкодування вартості через механізм поступової амортизації з віднесенням амортизаційних відрахувань на поточні витрати підприємства, і відповідно вартість продукції (робіт, послуг).

Таким чином, досить повно відображає сутність поняття «основні засоби» таке визначення: «основні засоби – це матеріальні активи, придатні для використання в процесі діяльності суб'єкта підприємництва або установи (організації), які втрачають свою вартість частково, шляхом перенесення її на знов створений продукт, очікуваний термін використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу)».

Існує багато проблемних питань в оцінюванні основних засобів, які потребують вирішення. Насамперед це саме визначення оцінки основних засобів. Адже чинна в Україні нормативно-законодавча база не дає повною мірою реалізувати всі пріоритети оцінки основних засобів. Система оцінки основних засобів підприємства, яка є одним з основних елементів методу бухгалтерського обліку на сьогоднішній день є засобом досягнення стратегічних цілей підприємства, а також виступає інструментом формування інформаційної бази економічного аналізу. Одним із напрямів реформування бухгалтерського обліку є вдосконалення методології та методики оцінки його об'єктів. З цієї причини можливо доцільно було б розробити окреме положення (стандарт), присвячене розкриттю сутності концепції оцінки у бухгалтерському обліку, яке б виконувало функції, подібні до міжнародних стандартів фінансової звітності.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Документальне оформлення руху необоротних активів

Документальне оформлення операцій з надходження, внутрішнього переміщення та вибуття основних засобів (далі ОЗ) проводиться на підставі первинних документів. Мета такого обліку полягає у необхідності узагальнення, опрацювання даних про рух ОЗ з метою прийняття оперативних рішень в системі управління ОЗ та уникаючи втрат.

Первинні документи перелічені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Первинні документування операцій з ОЗ

№	Назва	Опис
ОЗ-1	“Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів”	традиційно складається на кожний об’єкт окремо, проте може складатись на декілька об’єктів при умові їх однотипності, однакової вартості та одночасного прийняття на відповідальне зберігання оліцією МВО
ОЗ-2	“Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об’єктів ОЗ”	оформляється при прийманні завершених робіт після добудови, реконструкції або модернізації ОЗ, в якому зазначено технічні характеристики та первинну вартість об’єкта ОЗ.
ОЗ-3	“Акт списання основних засобів”	складається після ліквідації ОЗ. На його підставі робиться запис до інвентарного списку ОЗ.
ОЗ-4	“Акт на списання автотранспортних засобів”	підписується членами створеної комісії, та затверджується керівником або уповноваженою ним особою.
ОЗ-5	“Акт про установку, пуск та демонтаж будівельної машини”	складається при встановленні, запуску та демонтажу будівельної машини, що взята напрокат. Підписується представником підприємства, що дало напрокат та механіком будівельної дільниці.

Продовження табл. 2.1

ОЗ-6	“Інвентарна картка обліку ОЗ”	в цьому документі здійснюються записи на підставі актів приймання-передачі ОЗ та акту на списання ОЗ
ОЗ-7	“Опис інвентарних карток з обліку ОЗ”	застосовується для реєстрації інвентарних карток.
ОЗ-8	“Картка обліку руху ОЗ”	застосовується для обліку руху ОЗ за класифікаційними групами, та заповнюється на підставі даних інвентарних карток ОЗ і звіряється з даними синтетичного обліку ОЗ
ОЗ-9	“Інвентарний список ОЗ”	використовується при нарахуванні зносу ОЗ. – застосовується в місцях експлуатації ОЗ для обліку кожного об’єкта за МВО. Дані, що містяться в цій формі, мають бути тотожними із записами в інвентарних картках обліку ОЗ, а тому підлягають періодичній звірці із записами в інвентарних картках обліку ОЗ (Ф-ОЗ-6).

Первинний облік ОЗ здійснюється у певній послідовності: на основі спостереження певної події чи явища та її/ його оцінці в натуральному та вартісному вимірі забезпечується відображення отриманих даних у вищеперерахованих документах (рис. 2.1).

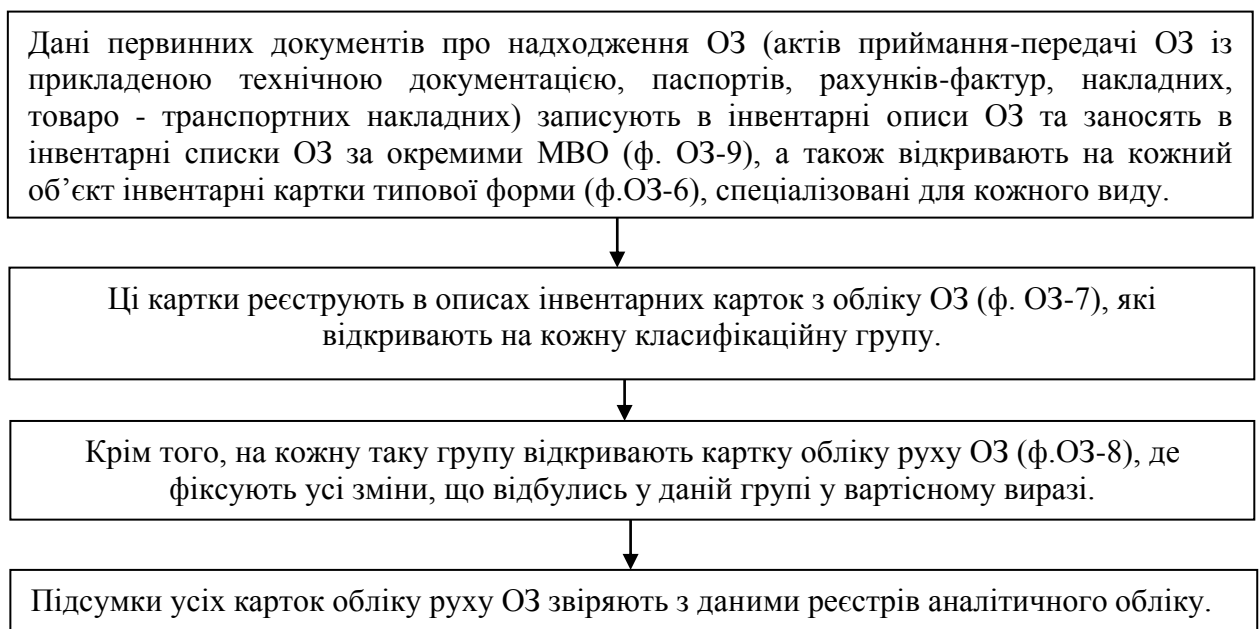

Рис. 2.1. Послідовність ведення обліку ОЗ

Оцінка ОЗ можлива лише при створенні, виборі облікових номенклатур шляхом виділення фактів господарського життя, складанні переліку усіх об'єктів ОЗ, фіксації їх в первинних носіях облікової інформації. (рис. 2.2)

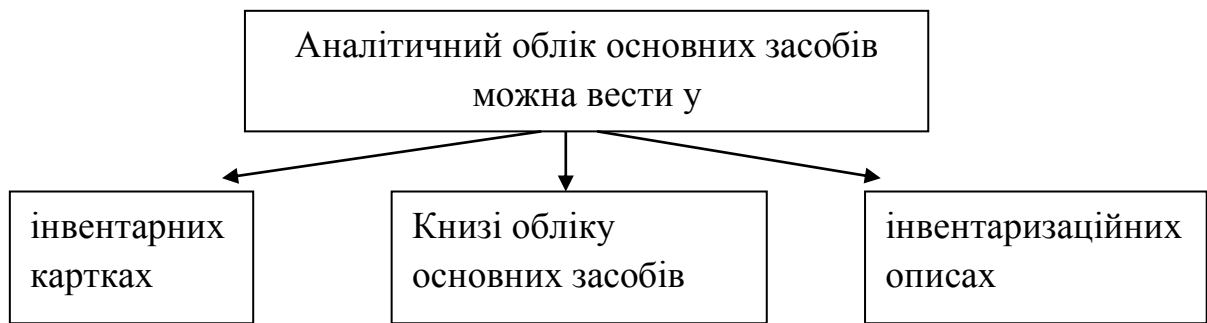

Рис. 2.2. Інформаційне забезпечення аналітичного обліку ОЗ

Карточку ОЗ-6 заводять окремо для кожного об'єкту ОЗ. У ній записують найменування, цільове застосування, місце, де об'єкт буде стояти і використовуватися, відомості про відновні роботи з об'єкта протягом його терміну використання.

Кожному об'єкту присвоюють інвентарний номер. Це роблять для індивідуального обліку. Цей номер можна написати на об'єкті фарбою, прикріпити металевий жетон з номером та інше. Протягом використання цього об'єкту в господарстві інвентарний номер є збереженим за ним і вказаний у первинних документах, які пов'язані з наявністю, переміщенням та ремонту ОЗ. Також цей номер не може бути переданий іншому об'єкту, навіть після вибуття ОЗ.

Для обліку основних засобів використовують шифрування об'єктів і їх груп. Це дає змогу зробити облік ОЗ систематичним, але за умови правильного вибору способу шифрування.

Дрібні об'єкти, які є однорідними, обліковують в картках групового обліку за сумою та кількістю у груповому порядку. Тому відпадає потреба заводити індивідуальну картку на такий об'єкт. Але потрібно писати їх з окремого рядка кожен, щоб індивідуалізувати облік.

Контроль наявності здійснюють завдяки опису відкритих карток, де кожна група має свій розділ з серією інвентарних номерів, при тому всі такі

розділи є зашифрованими. Номер інвентарної картки і інвентарний номер об'єкта мають бути однакові. Це сприяє полегшенню обліку і контролю за ОЗ та інвентарними картками.

Всі інвентарні картки знаходяться в картотеці. Там їх групують за місцями збереження та використання (цехи, відділення та ін.), а всередині таке групування відбувається відповідно до класифікації ОЗ. Групи між собою розділяють так звані роздільники з фанери або картону, на яких написано шифри і назви груп. Така будова картотеки сприяє проведенню інвентаризації, дає змогу швидко знайти розташування об'єктів, відповідальних за них осіб (рис. 2.3)

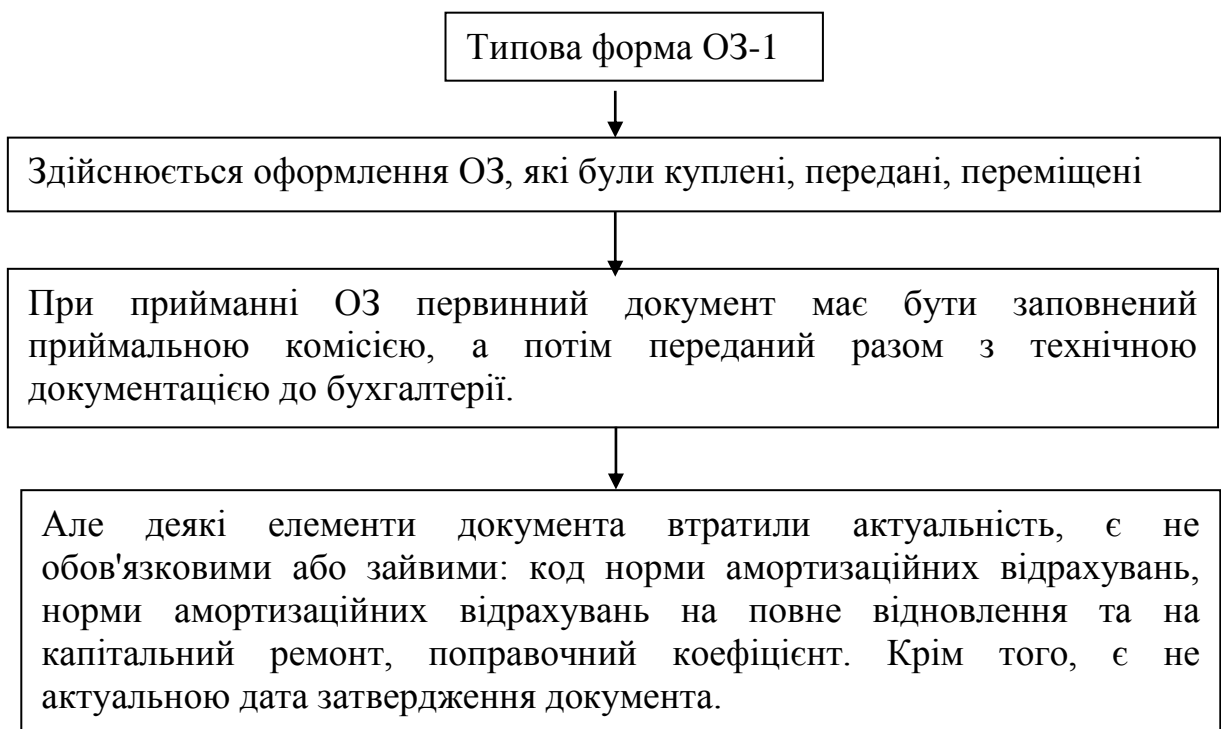

Рис. 2.3. Інформація про типову форму ОЗ-1

Якщо здійснюється переміщення, то такий процес має бути записаний і відповідно мають бути переміщені інвентарні картки в картотеці. Документи мають бути оформлені грамотно і повно, відповідно до вимог бухгалтерського, оперативного і статистичного обліку. На жаль, мають місце проблеми обліку ОЗ, адже зміни відповідно до міжнародних стандартів запроваджуються дуже повільно і не в значній мірі.

Для об'єктів, термін експлуатації яких не є чітко визначений, ведення обліку має свої труднощі. Такими об'єктами є матеріальні активи, які підприємство використовує, але їх термін експлуатації хоч є більшим за рік чи операційний цикл, проте не є остаточно визначеним через технічні характеристики, специфіку користування. Саме тому такі об'єкти знаходяться під наглядом і систематичному перегляді контролюючими органами (рис. 2.4).

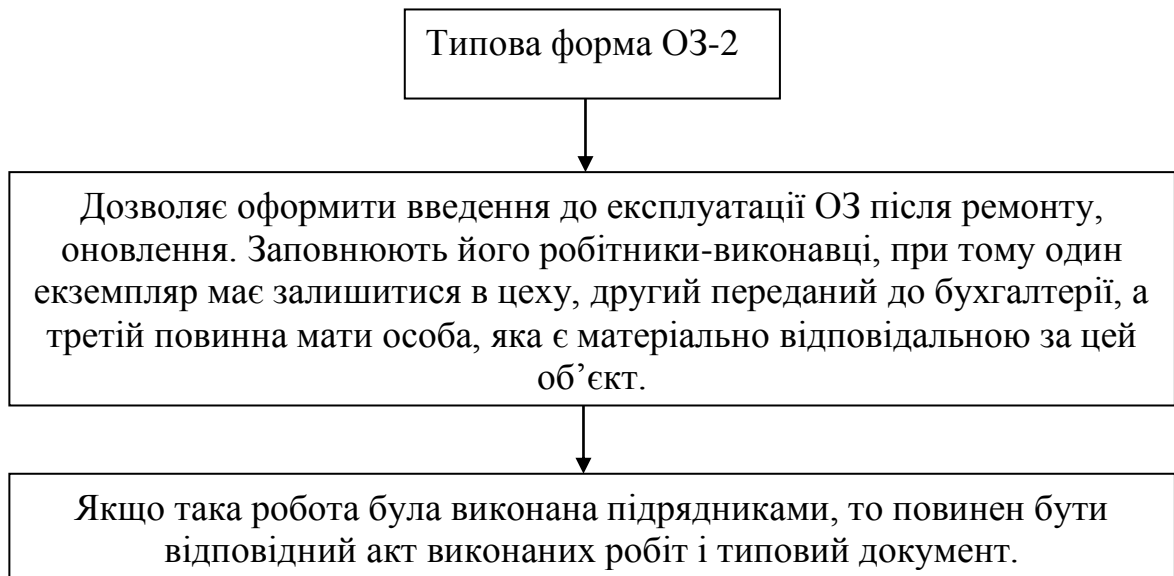

Рис. 2.4. Інформація про типову форму ОЗ-2

В документі немає наведених даних про клас ОЗ, термін експлуатації об'єктом не є визначений, не є вказаним термін дії Свідоцтва про придатність.

Саме через те є необхідність в приєднанні графи 9, а саме – клас основних засобів. Також потрібно для об'єктів, термін використання яких не можна чітко визначити, зазначати термін дії Свідоцтва про придатність (рис. 2.5).

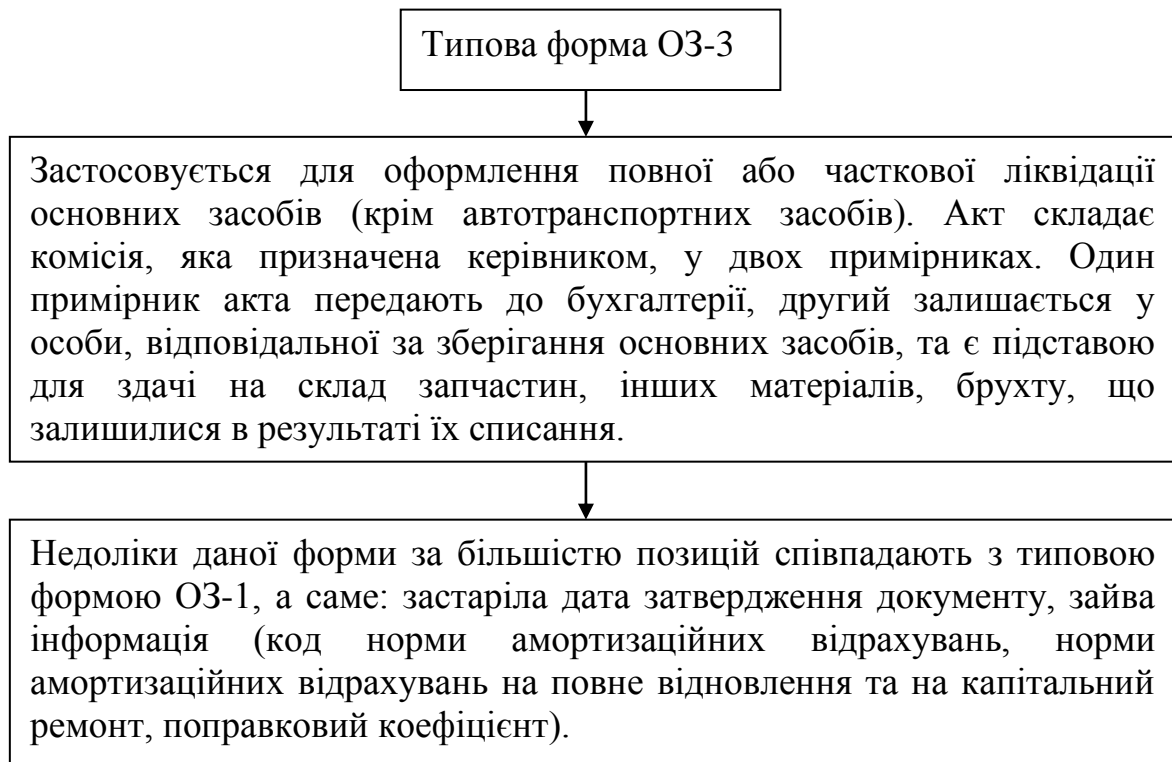

Рис. 2.5. Інформація про типову форму ОЗ-3

На кожен ОЗ відкривають ОЗ-6 в 1 екземплярі, виділяючи 2-4 найважливіші якісні показники, що характеризують ОЗ.

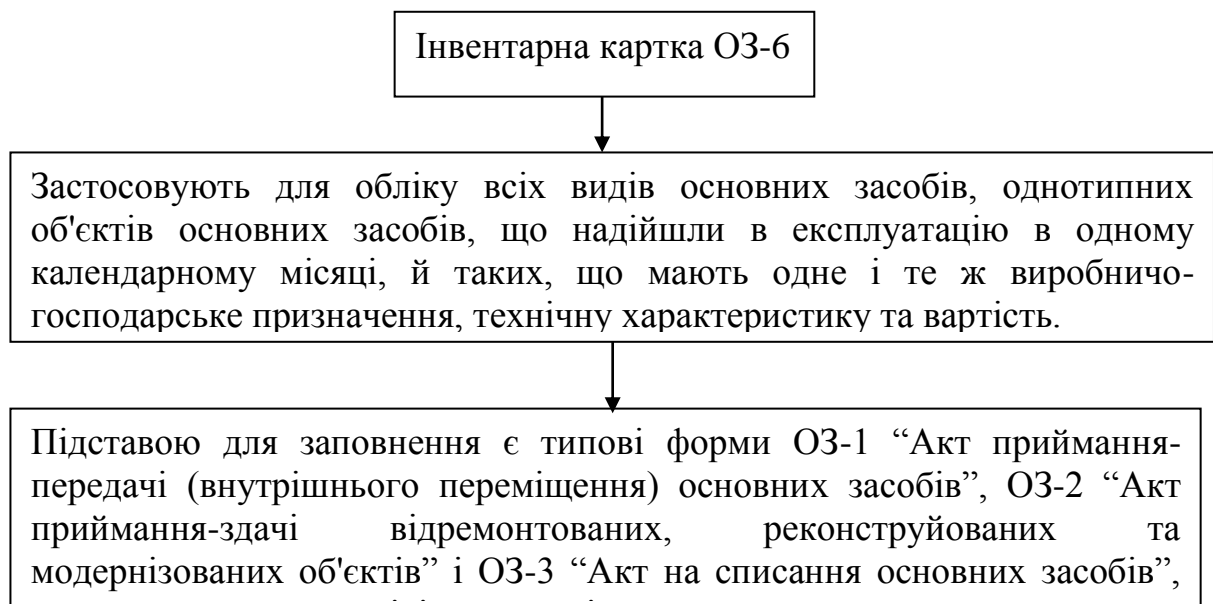

Рис. 2.6. Інформація про інвентарну картку ОЗ-6

Для цієї форми потрібно залишати відомості про купівлю, інформацію про постачальника. Такою є найменування і організаційно-правова форма. Потрібно також вказувати про переоцінку об'єктів.

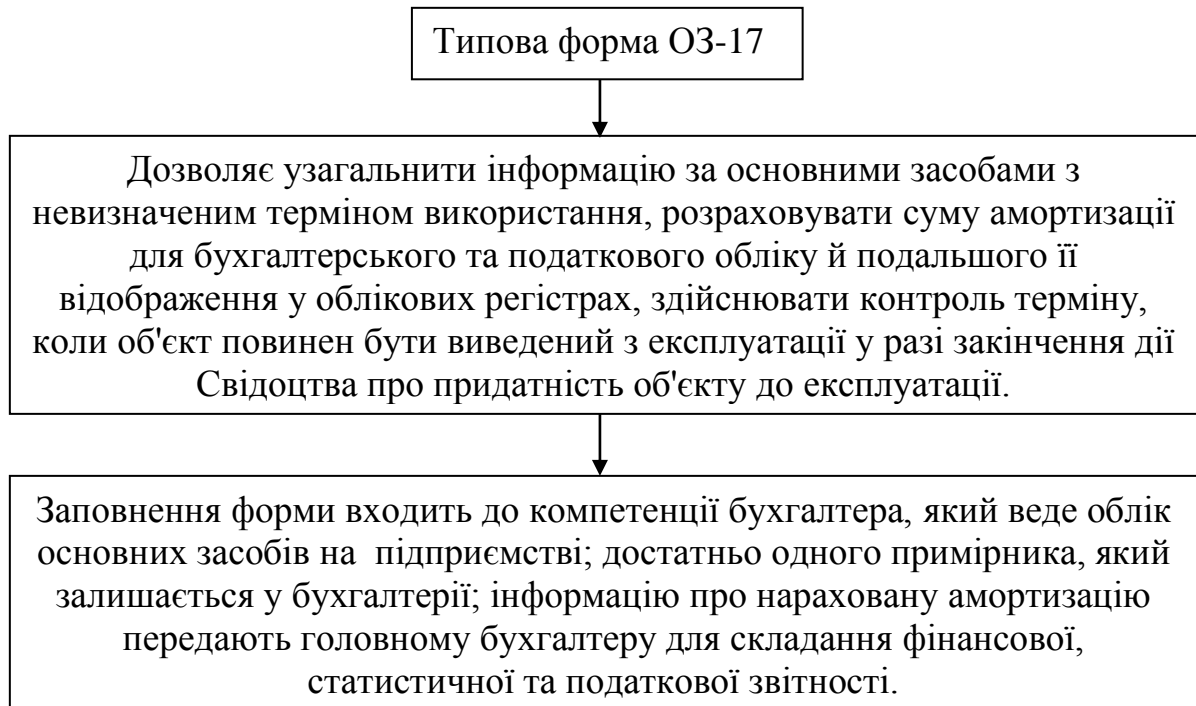

Рис.2.7.Інформація про типову форму ОЗ-17

Первинні форми для відображення нарахованих амортизаційних відрахувань на практиці вже давно не використовуються та не відображають даних, які реально потрібні тій чи іншій господарській одиниці для оперативного управління відновленням засобів праці, потребують оновлення та впровадження у практику вітчизняного обліку кардинально оновлених форм. Зокрема у такій документації слід відображати графу, що буде контролювати термін корисного використання об'єкта ОЗ, його справність, придатність.

2.2. Облік руху необоротних активів

На рахунку 10 "Основні засоби" ведуть облік засобів праці (рис.2.8).

Рахунок 10 "Основні засоби" призначено для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух власних або отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, які віднесені до складу основних засобів	
<p>Рахунок 10 "Основні засоби" має такі субрахунки:</p> <ul style="list-style-type: none"> 100 "Інвестиційна нерухомість" 101 "Земельні ділянки" 102 "Капітальні витрати на поліпшення земель" 103 "Будинки та споруди" 104 "Машини та обладнання" 105 "Транспортні засоби" 106 "Інструменти, прилади та інвентар" 107 "Тварини" 108 "Багаторічні насадження" 109 "Інші основні засоби" 	
<p>За дебетом рахунка відображається надходження (придбаних, створених, безоплатно отриманих) основних засобів на баланс підприємства, які обліковуються за первісною вартістю; сума витрат, яка пов'язана з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що призводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єкта; сума дооцінки вартості об'єкта основних засобів</p>	<p>за кредитом - вибуття основних засобів внаслідок продажу, безоплатної передачі або невідповідності критеріям визнання активом, а також у разі часткової ліквідації об'єкта основних засобів, сума уцінки основних засобів</p>

Рис. 2.8. Характеристика рахунку з обліку ОЗ

Підприємство може купити засоби праці в інших господарств, отримати у вигляді внеску учасника в зареєстрований капітал, виготовити ОЗ власними силами і коштами, обміняти на інше майно та отримати задурно.

Такі надходження будуть відображатись по дебету рахунку ОЗ на момент їх оприбуткування, але у випадку, коли ОЗ не потребує дообладнань, налаштувань чи інших видів робіт, пов'язаних з доведенням ОЗ до робочого стану.

Кореспонденція рахунків по надходженню засобів праці наведена на рис. 2.9.

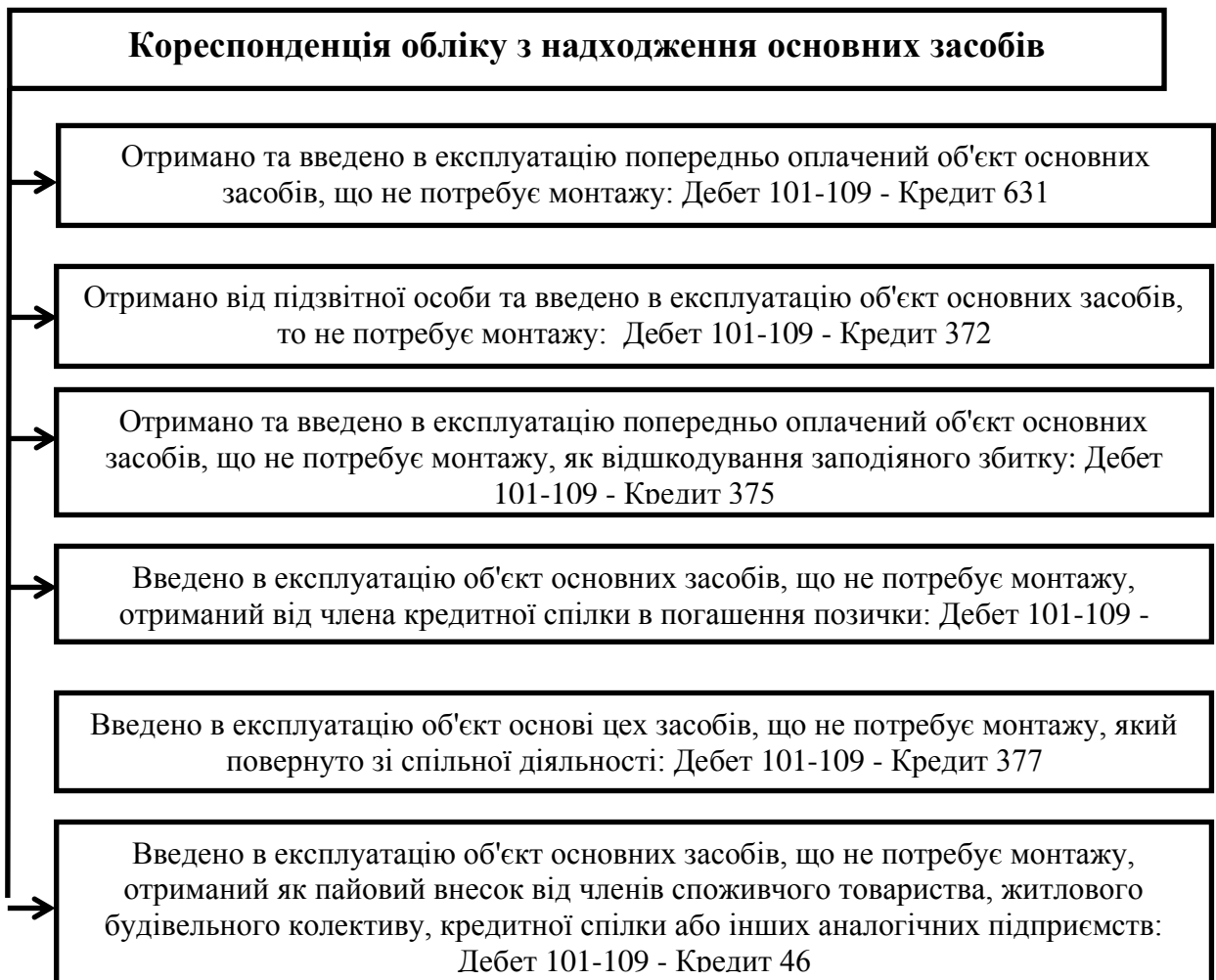

Рис. 2.9. Облікове відображення операцій з надходження засобів праці

У випадку, якщо об'єкт потребує комплексу робіт для приведення його в робочий стан зарахування його в обліку відображається на рахунку капітальних інвестицій, під якими розуміють витрати, здійснені господарюючим суб'єктом при надходженні засобів праці. Ці витрати будуть відображатись по дебету рахунку 15, а кореспондуючими до нього рахунками будуть рахунки із розрахунків з підрядними організаціями, з оплати праці, відрахувань на соцзаходи, запасів і т.д. По закінченню монтажних робіт та приведення засобу праці у робочий стан сума витрат, накопичених на рахунку 15 спишеться на рахунок 10.

Коли придбання засобів праці здійснюється на умовах відтермінування платежу в обліку такі операції відобразатимуться наступним чином (рис. 2.10)

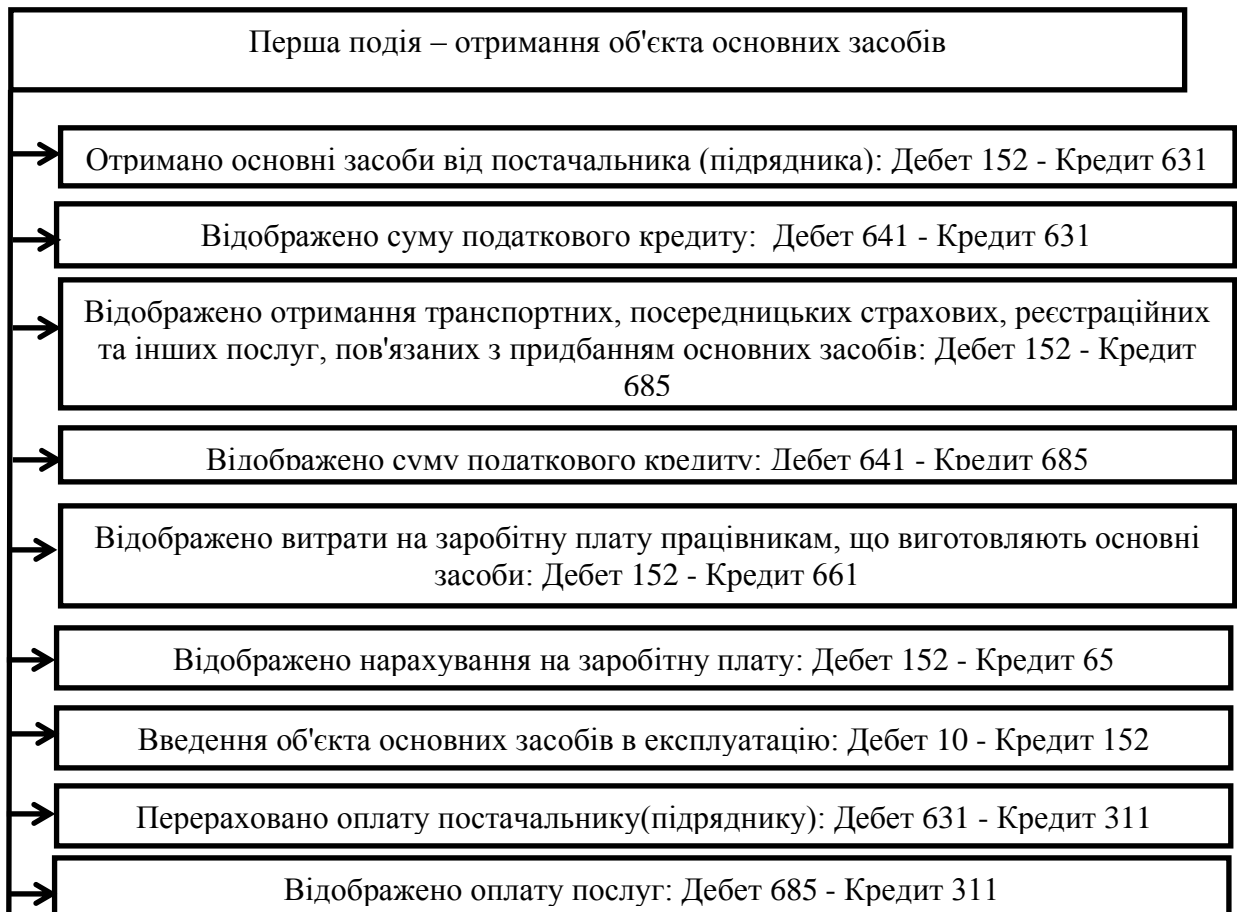

Рис. 2.10. Облікове відображення купівлі засобів праці на умовах відтермінування оплати

При купівлі засобів праці на умовах передоплати слід перерахувати кошти авансом постачальнику, відобразивши при цьому податковий кредит, а при надходженні засобу праці на господарюючу структуру провести взаємозалік заборгованості між контрагентами та здійснити пере зарахування податкового кредиту з ПДВ.

Облікове відображення купівлі засобів праці на умовах передоплати можна схематично показати у вигляді рисунка 2.11.

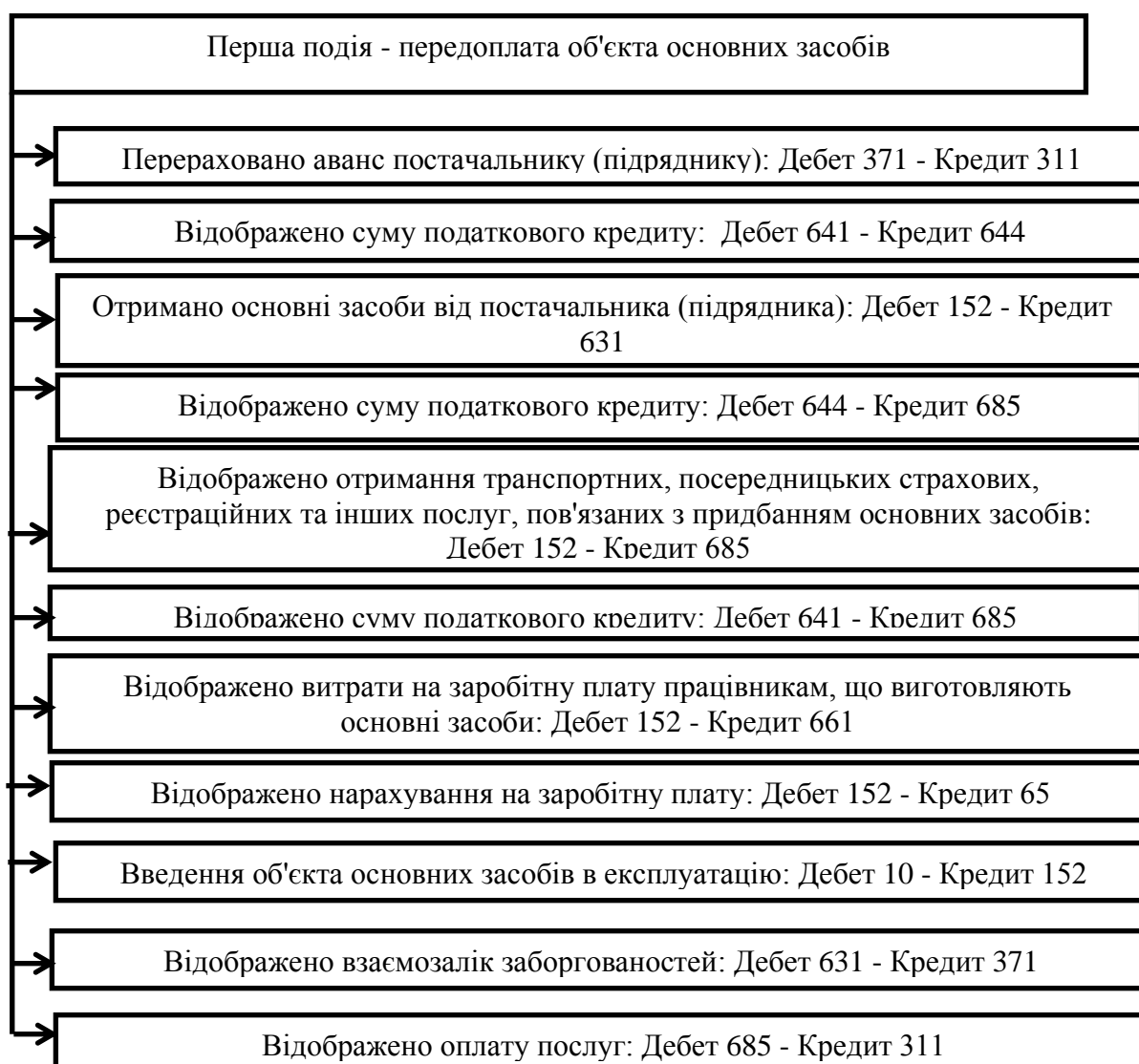

Рис. 2.11. Облікове відображення купівлі засобів праці на умовах передоплати

Коли засоби праці надходять на суб'єкт господарювання як внесок в зареєстрований капітал, то первісна вартість його буде рівною справедливій вартості (рис. 2.12).

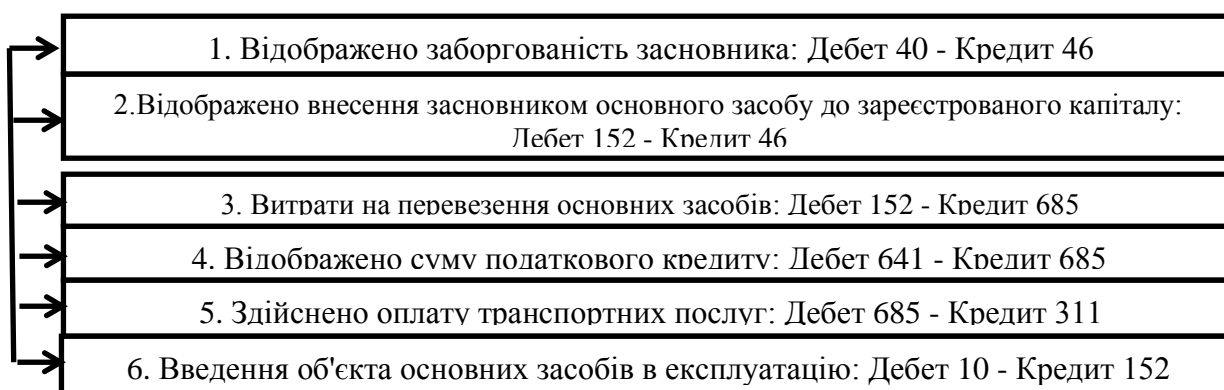

Рис. 2.12. Облікове відображення внесення засобів праці у зареєстрований капітал

Засоби праці можуть надходити в процесі обміну подібними чи неподібними активами з іншими господарюючими суб'єктами. Якщо об'єкти подібні та мають схожу справедливу вартість, то їх слід відображати наступним чином (рис. 2.13)

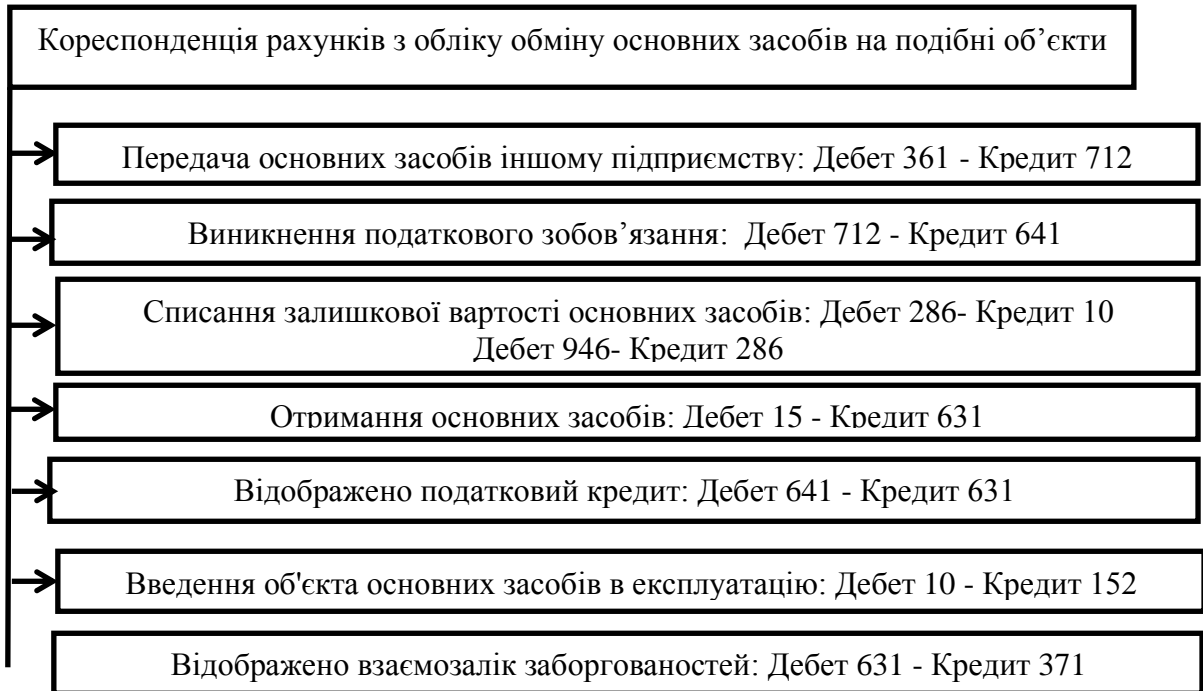

Рис. 2.13. Облікове відображення обміну засобів праці на подібний об'єкт

Бувають випадки, що необоротні активи не використовуються підприємством і їх доцільно продати. При ухваленні такого рішення дохід від цієї операції слід відображати як дохід від продажу іншого оборотного капіталу.

У той же час собівартість від реалізації необхідно показати так, ніби ми реалізуємо не засіб, а предмет праці та відобразити усі витрати, пов'язані з продажем (рекламне оголошення, агентські послуги, комісійна винагорода, витрати на переоформлення майна), у складі витрат поточного звітного періоду (рис. 2.14).

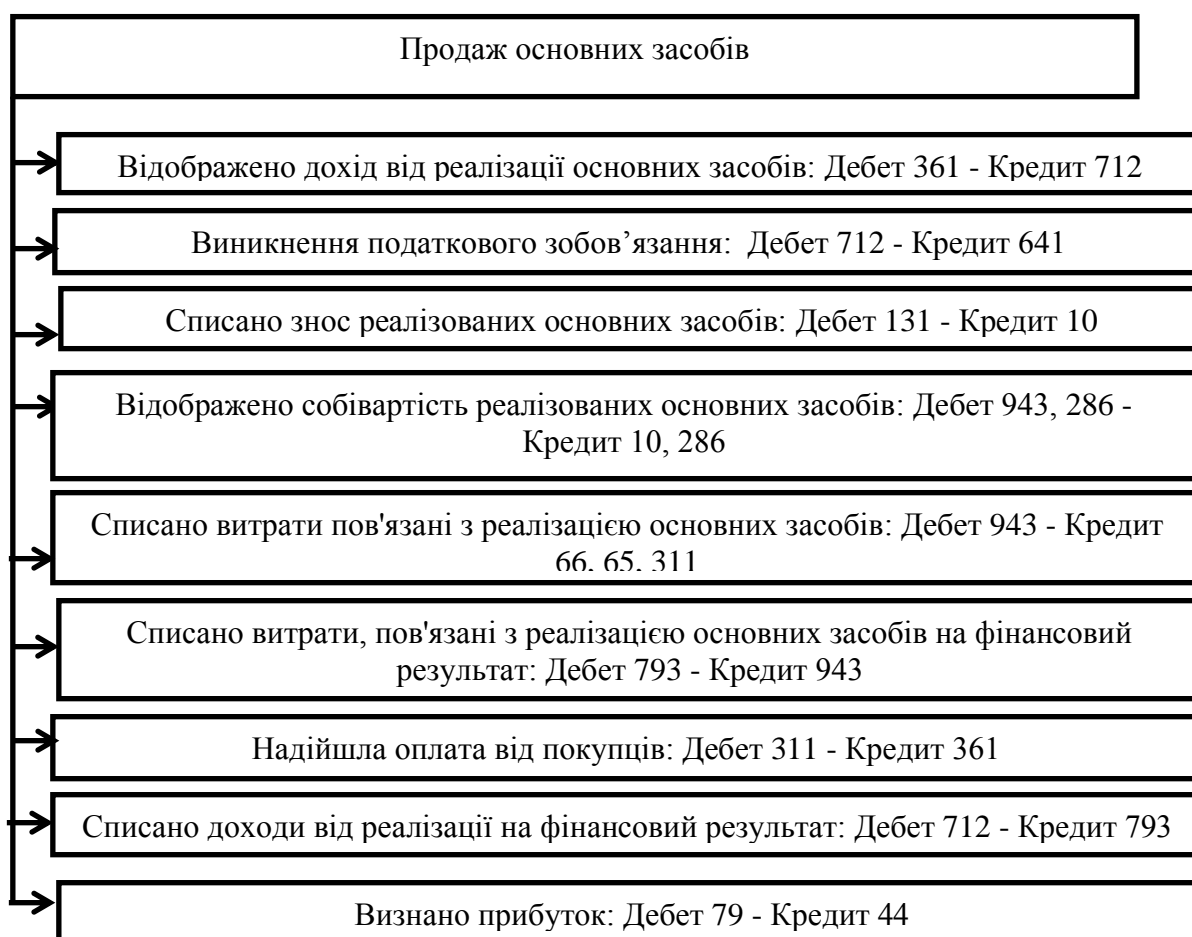

Рис. 2.14. Облікове відображення продажу засобів праці

Рішення про ліквідацію засобів праці підприємство приймає у випадку, коли вони перестають виконувати свої функції, не приносять суб'єкту господарювання користі, несправні та не підлягають відновленню або ж від використання яких останній не отримує доходу, оскільки обладнання може бути застарілим і продукція, яка випускається за допомогою нього перестає бути конкурентоспроможною. Щоб здійснити ліквідацію керівник підприємства створює ліквідаційну комісію та видає відповідний наказ. Бувають випадки, що для проведення ліквідації слід залучити експертну комісію та оплатити її послуги. Витрати на оплату цих послуг слід віднести на витрати, пов'язані з ліквідацією даного об'єкта. Зазвичай у ході ліквідації та розбирання об'єкта можна отримати матеріальні цінності, які слід оприбуткувати у складі запасів (рис. 2.15).

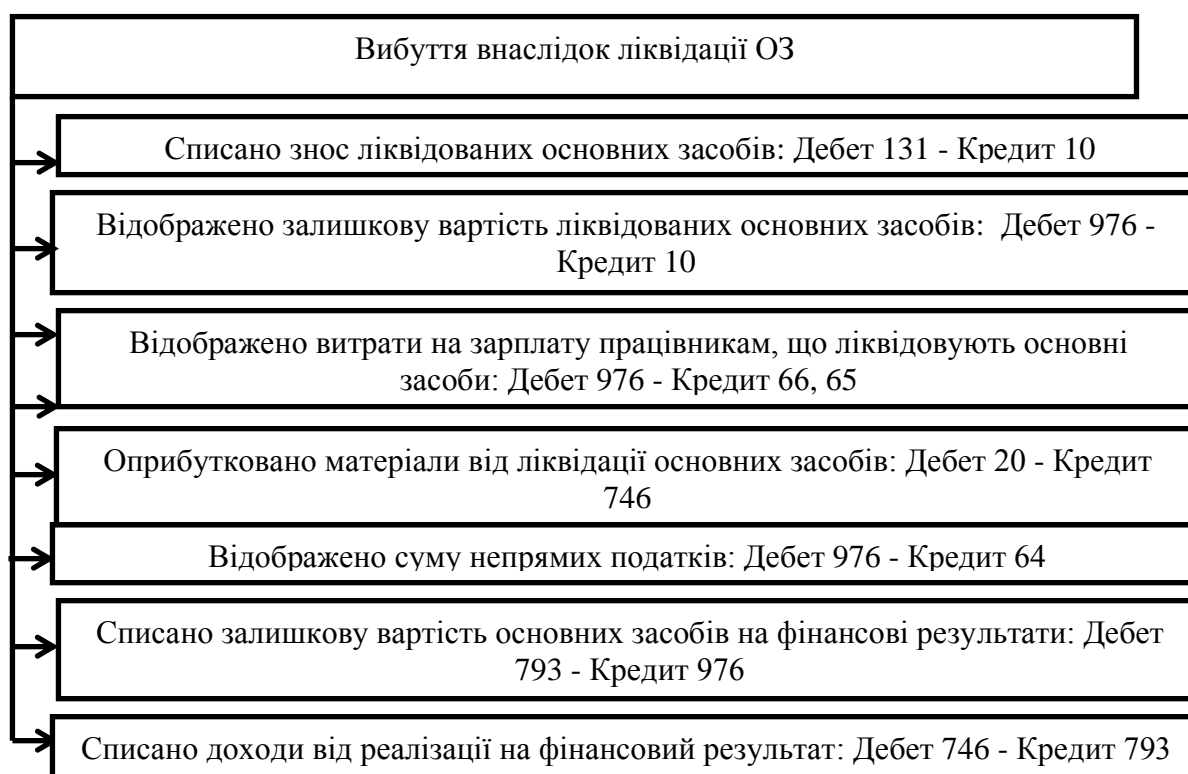

Рис. 2.15. Облікове відображення вибуття ОЗ

Коли підприємство передає об'єкт засобу праці безкоштовно, то у нього в обліку будуть відображатись лише витрати, оскільки жодних доходів від благодійності суб'єкт господарювання не отримає у цьому випадку. Документи при безоплатній передачі будуть оформлятися ті ж самі, що у випадку реалізації ОЗ. В обліку така благодійна передача буде відображатись наступним чином (рис. 2.16)

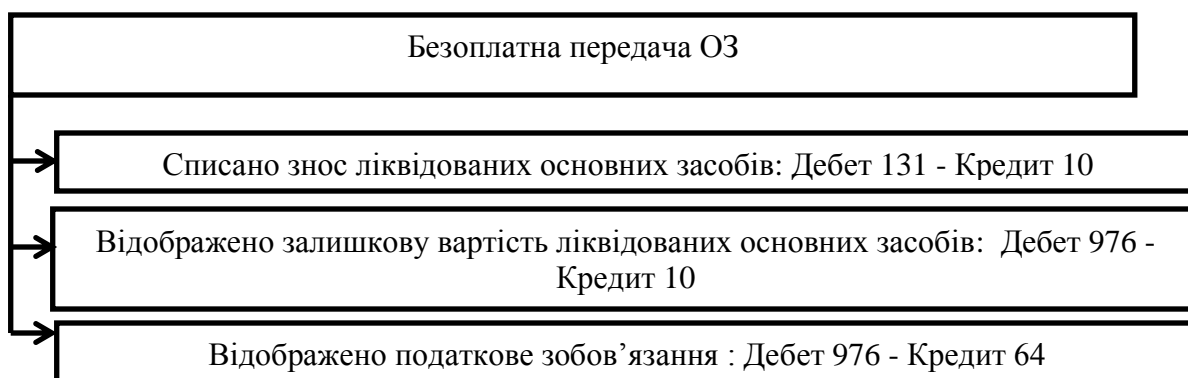

Рис. 2.16. Облікове відображення безоплатної передачі ОЗ

Щоб підвищити аналітичну функцію в обліку, на нашу думку, слід його деталізувати рахунками третього порядку по субрахунку 152 за

шляхами надходження засобів праці, що покращить рівень управління підприємством.

2.3. Порядок нарахування та облік амортизації необоротних активів

З часом, віком, у ході експлуатації, з розвитком науково-технічного прогресу, появою нових технічно продуктивніших та досконаліших ОЗ та під дією природних факторів ОЗ втрачають свою цінність, стають непридатними до використання, знижують продуктивність праці та перестають приносити суб'єкту господарювання дохід через скорочення ефективності виробничих процесів. На вартість ОЗ, які зношуються нараховується амортизаційні відрахування, а процес розподілу вартості ОЗ протягом визначеного суб'єктом господарювання в наказі про облікову політику терміну експлуатації об'єкта називається амортизацією. Під терміном експлуатації слід розуміти кількість років, які господарююча одиниця планує використовувати ОЗ, сподіваючись отримати вигоду у вигляді доходу від реалізації виробленої за допомогою даного ОЗ прямо чи опосередковано продукції, наданих послуг чи виконаних робіт. Амортизацію на об'єкт ОЗ слід нараховувати до моменту завершення його терміну експлуатації або ж до моменту зниження вартості ОЗ до рівня ліквідаційної вартості. Під останньою розуміють ціну, яку господарюючий суб'єкт сподівається виручити у випадку, коли об'єкт ОЗ завершить виконання своїх функцій на момент такого вибуття. Вартість ліквідації суб'єкт як господарська одиниця встановлює самостійно, відображаючи це в додатку до наказу про облікову політику. Процесу нарахування амортизації передуює вибір методу нарахування амортизації.

Розпочинається нарахування амортизації у місяці, що буде наступним після введення об'єкта ОЗ в експлуатацію (рис. 2.17).

Рис. 2.17. Правила нарахування амортизації

Кожен суб'єкт господарювання самостійно обирає в рамках закону саме той метод нарахування амортизації, який йому економічно вигідний (рис 2.18).

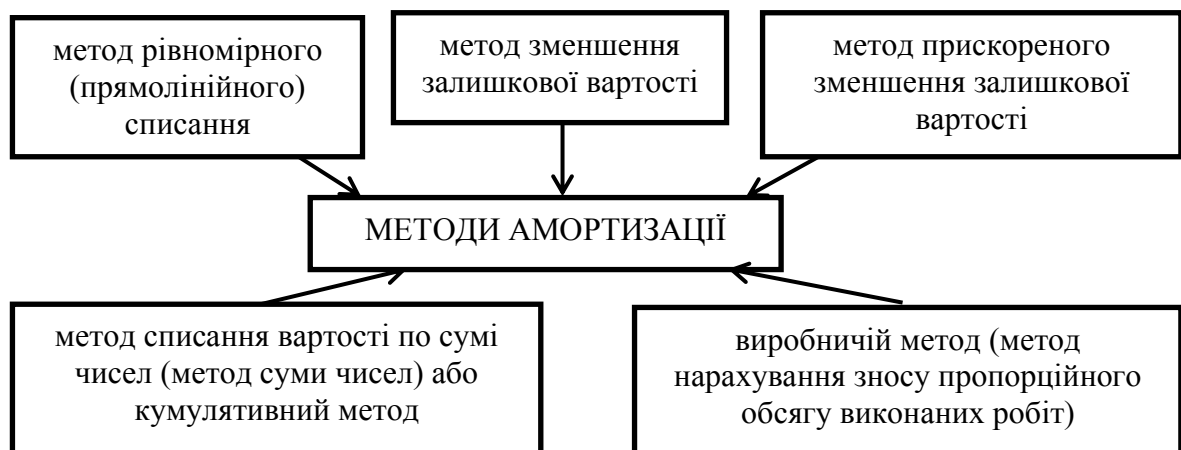

Рис. 2.18. Методи амортизації ОЗ

В досліджуваному ФОП обрано метод прямолінійного списання, у ході використання якого амортизаційні відрахування розподіляються рівномірно впродовж усього терміну використання об'єкта ОЗ. Таким чином величина нарахованої амортизації буде однаковою впродовж всього терміну використання ОЗ, відповідно рівномірно буде зменшуватись залишкова вартість ОЗ і накопичуватись знос ОЗ.

Цей метод простий у застосуванні, рівномірний і дає можливість завжди зіставити собівартість продукції з доходом від її реалізації, однак не враховує моральний знос, нерівномірне виробниче навантаження у ході їх

експлуатації в різні облікові періоди і виробіток на тому чи іншому обладнанні, потребу у позапланових ремонтах чи збільшенні витрат на ремонт наприкінці терміну експлуатації ОЗ.

При використанні виробничого методу розмір відрахувань буде прямо пропорційно залежати від кількості продукції, обсягу робіт чи послуг, що господарюючий суб'єкт запланував виготовити, надати чи виконати експлуатуючи об'єкт ОЗ у ході його корисної служби.

Поділивши роки, які залишаються до кінця терміну функціонування ОЗ в оберненому порядку на загальну суму чисел років строку служби ОЗ і помноживши даний дріб на амортизовану вартість, можна підрахувати величину амортизаційних відрахувань у випадку, коли господарюючий суб'єкт обере кумулятивний метод нарахування амортизації.

Суть методу прискореного зменшення залишку полягає в розрахунку норми амортизації помноженій на балансову вартість ОЗ, виходячи із припущення, що продуктивність і корисність обладнання найбільші у перші роки його використання.

В обліку нарахована амортизація зазначається на рахунку 13 (рис. 2.19).

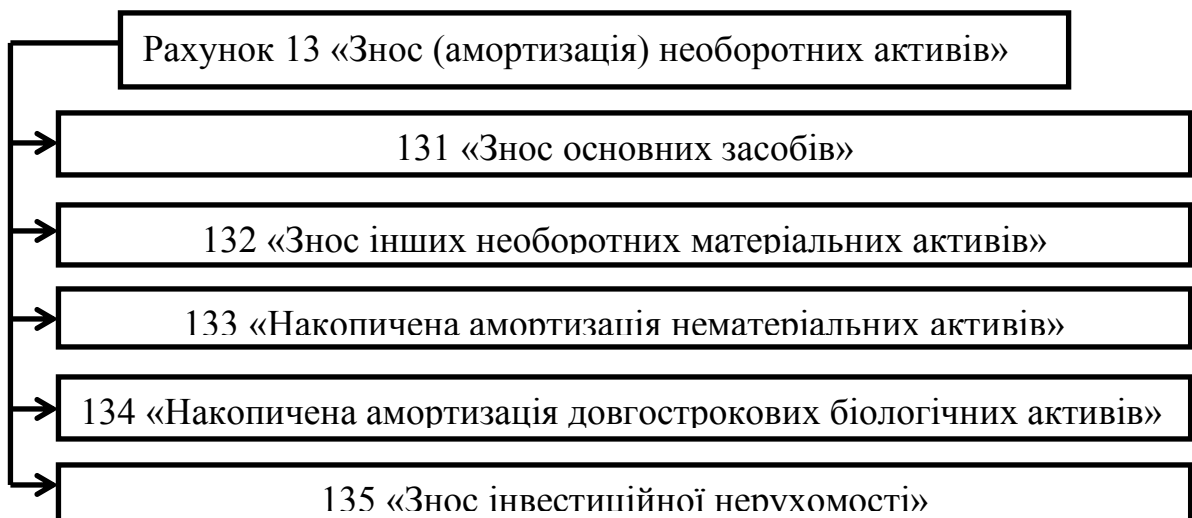

Рис. 2.19. Відображення амортизації ОЗ на рахунку 13

Облікове відображення нарахування амортизації узагальнено на рис. 2.20.

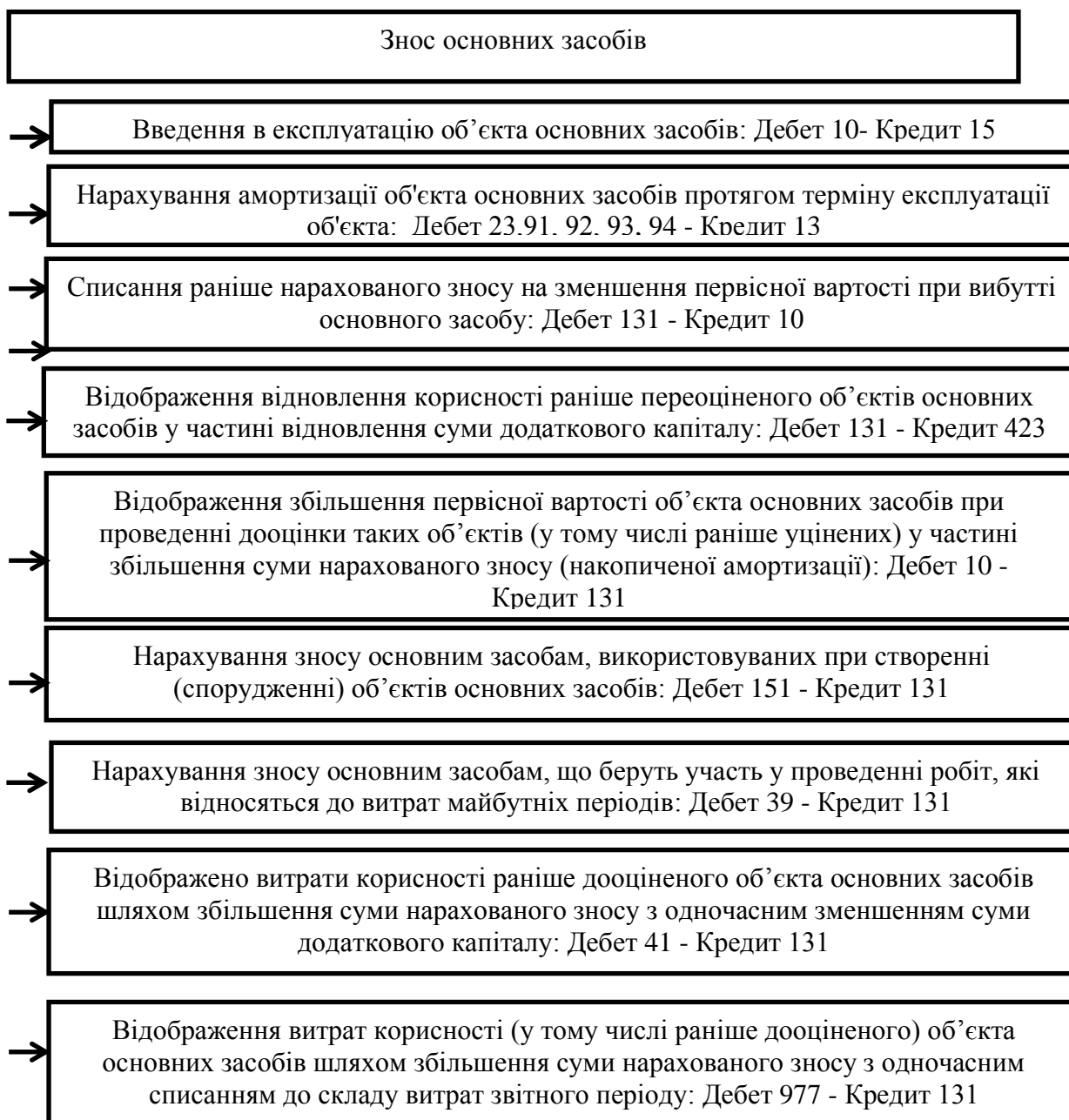

Рис. 2.20. Облікове відображення процесу нарахування амортизації ОЗ

Господарюючі суб'єкти нараховують амортизацію на понесені витрати при придбанні, самостійному виготовленні, ремонті, реконструкції, модернізації, капітальному поліпшенні НА.

Для правильного вирахування оптимального строку експлуатації ОЗ слід спрогнозувати термін експлуатації НА, його знос, нормативні обмеження стосовно строків експлуатації. Рішення про термін експлуатації НА можна змінювати у випадку зростання очікувань від використання ОЗ.

На сьогодні процес нарахування амортизації на підприємстві відіграє технічну функцію та не забезпечує відтворення засобів праці, амортизаційні відрахування не є внутрішнім джерелом інвестицій та ніде по факту не акумулюються, окрім позабалансового рахунку 09. Це не означає, що амортизаційні відрахування слід негайно депонувати для забезпечення своєчасної заміни ОЗ і заморожувати кошти із виручки від реалізації, однак управлінський персонал господарюючого суб'єкта повинен чітко розробити план заміни, ремонту чи оновлення ОЗ на весь очікуваний період експлуатації об'єкта, завдяки якому при настанні потреби у тому чи іншому виді відновних робіт підприємство матиме змогу їх провести та буде забезпечене достатнім обсягом власних чи залучених фінансових ресурсів без порушення нормального циклу його функціонування.

Згідно цієї методики вважаємо, що амортизаційний резерв слід вважати грошовими коштами, які зараховуватимуться як виручка на поточному рахунку господарюючого суб'єкта. Частина цієї виручки, яка припадатиме на амортизацію, слід інвестувати, тобто не заморожувати, а вкладати на короткостроковій основі у ті сфери, які зможуть принести суб'єкту господарювання додатковий прибуток і водночас, які зможуть бути доступними у будь-який час для того, щоб в разі потреби заміни, ремонту чи відновлення ОЗ, використати їх за основним призначенням. Оскільки частина грошових коштів, яка припадає на амортизаційні відрахування і відшкодована у складі виторгу господарюючого суб'єкта є оборотними активами, вважаємо за доцільне обліковувати ці кошти на субрахунку 5 рахунку 33 «Грошовий амортизаційний резерв».

Висновки до розділу 2

Документальне оформлення операцій з надходження, внутрішнього переміщення та вибуття ОЗ проводиться на підставі первинних документів. Метою є узагальнення, опрацювання даних про рух ОЗ з метою прийняття

оперативних рішень в системі управління ОЗ та уникаючи втрат.

Первинний облік ОЗ здійснюється у певній послідовності: на основі спостереження певної події чи явища та її/ його оцінці в натуральному та вартісному вимірі забезпечується відображення отриманих даних у документах.

Первинні форми для відображення нарахованих амортизаційних відрахувань на практиці вже давно не використовуються та не відображають даних, які реально потрібні тій чи іншій господарській одиниці для оперативного управління відновленням засобів праці, потребують оновлення та впровадження у практику вітчизняного обліку кардинально оновлених форм. Зокрема у такій документації слід відображати графу, що буде контролювати термін корисного використання об'єкта ОЗ, його справність, придатність.

У ході експлуатації, з розвитком науково-технічного прогресу, появою нових технічно продуктивніших та досконаліших ОЗ та під дією природних факторів ОЗ втрачають свою цінність, стають непридатними до використання, знижують продуктивність праці та перестають приносити суб'єкту господарювання дохід через скорочення ефективності виробничих процесів. На вартість ОЗ, які зношуються нараховується амортизаційні відрахування, а процес розподілу вартості ОЗ протягом визначеного суб'єктом господарювання в наказі про облікову політику терміну експлуатації об'єкта називається амортизацією. Амортизацію на об'єкт ОЗ слід нараховувати до моменту завершення його терміну експлуатації або ж до моменту зниження вартості ОЗ до рівня ліквідаційної вартості. Вартість ліквідації суб'єкт як господарська одиниця встановлює самостійно, відображаючи це в додатку до наказу про облікову політику. Процесу нарахування амортизації передуює вибір методу нарахування амортизації. В досліджуваному ФОП обрано метод прямолінійного списання, у ході використання якого амортизаційні відрахування розподіляються рівномірно впродовж усього терміну використання об'єкта ОЗ.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ І ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

3.1. Мета, завдання, інформаційне забезпечення та методика аналізу необоротних активів

Господарська діяльність і фінансовий стан господарюючого суб'єкта прямо пропорційно залежні від його забезпеченості засобами праці та від того на скільки ефективно воно ними користується. Для чіткого окреслення змін у складі чи структурі засобів праці, з метою оцінки показників ефективності використання засобів праці, їх стану, ступеню придатності та оцінки рівня забезпеченості господарюючого суб'єкта засобами праці використовують відомості із фінансової звітності. Результати проведеного аналізу беруть до уваги при розробці концепції управління суб'єктом господарювання та при прийнятті інноваційних управлінських рішень стосовно підвищення ефективності використання засобів праці чи їх заміни.

Для того, щоб вміти знайти можливості для підвищення ефективності виробництва кваліфіковані працівники повинні знати і розуміти закономірності розвитку економіки, вплив міжнародних і національних стандартів, економічних законів. Тому потрібно вміти користуватись методами економічних досліджень, аналізувати результати, застосовувати положення (стандарти) бухгалтерського обліку. Напрямки проведення аналізу тісно пов'язані і залежні від визначених ключових завдань аналізу основних засобів (рис. 3.1).

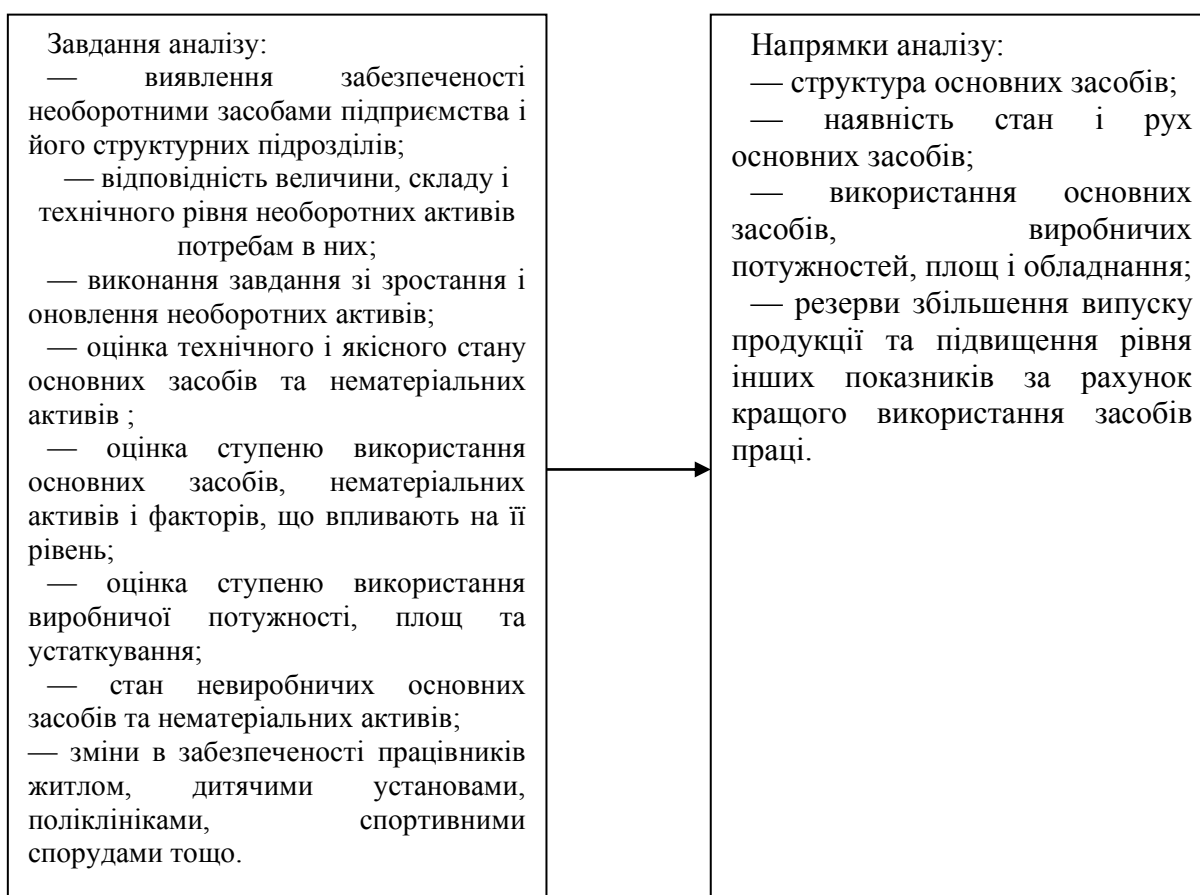

Рис. 3.1. Основні завдання аналізу необоротних активів та напрямки аналізу відповідно до них

Інформацію, яка потрібна для аналізу основних засобів міститься в даних аналітичного обліку, а також у формах фінансової звітності. Наприкінці року складають фінансову і статистичну звітність. Відповідно до таблиці 3.1, в основі кожного виду аналізу стоїть правильний підбір інформації.

Таблиця 3.1

Види аналізу на основі підбору джерел інформації

Вид аналізу	Джерела інформації
Ретроспективний аналіз	Баланс (форма № 1), примітки до фінансової звітності (форма № 5), форми № 11-03, 1-амортизація.
Оперативний аналіз	Дані первинного бухгалтерського обліку.
Прогнозний аналіз ефективності використання ОЗ	Оцінка управлінських рішень.

Для методики аналізу використання ОЗ встановлені такі принципові положення:

— витрачені кошти на купівлю і експлуатацію ОЗ потрібно розподіляти в часі, тому що протягом декількох років зберігається функціональна корисність;

— щоб дати оцінку щодо ефективності використання ОЗ потрібно враховувати їх вид, призначення і участь безпосередньо у виробництві;

— Втрати і збитки підприємства можуть бути зменшені за рахунок того, якщо момент вартісного зношення не співпадає з моментом фізичної заміни.

Судити про ефективність використання ОЗ можна за різними факторами, такими як економічними, соціальними, екологічними та інші. Це спричинено тим, що вони можуть обслуговувати різні сфери діяльності.

Для аналізу є важливим дослідити не тільки наявність ОЗ, а і їх зміни у склад майна підприємства. Існують промислово-виробничі (це ті, які визначають виробничу потужність підприємства) та непромислові фонди підприємства.

Якщо зробити поділити вартість промислово-виробничих фондів, але не враховуючи їх знос, на вартість майна підприємства, то отримаємо питому вагу вартості ОЗ у майні підприємства. Значення коефіцієнту не повинно бути менше, ніж 0,5.

Всі машини і устаткування підприємства підлягають групуванню у взаємозв'язку із часом їх фактичного використання по вікових інтервалах, наприклад, від одного до трьох, від трьох до п'яти, від п'яти до десяти, від десяти до п'ятнадцяти років і т.д. Ці дані потрібні для подальшої розробки планів щодо оновлення обладнання і впровадження нової методики контролю за їх виконанням.

Важливим є виявлення кількості устаткування і машин, які є придатними, а які потребують капітального ремонту для подальшої експлуатації. Такий аналіз вже буде поглиблений. В ньому також потрібно

виділити ті машини і устаткування, які потрібно списати або замінити на інші. Для цього потрібно розраховувати і порівнювати аналогічні показники один з одним і їхнім середнім рівнем. Для діагностики ефективності функціонування засобів праці управлінський персонал господарюючого суб'єкта зазвичай використовує три згруповані показники (рис. 3.2)

Рис.3.2. Засоби діагностики для оцінки ефективності функціонування засобів праці суб'єктом господарювання

Важливою також є забезпеченість господарюючого суб'єкта засобами праці, яку можна оцінити шляхом розрахунку певних показників (табл. 3.2.)

Таблиця 3.2

Показники для розрахунку забезпеченості основними засобами

Назва показника	Формула	Визначення
Фондоозброєність (Φ_o)	$\Phi_o = \frac{\Phi_{cp}}{Ч}$ де, Φ_{cp} – середньорічна вартість основних засобів; Ч – чисельність працівників.	Показник, що характеризує рівень забезпеченості основними виробничими фондами промислово-виробничого персоналу підприємства.
Фондомісткість (Φ_m)	$\Phi_m = \frac{\Phi_{cp}}{B_{п}}$ де, Φ_{cp} – середньорічна вартість основних засобів; $B_{п}$ – вартість виробленої	Показник, який характеризує рівень середньорічної вартості основних засобів на одиницю вартості виробленої валової продукції. Цей показник є величиною, оберненою до фондovіддачі.
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства (K_m)	$K_m = \frac{\Phi_z}{M}$ де, Φ_z – залишкова вартість основних засобів; М – вартість майна	Визначається як відношення вартості основних виробничих засобів (за вирахуванням суми їхнього зносу) до вартості майна підприємства. Цей коефіцієнт має бути не меншим 0,5.

Коефіцієнти, які наведені в таблиці 3.3 показують стан ОЗ.

Таблиця 3.3

Показники для розрахунку стану основних засобів

Назва показника	Формула	Визначення
Коефіцієнт зносу основних засобів (K_z)	$K_z = \frac{Z_0}{\Phi_k}$ <p>де, Z_0 – сума зносу основних засобів; Φ_k – балансова вартість основних засобів на кінець періоду.</p>	Характеризує частку вартості основних засобів, що її списано на витрати виробництва в попередніх періодах. Може визначатись також у відсотках на початок і на кінець звітного періоду і дає змогу оцінити стан основних засобів.
Коефіцієнт придатності основних засобів (K_n)	$K_n = 1 - K_z$ <p>або</p> $K_n = 100\% - K_z$	Відображає частку основних засобів, придатну для експлуатації в процесі господарської діяльності.
Коефіцієнти оновлення основних засобів (K_o)	$K_o = \frac{\Phi_{в.в}}{\Phi_k}$ <p>де, $\Phi_{в.в}$ – вартість введених основних засобів; Φ_k – балансова вартість основних засобів на кінець періоду.</p>	Характеризує інтенсивність уведення в дію нових основних засобів. Він показує частку введених основних засобів за визначений період у загальній вартості основних засобів на кінець звітного періоду.
Коефіцієнти вибуття (K_v)	$K_v = \frac{\Phi_{в.в.б}}{\Phi_n}$ <p>де, $\Phi_{в.в.б}$ – вартість виведених основних засобів; Φ_n – балансова вартість основних засобів на початок періоду.</p>	Показує інтенсивність вибуття основних засобів.

Показники, які характеризують ефективність використання засобів праці наведені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Показники для розрахунку ефективності використання основних засобів

Назва показника	Формула	Визначення
Фондовіддача основних засобів ($\Phi_{\text{в}}$)	$\Phi_{\text{в}} = \frac{B_{\text{п}}}{\Phi_{\text{к}}}$ <p>де, $B_{\text{п}}$– вартість виробленої продукції за звітний період; $\Phi_{\text{к}}$– балансова вартість основних засобів на кінець періоду.</p>	Показник, який відображає обсяг валової (товарної) продукції у вартісному вираженні на одиницю (1 грн.) середньорічної вартості основних засобів, які беруть участь у виробництві цієї продукції. Цей показник характеризує ефективність використання основних засобів.
Рентабельність основних засобів ($P_{\text{о.з}}$)	$P_{\text{о.з}} = \frac{\Pi_{\text{з}}}{\Phi_{\text{к}}} \cdot 100\%$ <p>де, $\Pi_{\text{з}}$– загальний прибуток за звітний період; $\Phi_{\text{к}}$– балансова вартість основних засобів на кінець періоду.</p>	Відносний показник, який характеризує рівень ефективності використання цих засобів.
Сума прибутку на одну гривню основних засобів	Розраховується цей показник аналогічно показнику рентабельності й обчислюється в копійках на 1 гривню.	Є абсолютним показником ефективності використання основних засобів.

Для того, щоб проаналізувати фондовіддачу треба розглянути два варіанти: як на фондовіддачу впливають зміни факторів, а також як фондовіддача впливає на виробництво.

Фактори, які можуть вплинути на зміну рівня фондовіддачі можна умовно розділити на два рівні, які наведено на рис. 3.3.

Рівень	Характеристика
I	- зміни частки активної частини засобів у загальній їхній сумі; - зміна фондovіддачі активної частини основних засобів.
II	- зміна обсягу виробництва продукції у зв'язку з заміною устаткування або його модернізації (порівнюють випуск продукції на новому та старому устаткуванні за період часу після його заміни й отриманий результат ділять на фактичну середьорічну вартість технологічного устаткування).

Рис. 3.3. Два рівні факторів, які впливають на зміну рівня фондovіддачі

Для підвищення значення фондovіддачі можна збільшити кількість активних основних засобів, збільшити час роботи устаткування, механізувати та автоматизувати виробництва, використовувати новітні прогресивні технології, модернізувати обладнання та інші.

Зниження рівня фондovіддачі спричиняє зростання суми амортизаційних відрахувань і це в свою чергу призводить до збитків у вигляді зменшення частки прибутку в ціні товару. Наприклад, підприємства зі схожою діяльністю і потужністю можуть мати різний рівень фондovіддачі. Розглянемо випадок, коли на підприємстві є невикористаний резерв в роботі машин і устаткування. Для того, щоб знайти такі резерви потрібно знайти показник фондovіддачі з загального розміру ОЗ, а також із їх активної частини.

Перед тим як розпочати аналіз необоротних матеріальних активів, потрібно чітко визначити завдання (рис.3.4).

Аналіз ОЗ включає в себе безліч рівнів. В який спосіб і за яким алгоритмом він буде здійснюватись визначають, дослідивши дію кожного фактора. Але в цілому ціль діагностики полягає в забезпеченні зростання виторгу чи обсягів виробництва без залучення додаткових ресурсів або окресленні потреби у розширеному відтворенні засобів праці.

До складу необоротних активів також входять нематеріальні активи, які потрібно вміти правильно і ефективно використовувати.

Економічний аналіз стосовно використання нематеріальних активів буде ефективним, якщо використовувати лише достовірні дані про об'єкти, використовувані підприємством. Нематеріальні активи потрібно відображати в повному обсязі, а з цим часто виникають проблеми.

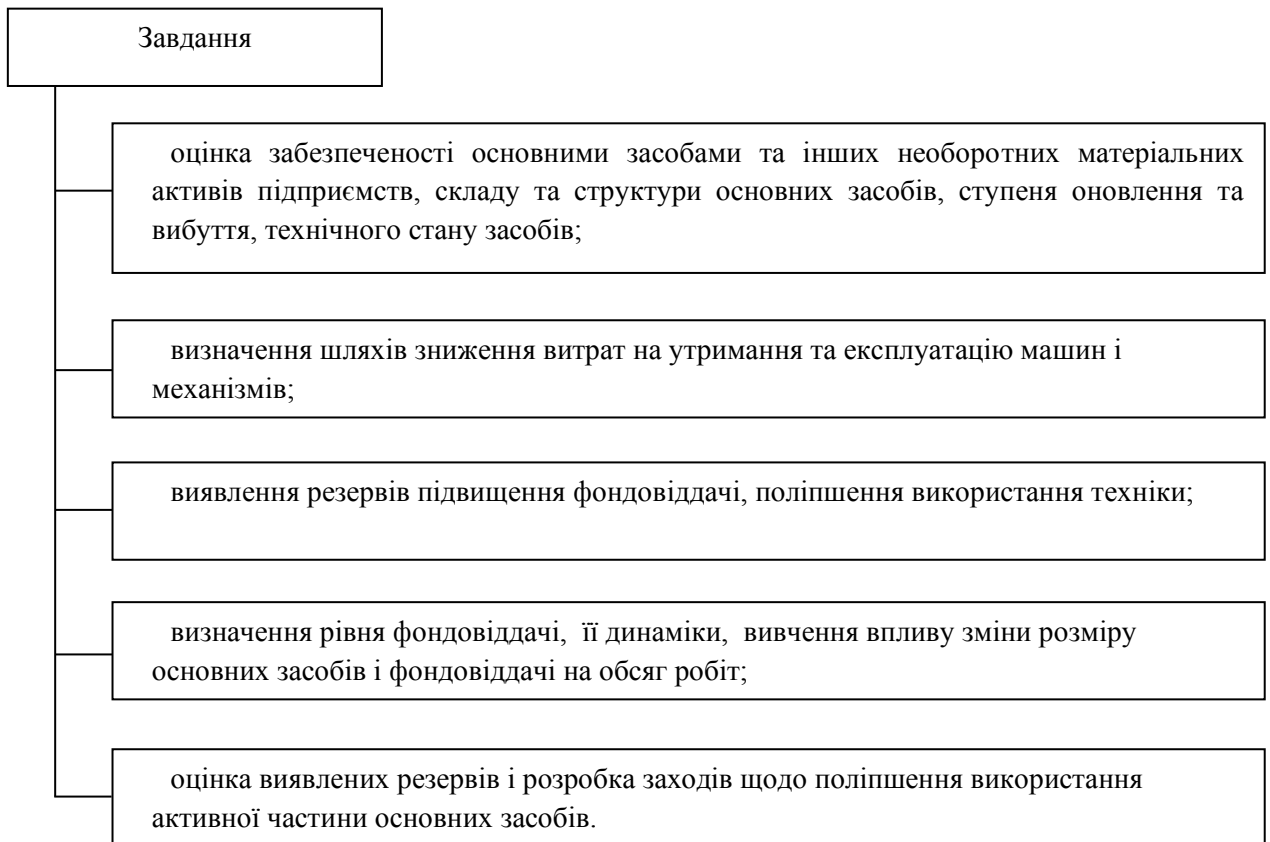

Рис. 3.4. Основні завдання аналізу необоротних матеріальних активів

Перш за все, законодавча база є недосконалою в цьому питанні, тому не всі об'єкти відображаються в складі нематеріальних активів. Також проблематичною є їх оцінка. Тому що існують різні способи і методи для визначення їх вартості, відповідно є проблема у їх правильному підборі.

Через ці проблеми балансова вартість підприємств може значно відрізнятись від реальної. Тому при проведенні аналізу можуть виникати неточності, а це впливає на використання нематеріальних активів. Зокрема, на базі цих даних прийняті управлінські рішення не дадуть очікуваних результатів.

Щоб результати аналізу були правильними, потрібно вміти вірно визначити методики. Швидкість, ефективність та точність аналізу використання залежить від правильності вибору кожного кроку, вибору об'єктів аналізу (рис. 3.5).

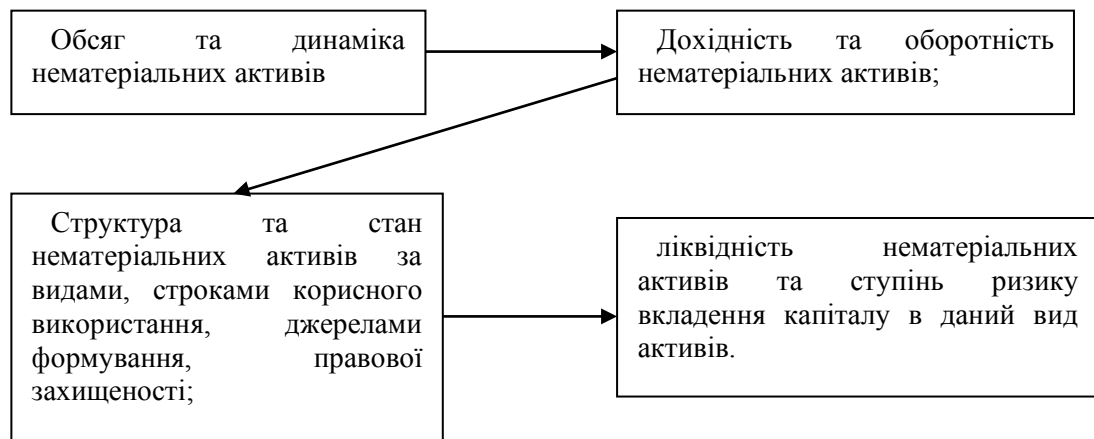

Рис. 3.5. Об'єкти аналізу використання нематеріальних активів

В результаті виділених вище об'єктів можна згрупувати основні цілі аналізу НМА (рис. 3.6)

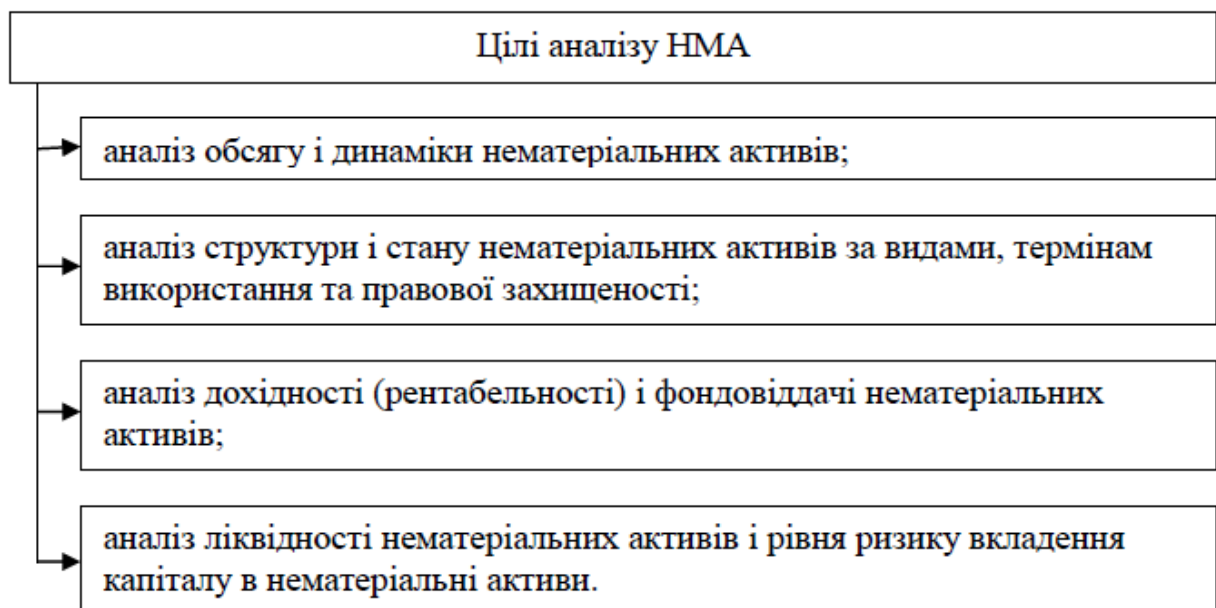

Рис 3.6. Основні цілі аналізу НМА відносно об'єктів

Але ці завдання можна виконати тільки якщо зібрана повна інформація. Від результатів аналізу і їх висновків залежать прийняті управлінські

рішення. Інформацію про те, як використовуються нематеріальні активи можна знайти в різних документах (табл.3.5).

Таблиця 3.5

Інформаційна база аналізу нематеріальних активів

Групи	Джерела інформації
Первинні документи	НА-1 "Акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів", НА-2 "Інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів"; НА-3 "Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів"; НА-4 "Інвентаризаційний опис об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів"
Дані рахунків бухгалтерського обліку	12 «Нематеріальні активи» з аналітичними рахунками 121 Права користування природними ресурсами", 122 "Права користування майном", 123 "Права на комерційні позначення", 124 "Права на об'єкти промислової власності". 125 "Авторське право та суміжні з ним права", 127 "Інші нематеріальні активи"
Облікові реєстри	Журнал 4, відомість 4.3
Фінансова звітність	Форма № 1 "Баланс", форма № 2 "Звіт про фінансові результати", форма № 3 "Звіт про власний капітал", форма № 4 "Звіт про рух грошових коштів, форма № 5 "Примітки до річної фінансової звітності"
Інші документи	Дані проведених інвентаризацій, договори, контракти, патенти, ліцензії, дані попередніх перевірок тощо.

За даними, які наведені в цих джерелах інформації можна виконати різні аналізи: ретроспективний, оперативний та прогнозний.

3.2. Організація внутрішньогосподарського контролю використання необоротних активів підприємства

Щоб оцінити виробничий потенціал підприємства, перш за все потрібно визначити ефективність використання, бути уважними відносно обліку і контролю засобів праці (рис 3.7).

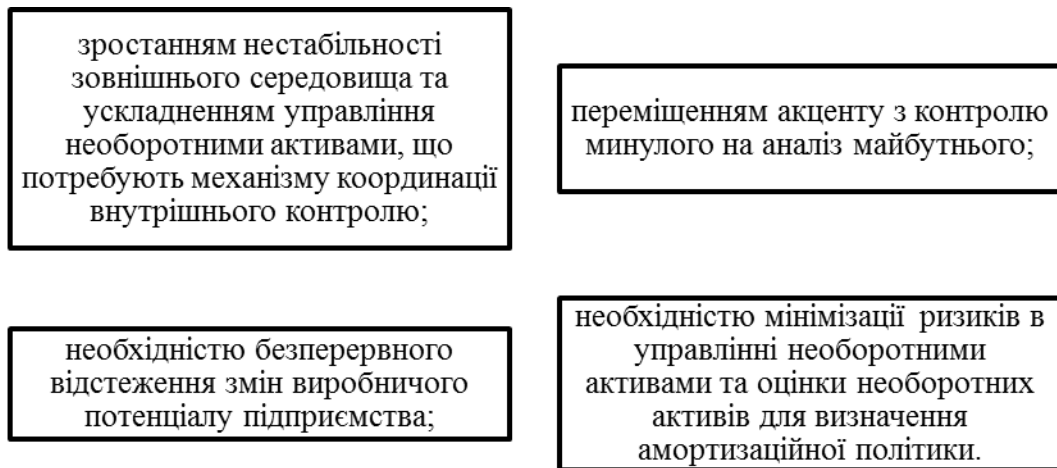

Рис. 3.7. Необхідність посилення контролю за необоротними активами обумовлюється

Для того, щоб вирішити ці завдання, створюється ефективна система внутрішнього контролю необоротних активів.

За результатами проведених досліджень в сфері контролю та оцінки використання необоротних активів може бути встановлено недоліки (рис. 3.8).

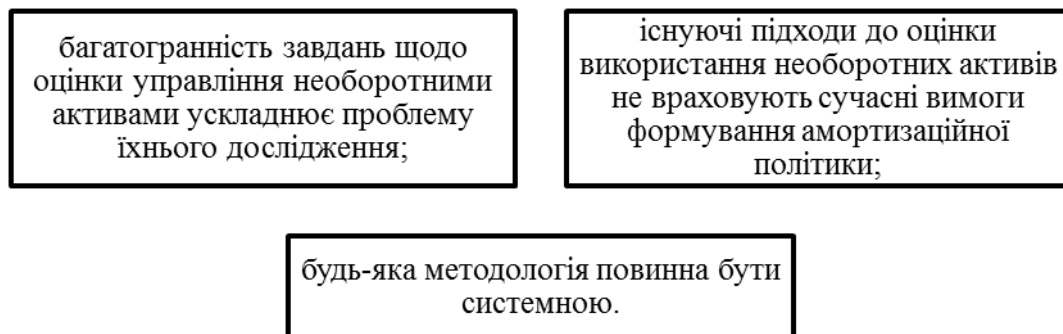

Рис. 3.8. Недоліки досліджень в сфері контролю та оцінки використання необоротних активів

Ключові завданнями контролю необоротних активів наведені в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Основні завдання контролю необоротних активів

Номер завдання	Завдання
1	контроль наявності основних засобів і нематеріальних активів;
2	оцінка відповідності документального оформлення і відображення в обліку операцій по руху;
3	оцінка основних засобів, нематеріальних активів й інших прибуткових вкладень в нематеріальні цінності чинному законодавству;
4	визначення оптимальної структури джерел фінансування необоротних активів;
5	оцінка ефективного використання основних засобів і нематеріальних активів підприємства;
6	оцінка своєчасності ремонту основних засобів;
7	якісна і кількісна оцінка основних засобів і нематеріальних активів;
8	правильність нарахування амортизації основних засобів і нематеріальних активів і відображення операцій в обліку;
9	своєчасна переоцінка необоротних активів;
10	перевірка правильності відображення в обліку руху необоротних активів;
11	достовірна організація обліку необоротних активів.

Ревізор при перевірці повинен дотримуватись норм чинного законодавства та діяти послідовно та поетапно (рис.3.9).

Аудитору слід вивчити наказ про облікову політику в частині обліку ОЗ, а саме вартісне розмежування зарахування об'єкта до складу ОЗ, кількісний склад ОЗ, метод амортизації, уцінки/дооцінки, що застосовує суб'єкт господарювання, методу відображення відновних робіт по ОЗ, робочий план рахунків в частині обліку ОЗ.

В ході перевірки слід зіставити залишки по кожному виду ОЗ із загальним підсумком по усіх ОЗ. В сумі перші мають дати загальний підсумок. Коли ж виявлено розбіжності, слід в'яснити їх причини. Оцінюючи вартісну межу та термін служби, слід перевірити чи не зарахував суб'єкт господарювання до складу ОЗ ті об'єкти, які ап'орі не можуть бути зараховані до складу ОЗ. Перевіряють також походження, документальне підтвердження, своєчасність, повноту віднесення на збільшення первісної вартості об'єкта ОЗ усіх витрат, пов'язаних з цим. Якщо придбання ОЗ здійснювалося за кордоном, досліджується походження об'єкта, наявність

супровідної документації, перевіряється правильність визначення і перерахунок вартості об'єкта при курсі валют на дату придбання ОЗ.

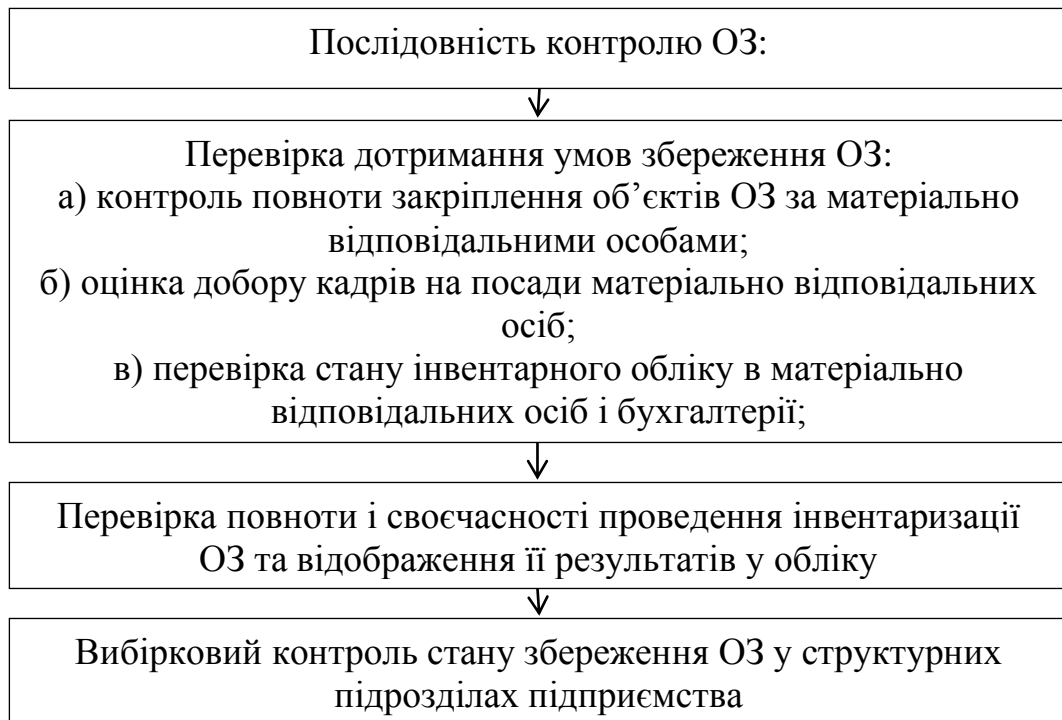

Рис. 3.9. Етапи контролю за наявністю, рухом та збереженням ОЗ

Аудитор зобов'язаний перевірити майнові права на той чи інший об'єкт ОЗ, порядок віднесення митних зборів до вартості придбаного ОЗ, дослідити правомірність і правильність зміни первісної вартості об'єкта внаслідок проведення відновних робіт таких як капітальний ремонт, реконструкція чи модернізація, чи відображено джерело формування цих відновних робіт.

Аудитору слід перевірити згідно списку чи правильно визначена первісна вартість і чи є в реальності об'єкти ОЗ, які зазначено у документах і введені в експлуатацію, чи відбулось відображення даних операцій на рахунках робочого плану рахунків господарюючого суб'єкта, чи проведено операції законно відповідно до норм чинного законодавства (рис. 3.10).

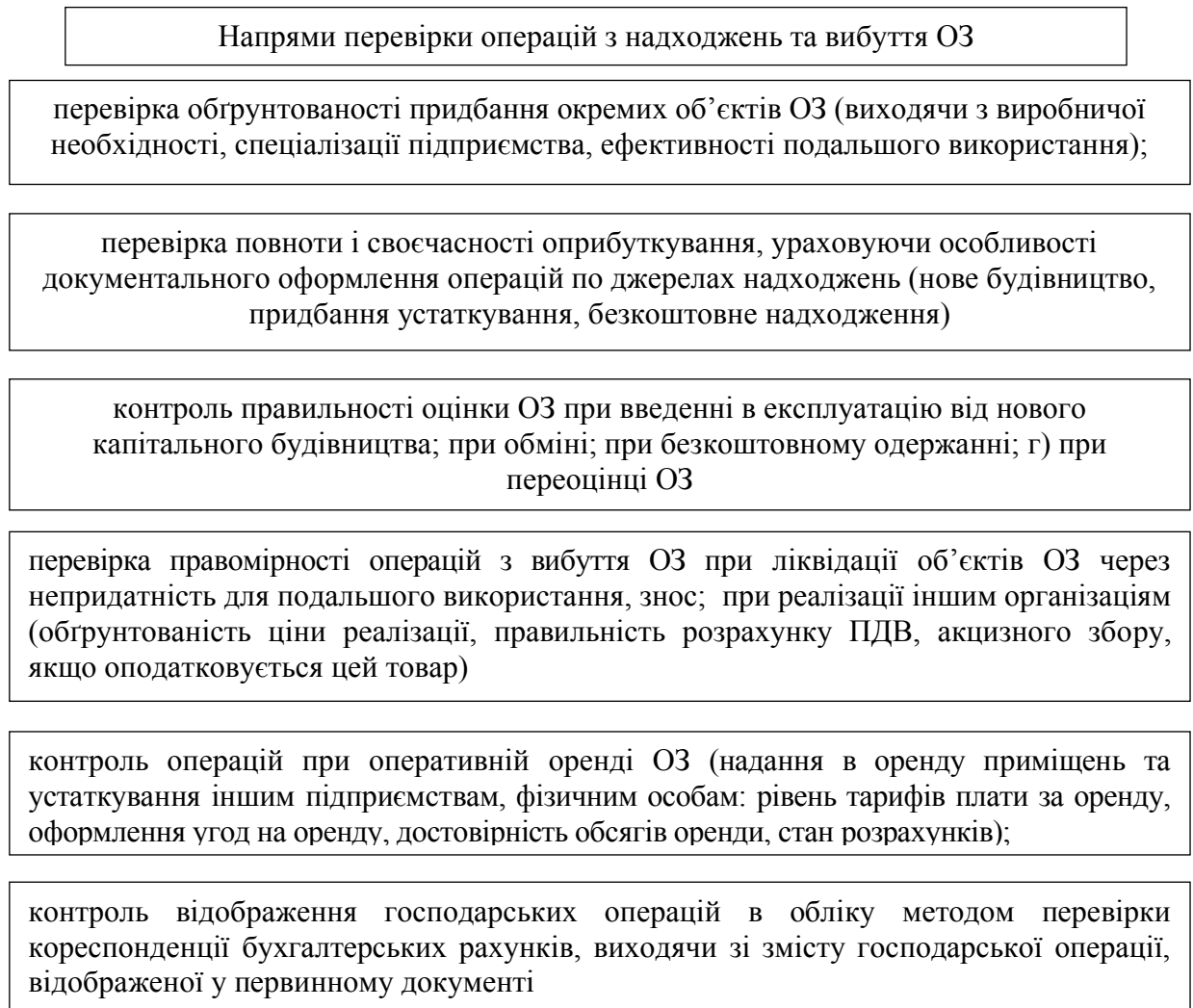

Рис. 3.10. Напрями перевірки операцій з надходжень та вибуття ОЗ

Перевіряючому необхідно також здійснити вибіркову перевірку правильності первинного документального оформлення ОЗ, переоцінки ОЗ та документального відображення її результатів в первинній документації, в проведеннях та звітності, дотримання методики нарахування зносу, чи не нараховується знос по законсервованих об'єктах або по об'єктах, по яких нарахування амортизації не здійснюється, правильність облікового відображення операцій з оренди ОЗ.

Висновки до розділу 3

Господарська діяльність і фінансовий стан господарюючого суб'єкта прямо пропорційно залежні від його забезпеченості засобами праці та від

того на скільки ефективно воно ними користується. Для чіткого окреслення змін у складі чи структурі засобів праці, з метою оцінки показників ефективності використання засобів праці, їх стану, ступеню придатності та оцінки рівня забезпеченості господарюючого суб'єкта засобами праці використовують відомості із фінансової звітності.

Інформацію, яка потрібна для аналізу основних засобів міститься в даних аналітичного обліку, а також у формах фінансової звітності. Наприкінці року складають фінансову і статистичну звітність. Від результатів аналізу і їх висновків залежать прийняті управлінські рішення. Щоб оцінити виробничий потенціал підприємства, перш за все потрібно визначити ефективність використання, бути уважними відносно обліку і контролю засобів праці.

В ході перевірки слід зіставити залишки по кожному виду ОЗ із загальним підсумком по усіх ОЗ. В сумі перші мають дати загальний підсумок. Коли ж виявлено розбіжності, слід вияснити їх причини. Аудитор зобов'язаний перевірити майнові права на той чи інший об'єкт ОЗ, порядок віднесення митних зборів до вартості придбаного ОЗ, дослідити правомірність і правильність зміни первісної вартості об'єкта внаслідок проведення відновних робіт таких як капітальний ремонт, реконструкція чи модернізація, чи відображено джерело формування цих відновних робіт.

Аудитору слід перевірити згідно списку чи правильно визначена первісна вартість і чи є в реальності об'єкти ОЗ, які зазначено у документах і введені в експлуатацію, чи відбулось відображення даних операцій на рахунках робочого плану рахунків господарюючого суб'єкта, чи проведено операції законно відповідно до норм чинного законодавства.

РОЗДІЛ 4

АНАЛІЗ СКЛАДУ ТА РУХУ ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.»

4.1. Аналіз динаміки та структури ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.»

Враховуючи специфіку галузі, особливості технологічного процесу та методику організації виробничого процесу слід дослідити обсяг, структуру та динаміку ОЗ досліджуваного підприємства.

У процесі аналізу слід визначити зміну структури під впливом комплексної механізації й автоматизації виробництва, впровадження нової технології.

Аналізуючи необоротні активи можна визначити стратегію підприємства. Потрібна така, яка б позитивно впливала на його фінансовий стан. Через це, якщо на підприємстві багато нематеріальних активів, то ми можемо сказати, що воно вкладає кошти в ліцензії, патенти, розширює свою інтелектуальну власність.

Склад, динаміку та структуру необоротних активів «ФОП Кравчук Н. В.» наведено в таблиці 4.1.

У 2017 році вартість ОЗ склала 15,6 тис. грн., у 2018 році – 13,2 тис. грн., у 2019 році – 8,8 тис. грн. (рис. 4.1).

У 2018 році порівняно із 2017 роком вартість ОЗ зменшилась на 2,6 тис. грн. або 16,7%, а у 2019 році порівняно із 2018 роком - на 4,4 тис. грн.. або 33,3%.

Таблиця 4.1

Аналіз динаміки ОЗ
«ФОП Кравчук Н. В.»

Показники	2017 рік	2018 рік	2019 Рік	Відхилення		У % до	
				2018 року до 2017 року	2019 року до 2018 року	2018 року до 2017 року	2019 року до 2018 року
Основні засоби: - залишкова вартість, тис. грн..	15,6	13,2	8,8	-2,6	-4,4	-16,7	-33,3

Зниження вартості ОЗ на перший погляд може свідчити про зростання мобільності та ліквідності капіталу «ФОП Кравчук Н. В.». Однак специфіка роботи «ФОП Кравчук Н. В.» (сфера громадського харчування) потребує нових ОЗ для виготовлення конкурентоздатної продукції. (рис. 4.1.)

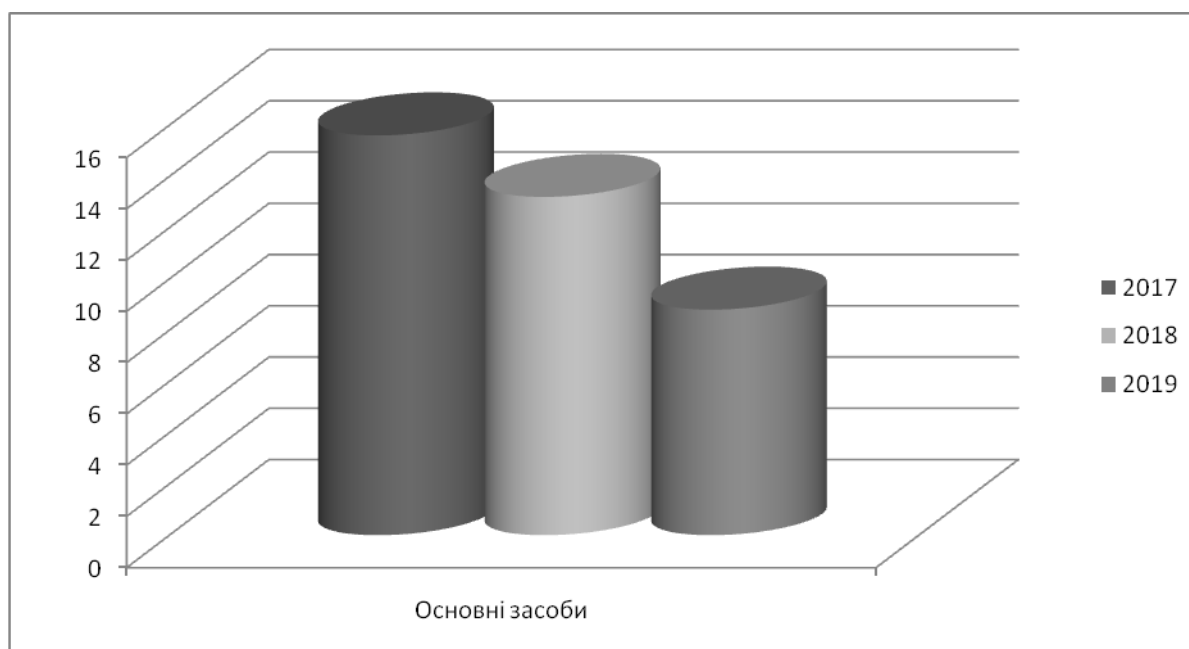

Рис. 4.1. Динаміка ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» у 2017-2019 рр.

Далі дамо оцінку структури ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Аналіз структури ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.»

Показники	2017 рік	2018 рік	2019 Рік	Відхилення		У % до	
				2018 року до 2017 року	2019 року до 2018 року	2018 року до 2017 року	2019 року до 2018 року
Основні засоби:							
- залишкова вартість, тис. грн..	15,6	13,2	8,8	-2,6	-4,4	-16,7	-33,3
- питома вага, %	100	100	100	-	-	-	-
Разом необоротних активів	15,6	13,2	8,8	-2,6	-4,4	-16,7	-33,3
Всього майна	19,3	21,2	62,8	22,7	41,6	117,6	196,2
В % до вартості майна	80,8	31	14,0	-49,8	-17	-	-

Зазначимо, що у 2017-2019 роках найбільшу питому вагу у складі необоротних активів «ФОП «Кравчук Н. В.» займали ОЗ — 100%.

Аналізуючи частку ОЗ у вартості майна «ФОП Кравчук Н. В.», бачимо, що їх питома вага у 2017 році складала 80,8%, у 2018 році – 31%, у 2019 році – 14% (рис. 4.2).

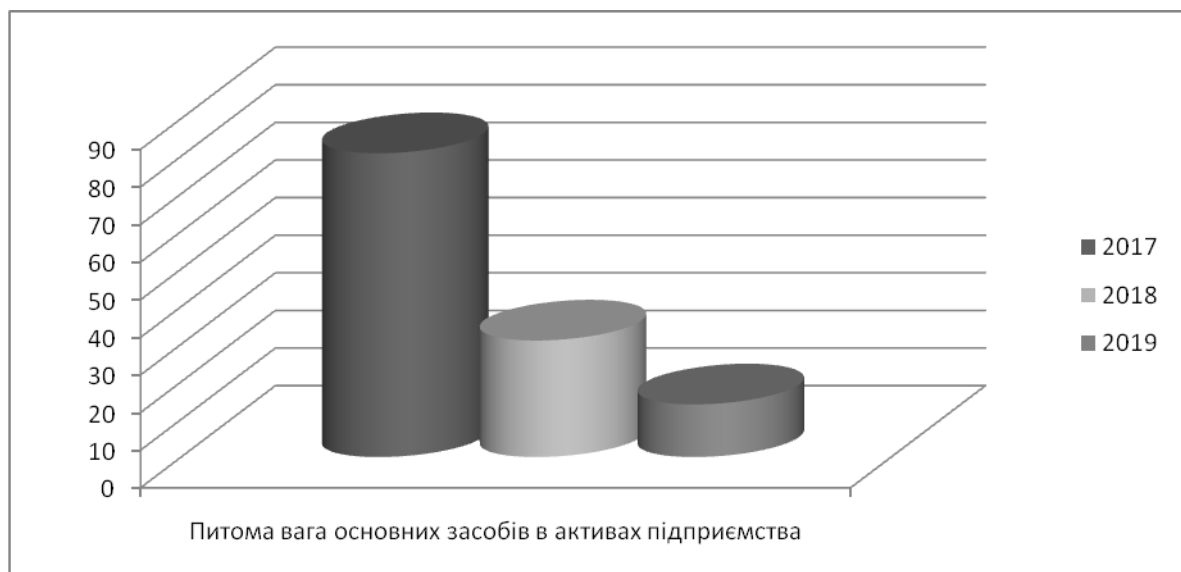

Рис. 4.2. Оцінка питомої ваги ОЗ у вартості майна «ФОП Кравчук Н. В.» за 2017-2019 рр.

Зниження питомої ваги ОЗ у загальній структурі майна «ФОП «Кравчук Н. В.» у 2018 та 2019 році на 49,8% та 17% оцінюється позитивно та свідчить про покращення якості балансу «ФОП «Кравчук Н. В.»». Зменшення ОЗ і зростання оборотних активів свідчить про нарощення виробничих потужностей «ФОП «Кравчук Н. В.» та розширення діяльності. На основі проаналізованих показників проведемо діагностику надходження, вибуття та наявності ОЗ.

4.2. Діагностика наявності та руху ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.»

На особливу увагу заслуговує діагностика наявності, технологічної структури та руху ОЗ.

Таблиця 4.3. показує, чи є і як переміщуються ОЗ підприємства станом на 2017-2019 роки.

Таблиця 4.3

Оцінка руху ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.», тис. грн.

Роки	Залишок на початок року	Надійшло у звітному році		Вибуло у звітному році		Залишок на кінець року	Залишок на кінець року (знос)	Сума основних засобів на кінець року
		усього	в т.ч. введені в дію нові основні засоби	усього	у т.ч. ліквідовані основні засоби			
2017	8,3	10	10	-	-	18,8	3,2	15,6
2018	18,8	2,5	2,5	1	1	20,3	7,1	13,2
2019	20,3	-	-	0,4	0,4	19,9	11,1	8,8

Дані таблиці показують, що «ФОП Кравчук Н. В.» станом на кінець 2017 року має ОЗ первісною вартістю 18,8 тис. грн., у 2018 році – 20,3 тис. грн., у 2019 році – 19,9 тис. грн., Сума нарахованого зносу за 2017 рік склала 3,2 тис. грн., у 2018 році – 7,1 тис. грн., у 2019 році – 11,1 тис. грн. і має тенденцію до зростання (рис. 4.3).

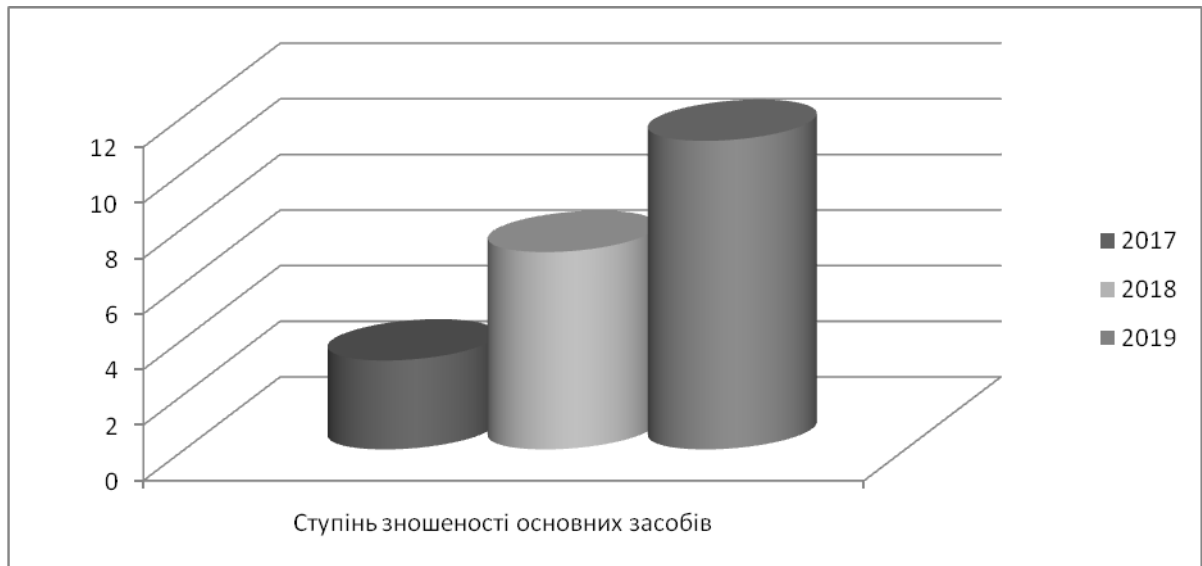

Рис. 4.3. Оцінка рівня зношеності ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» за 2017-2019 рр.

Це зумовлено придбанням нових ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» у 2017 та 2018 роках (рис. 4.4).

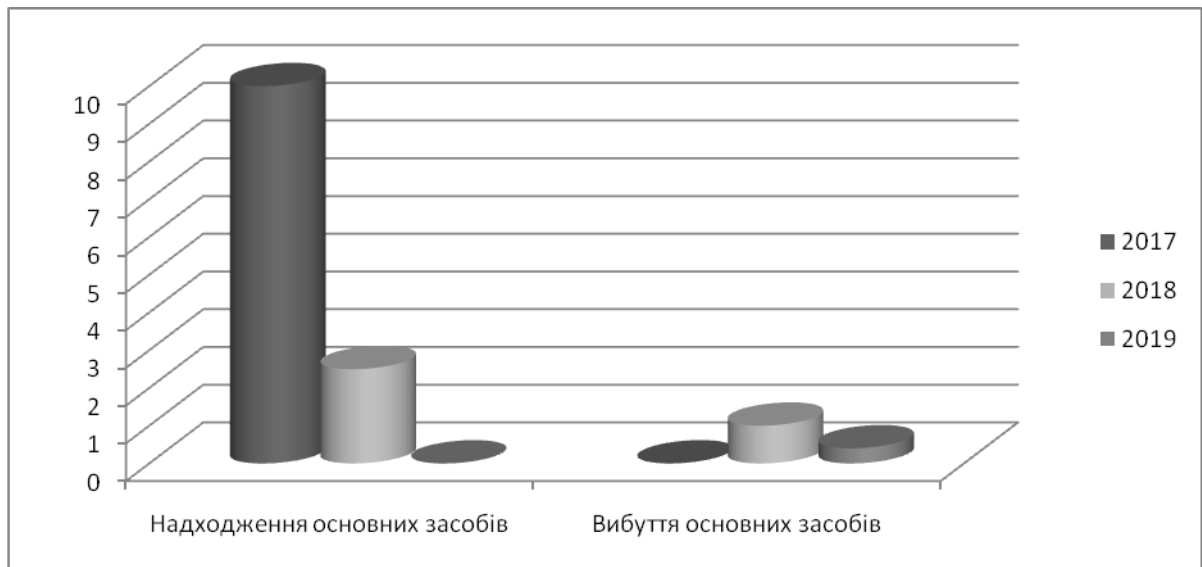

Рис. 4.4. Оцінка надходження та вибуття ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» за 2017-2019 рр.

У 2017 та 2018 роках відбулося придбання нових ОЗ у розмірі 10 тис. грн. та 2,5 тис. грн. відповідно, у 2018 та 2019 році вибуло ОЗ на суму 1 тис. грн.. та 0,4 тис. грн. у зв'язку з їх ліквідацією.

4.3. Аналіз складу ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.»

Аналіз ОЗ не буде результативним, якщо не враховувати їх склад за весь період (табл. 4.4, 4.5, 4.6).

Таблиця 4.4

Аналіз складу ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» за 2017 рік

Показники	На початок року	На кінець року	Відхилення (+, -)	У %
Основні засоби — усього, тис. грн..	8,8	18,8	10,0	113,6
у т.ч.:				
Будівлі, споруди та передавальні пристрої — вартість, тис. грн..	-	-	-	-
— питома вага, %	-	-	-	-
Виробничі машини та обладнання — вартість, тис. грн..	5,5	13,8	8,3	150,9
— питома вага, %	62,5	73,4	10,9	-
Транспортні засоби — вартість, тис. грн..	2,7	3,1	0,4	14,8
— питома вага, %	30,7	16,5	-14,2	-
Інструменти, прилади, інвентар (меблі) — вартість, тис. грн..	0,6	1,9	1,3	216,7
— питома вага, %	6,8	10,1	3,3	-
Інші основні засоби — вартість, тис. грн..	-	-	-	-
— питома вага, %	-	-	-	-

Більше 70% ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» припадає на виробничі машини та обладнання. Загалом їх вартість на початок 2017 року становить близько 62,5 % сумарної вартості ОЗ, а на кінець 2017 року – 73,4%, що на 10,9% більше у порівнянні з попереднім роком (рис. 4.5).

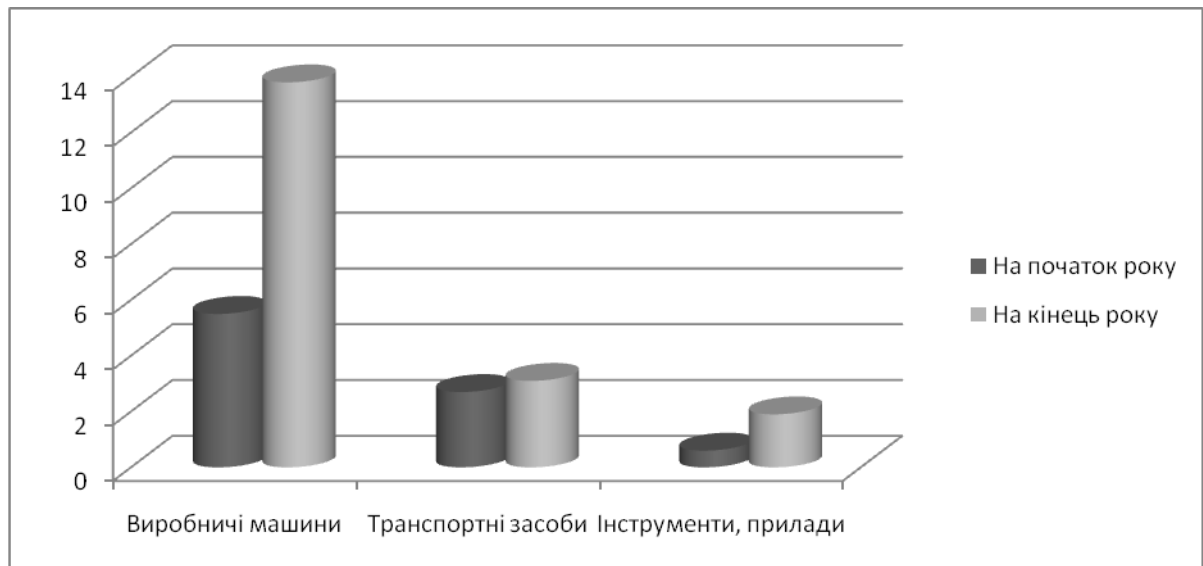

Рис. 4.5. Оцінка складу ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» у 2017 році

Проте, якщо питома вага виробничих машин та обладнання поступово зростає протягом періоду, який аналізується, то стосовно частки транспортних засобів показники знизилась на 14,2%. Це може свідчити про нарощення виробничих потенціалу «ФОП Кравчук Н. В.», зважаючи на поповнення складу активної частини ОЗ у 2017 році, тобто купівлі додаткової піци-печі.

Таблиця 4.5

Аналіз складу ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» у 2018 році

Показники	На початок року	На кінець року	Відхилення (+, -)	У %
Основні засоби — усього, тис. грн..	18,8	20,3	1,5	8
у т.ч.:				
Будівлі, споруди та передавальні пристрої — вартість, тис. грн..	-	-	-	-
— питома вага, %	-	-	-	-
Виробничі машини та обладнання				
— вартість, тис. грн..	13,8	16,3	2,5	62,4
— питома вага, %	73,4	80,3	6,9	-
Транспортні засоби				
— вартість, тис. грн..	3,1	2,1	-1	-32,3
— питома вага, %	16,5	10,3	-6,2	-

Інструменти, прилади, інвентар (меблі)				
— вартість, тис. грн..	1,9	1,9	-	-
— питома вага, %	10,1	9,4	-0,7	-
Інші основні засоби				
— вартість, тис. грн..	-	-	-	-
— питома вага, %	-	-	-	-

Дані аналізу 2018 року свідчать, що більшість ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» припадає на виробничі машини та обладнання. Загалом їх вартість у на початок 2018 року становить близько 73,4 % сумарної вартості ОЗ, а на кінець зростає до 80,3%, що на 6,9% більше минулого року (рис. 4.6).

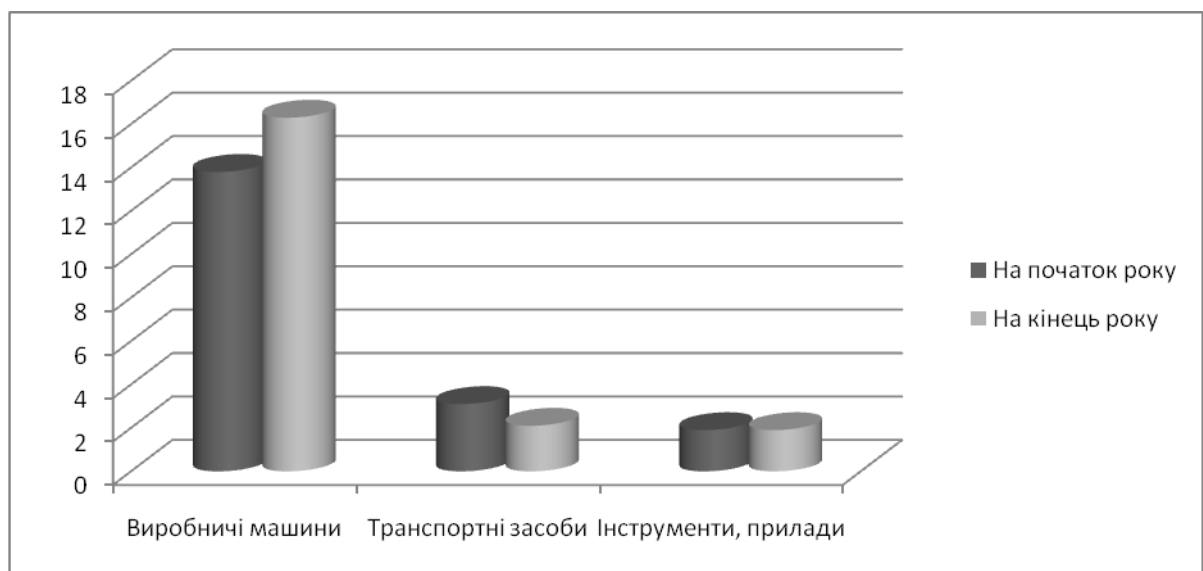

Рис. 4.6. Оцінка складу ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» у 2018 році

Провівши діагностику питокої ваги виробничих машин та обладнання у 2018 році, ми виявили її збільшення, та одночасне скорочення транспортних засобів у загальній вартості ОЗ підприємства на 10,3%. Це може свідчити про нарощення виробничих потенціалу «ФОП Кравчук Н. В.», оскільки підприємець придбала нові морозильні ларі.

Таблиця 4.6

Аналіз складу ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» у 2019 році

Показники	На початок року	На кінець року	Відхилення (+, -)	У %
Основні засоби — усього, тис. грн..	20,3	19,9	-0,4	-2
у т.ч.:				
Будівлі, споруди та передавальні пристрої — вартість, тис. грн..	-	-	-	-
— питома вага, %	-	-	-	-
Виробничі машини та обладнання — вартість, тис. грн..	16,3	16,3	-	-
— питома вага, %	80,3	81,9	1,6	-
Транспортні засоби — вартість, тис. грн..	2,1	2,1	-	-
— питома вага, %	10,3	10,6	0,3	-
Інструменти, прилади, інвентар (меблі) — вартість, тис. грн..	1,9	1,5	-0,4	-21,1
— питома вага, %	9,4	7,5	-1,9	-
Інші основні засоби — вартість, тис. грн..	-	-	-	-
— питома вага, %	-	-	-	-

За результатами моніторингу 2019 року можемо зробити висновок, що основна частка ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» знову ж таки припадає на виробничі машини та обладнання. Загалом їх вартість на початок 2019 року становить близько 80,3 % сумарної вартості ОЗ, а на кінець зросла до 81,9%. (рис. 4.7).

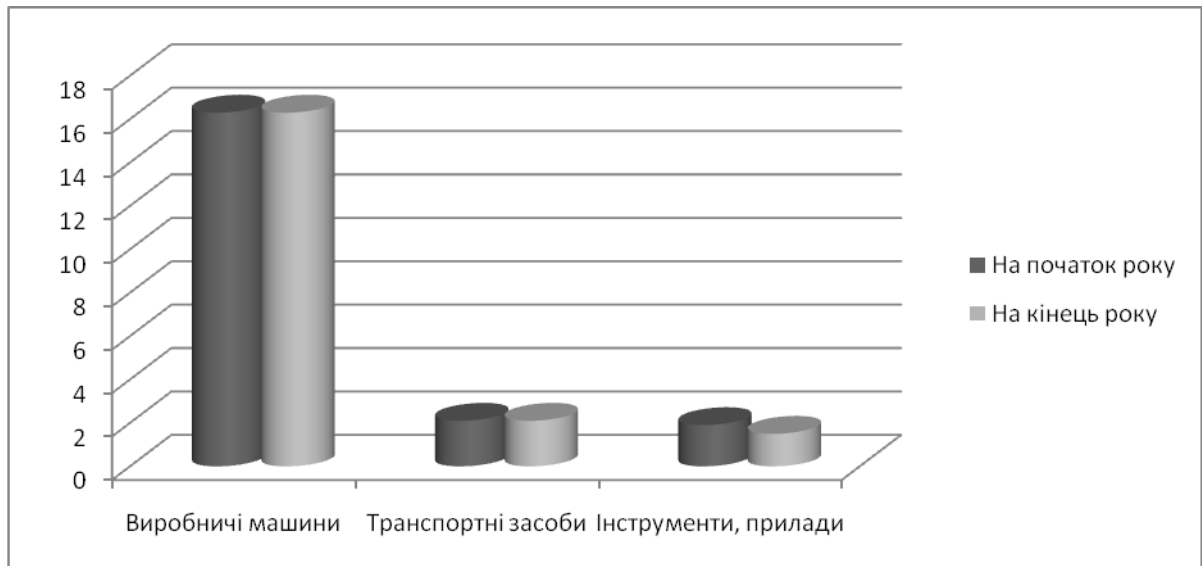

Рис. 4.7. Оцінка складу ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» у 2019 році

Зростання питомої ваги виробничого обладнання зумовлено придбанням нової кавової машини. Питома вага частки транспортних засобів зростає у загальній вартості ОЗ підприємства на 0,3%. Така тенденція зумовлена зменшенням вартості інвентарю на кінець 2019 року на 0,4%.

4.4. Аналіз забезпеченості «ФОП Кравчук Н. В.» ОЗ

Забезпеченість підприємства основними засобами характеризується показниками фондо-, техноенергоозброєністю праці, а також наявністю, складом і відповідністю фактичного стану машин і устаткування, необхідному для виконання планового обсягу виробництва продукції.

Фондо- і техноозброєність праці розраховується діленням середньої вартості ОЗ, активної їх частини на середню чисельність робітників в найбільшій зміні, а при однозмінній роботі – на середньооблікову чисельність робітників.

А електроозброєність – визначається відношенням кількості спожитої електроенергії з виробничою метою до середньооблікової чисельності робітників або відпрацьованого часу.

Зіставляючи показники фондо-, техноенергоозброєності праці з плановими, фактичними за минулі періоди, з показниками кращих

підрозділів, показниками підприємств-партнерів, конкурентів, визначають динаміку і темпи зміни показників, відхилення від плану.

Темпи росту фондо- і техноозброєності праці зіставляються з темпами росту продуктивності праці. Рациональним є співвідношення, при якому темпи росту продуктивності праці випереджують темпи росту фондо- і техноозброєності.

$$\Phi B = \frac{ТП}{ОЗ} = \frac{Ч_p \cdot П_n}{Ч_p \cdot \Phi O}, \quad (4.1)$$

$$\Phi O = \frac{ОЗ}{Ч_p}, \quad (4.2)$$

де ФВ - фондovіддача;

ТП - обсяг продукції;

ОЗ - вартість ОЗ;

Ч_p – чисельність робітників;

П_n – продуктивність праці робітників;

ФО – фондоозброєність.

Розрахуємо фондоозброєність «ФОП Кравчук Н. В.» за 2017-2019 роки, якщо середньооблікова чисельність робітників у 2017 році складає 11 чоловік, у 2018 році – 11 чоловік, у 2019 році – 10 чоловік.

$$\Phi O \text{ 2017 р.} = \frac{15,6}{11} = 1,42 \text{ тис. грн.};$$

$$\Phi O \text{ 2018 р.} = \frac{13,2}{11} = 1,2 \text{ тис. грн.};$$

$$\Phi O \text{ 2019 р.} = \frac{8,8}{10} = 0,88 \text{ тис. грн.}$$

Як бачимо, фондоозброєність праці на «ФОП Кравчук Н. В.» за аналізовані періоди зменшилась у 2018 та 2019 роках, це зумовлено тим, що темпи зниження вартості ОЗ перевищують над темпами зниження середньоспискової чисельності робітників. Це негативна тенденція, яка свідчить про зниження забезпеченості виробничого процесу на підприємстві основними засобами.

Детальніше у наступному розділі буде розглянуто аналіз показників ефективності використання ОЗ, в тому числі і фондівіддачі.

Висновки до розділу 4

У 2017 році вартість ОЗ склала 15,6 тис. грн., у 2018 році – 13,2 тис. грн., у 2019 році – 8,8 тис. грн.. У 2018 році порівняно із 2017 роком вартість ОЗ зменшилась на 2,6 тис. грн. або 16,7%, а у 2019 році порівняно із 2018 роком - на 4,4 тис. грн.. або 33,3%.

Зниження вартості ОЗ на перший погляд може свідчити про зростання мобільності та ліквідності капіталу «ФОП Кравчук Н. В.». Однак специфіка роботи «ФОП Кравчук Н. В.» (сфера громадського харчування) потребує нових ОЗ для виготовлення конкурентоздатної продукції. Зазначимо, що у 2017-2019 роках найбільшу питому вагу у складі необоротних активів «ФОП «Кравчук Н. В.» займали ОЗ — 100%.

Аналізуючи частку ОЗ у вартості майна «ФОП Кравчук Н. В.», бачимо, що їх питома вага у 2017 році склала 80,8%, у 2018 році – 31%, у 2019 році – 14%. Зниження питомої ваги ОЗ у загальній структурі майна «ФОП «Кравчук Н. В.» у 2018 та 2019 році на 49,8% та 17% оцінюється позитивно та свідчить про покращення якості балансу «ФОП «Кравчук Н. В.». Зменшення ОЗ і зростання оборотних активів свідчить про нарощення виробничих потужностей «ФОП «Кравчук Н. В.» та розширення діяльності.

«ФОП Кравчук Н. В.» станом на кінець 2017 року має ОЗ первісною вартістю 18,8 тис. грн., у 2018 році – 20,3 тис. грн., у 2019 році – 19,9 тис.

грн., Сума нарахованого зносу за 2017 рік склала 3,2 тис. грн., у 2018 році – 7,1 тис. грн., у 2019 році – 11,1 тис. грн. і має тенденцію до зростання.

Це зумовлено придбанням нових ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» у 2017 та 2018 роках. У 2017 та 2018 роках відбулося придбання нових ОЗ у розмірі 10 тис. грн. та 2,5 тис. грн. відповідно, у 2018 та 2019 році вибуло ОЗ на суму 1 тис. грн. та 0,4 тис. грн. у зв'язку з їх ліквідацією. Більшість ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» припадає на виробничі машини та обладнання. Загалом їх вартість у на початок 2018 року становить близько 73,4 % сумарної вартості ОЗ, а на кінець зросла до 80,3%, що на 6,9% більше минулого року.

РОЗДІЛ 5

ЕКОНОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.»

5.1. Діагностика показників, що оцінюють ефективність прийнятих рішень «ФОП Кравчук Н. В.» щодо оновлення, вибуття ОЗ та характеризують їх технічний стан

У процесі аналізу проводять діагностику показників, що оцінюють ефективність прийнятих рішень управлінським персоналом «ФОП Кравчук Н. В.» щодо оновлення, вибуття ОЗ та характеризують їх технічний стан, використовуючи систему коефіцієнтів, формули і розрахунок яких приведені нижче.

K_o ОЗ розраховується наступним чином і відображає частку нових, куплених чи безоплатно отриманих у подарунок ОЗ:

$$\frac{\text{Коефіцієнт оновлення}}{(K_o)} = \frac{\text{Вартість заново введених в дію нових основних засобів}}{\text{Первісна вартість основних засобів на кінець року}} \quad (5.1)$$

K_v ОЗ показує скільки у відсотковому значенні складають ОЗ, які продані, ліквідовані чи безоплатно передані:

$$\frac{\text{Коефіцієнт вибуття}}{(K_v)} = \frac{\text{Вартість вибулих основних засобів}}{\text{Первісна вартість основних засобів на початок року}} \quad (5.2)$$

K_z ОЗ ілюструє відсоткове значення рівня зношеності засобів праці господарюючого суб'єкта внаслідок фізичної експлуатації у виробничому процесі чи внаслідок старіння у зв'язку з розвитком науково-технічного прогресу :

$$\frac{\text{Коефіцієнт зносу}}{(K_3)} = \frac{\text{Сума нарахов. зносу основ. зас. за весь період їх експл. на початок року}}{\text{Первісна вартість основних засобів за балансом на початок року}} \quad (5.3)$$

Кп ОЗ показує, який відсоток ОЗ у суб'єкта господарювання у робочому стані і все ще придатне до використання:

$$\frac{\text{Коефіцієнт придатності}}{(K_n)} = 100\% - K_3 \quad (5.4)$$

Такий вид діагностики проводять не лише за рік, а й здійснюють оперативний аналіз технічного стану засобів праці в розрізі місяця, кварталу, півріччя, порядок розрахунку яких з використанням статей звітності досліджуваного підприємства наведено в таблиці 5.1.

Таблиця 5.1

Комплексний перелік показників для оцінки рівня оновлення, вибуття та придатності ОЗ

Показники	Алгоритм розрахунку показників за фінансовою звітністю
Вартість введених у дію основних засобів	форма № 5, ряд. 260. гр. 4
Первісна вартість основних засобів на кінець року	форма № 5, рад 260 гр. 14
Коефіцієнт оновленні основних засобів	пок. 1: пок. 2
Вартість основних засобів, які вибули	форма №5, гр. 8, ряд. 260
Первісна вартість. основних засобів на початок року	форма № 5. ряд. 260 гр. 3
Коефіцієнт вибуття основних засобів	пок. 4: пок. 5
Сума нарахованого зносу на початок року	форма № 5. ряд. 260 гр. 4
Сума нарахованого зносу на кінець року	форма № 5, рад. 260 гр. 15
Коефіцієнт зносу основних засобів на початок року	пок. 7: пок. 5
Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року	пок. 8: пок. 2
Коефіцієнт придатності основних засобів на початок року	1 — пок. 9
Коефіцієнт придатності основних засобів на кінець року	1 — пок. 10

Узагальнимо розрахунок у таблицях 5.2 та 5.3.

Таблиця 5.2

Показники стану та руху ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.»
(станом на кінець року)

Показники	2017 рік	2018 рік	Відхилення 2018 року від 2017 року	2018 рік у % до 2017 року
Вартість введених у дію основних засобів	10	2,5	-7,5	-75
Первісна вартість основних засобів на кінець року	18,8	20,3	2,5	13,3
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,53	0,12	-0,41	-76,8
Вартість основних засобів, які вибули	-	1	1	-
Первісна вартість основних засобів на початок року	8,3	18,8	10,5	126,5
Коефіцієнт вибуття основних засобів	-	0,05	0,05	-
Сума нарахованого зносу на початок року	0,3	3,2	2,9	966,7
Сума нарахованого зносу на кінець року	3,2	7,1	3,9	121,9
Коефіцієнт зносу основних засобів на початок року	0,036	0,17	0,134	372,2
Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року	0,17	0,35	0,18	105,9
Коефіцієнт придатності основних засобів на початок року	0,964	0,83	-0,134	-13,9
Коефіцієнт придатності основних засобів на кінець року	0,83	0,65	-0,18	-21,7

На кінець 2018 року 35% вартості ОЗ вже покриті амортизаційними відрахуваннями, а на кінець 2017 року - 17%. Судячи з кількісного значення коефіцієнту оновлення, на кінець 2018 року частка нових ОЗ складає 12%, на кінець 2017 року – 53%. Через зношеність і інші причини за 2018 рік вибуло 5% ОЗ, за 2017 рік – 0%. Даний показник свідчить про скорочення часових рамок придатності ОЗ суб'єктів господарювання (рис. 5.1).

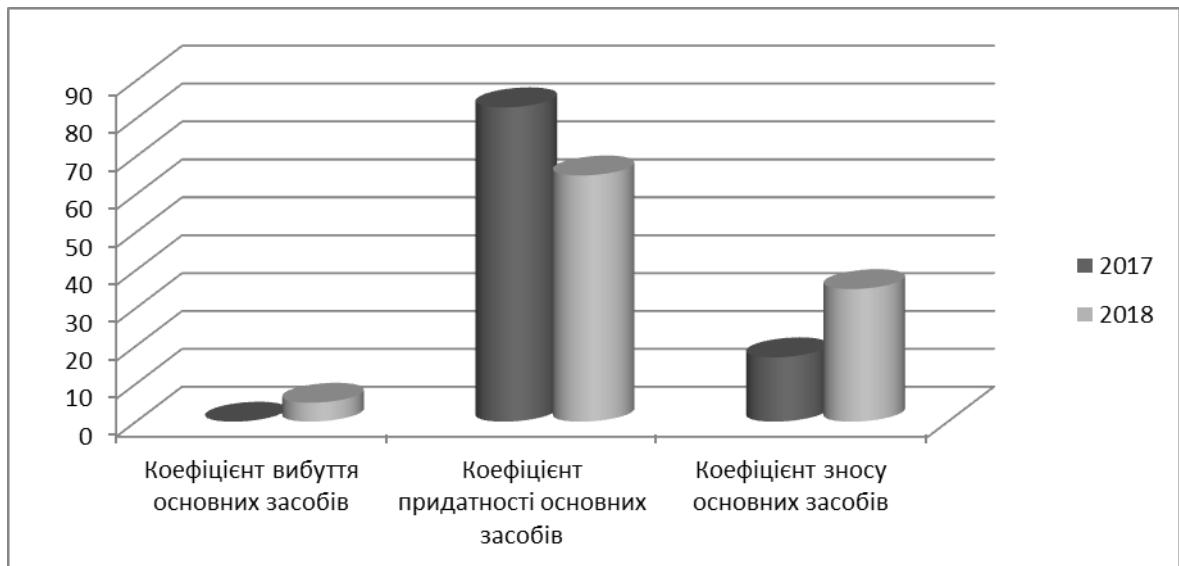

Рис. 5.1. Оцінка придатності, оновлення та вибуття ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» у 2017-2018 рр.

Проаналізуємо показники стану та руху ОЗ у таблиці 5.3.

Таблиця 5.3

Показники стану та руху ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.»
(станом на кінець року)

Показники	2018 рік	2019 рік	Відхилення 2019 року від 2018 року	2019 рік у % до 2018 року
Вартість введених у дію основних засобів	2,5	-	-2,5	-100
Первісна вартість основних засобів на кінець року	20,3	19,9	-0,4	-2
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,12	-	-0,12	-100
Вартість основних засобів, які вибули	1	0,4	-0,6	-100
Первісна вартість основних засобів на початок року	18,8	20,3	2,5	13,3
Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,05	0,02	-0,03	-60
Сума нарахованого зносу на початок року	3,2	7,1	3,9	121,9
Сума нарахованого зносу на кінець року	7,1	11,1	4,0	56,3
Коефіцієнт зносу основних засобів на початок року	0,17	0,35	0,18	105,9
Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року	0,35	0,56	0,21	60

Продовження табл. 5.3

Коефіцієнт придатності основних засобів на початок року	0,83	0,65	-0,18	-21,7
Коефіцієнт придатності основних засобів на кінець року	0,65	0,44	-0,21	-32,3

У 2019 та 2018 роках прослідковується зменшення придатності ОЗ суб'єкта господарювання, через їх зношеність. На кінець 2019 року 56% вартості ОЗ вже покриті амортизаційними відрахуваннями, на кінець 2018 року - 35%. Через зношеність і інші причини за 2019 рік вибуло 2% ОЗ, за 2018 рік – 5%. Цей показник ще раз засвідчує про скорочення часових рамок придатності ОЗ (рис. 5.2).

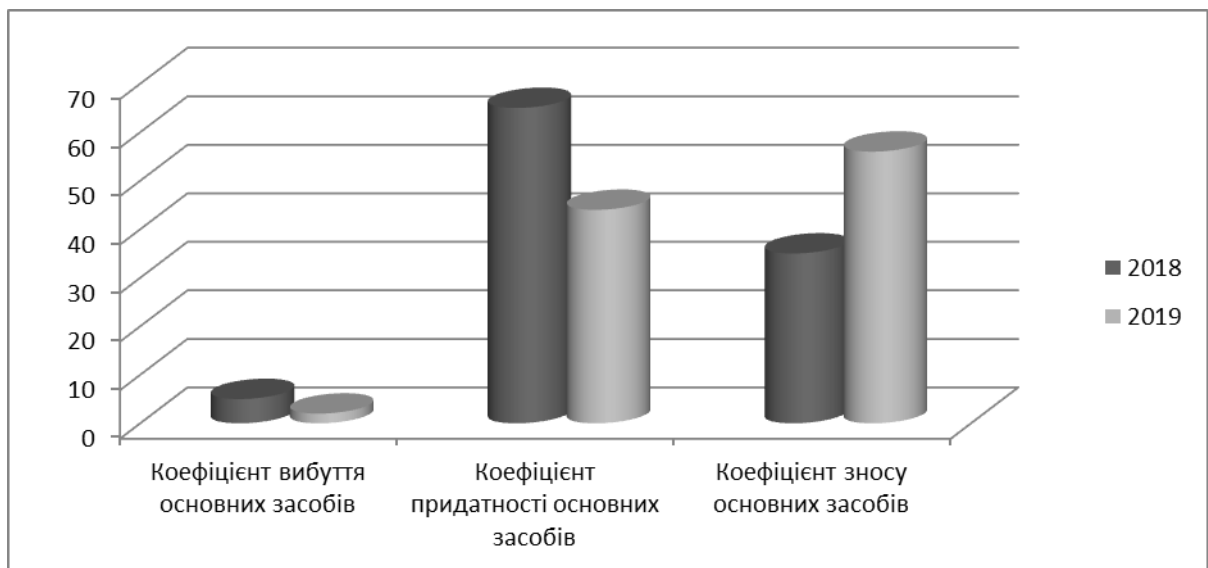

Рис. 5.2. Оцінка придатності, оновлення та вибуття ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» у 2018-2019 рр.

Особливо це має відношення до ОЗ, які щодня задіяні у виробничому процесі і знос яких відбувається швидкими темпами.

5.2. Оцінка ефективності використання ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.»

Показники ефективності використання ОЗ тісно взаємозв'язані із виторгом господарюючого суб'єкта та його кінцевим результатом (табл. 5.4, 5.5).

Таблиця 5.4

Взаємозв'язок та вплив розміру виторгу, кінцевих результатів ведення бізнесу на хід та продуктивність використання ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.»

Показники	2017 рік	2018 рік	Скоригований показник	Відхилення		
				Усього	у т. ч. за рахунок зміни	
					Вартості основних засобів	Ефективності використання
1. Виручка від реалізації, тис. грн..	371,6	319,9	363,7	-51,7	-30,82	-20,88
2. Прибуток (збиток), тис. грн.	(2,6)	(1,4)	(2,15)	-1,2	-0,7	-0,5
3. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн..	11,8	14,3	12,5	2,5	X	X
4. Фондовіддача, грн..	31,5	22,4	28,4	-9,1	X	X
5. Рентабельність (збитковість) основних засобів. %	-22,0	-9,8	-18,8	-12,2	X	X

Зазначимо, що у 2018 році порівняно з 2017 роком виручка від реалізації продукції на «ФОП Кравчук Н. В.» зменшилась на 51,7 тис. грн. Це могло бути викликано погіршенням використання ОЗ та збільшенням їх вартості. Внаслідок скорочення рівня віддачі ОЗ завдяки або зниженню їх використання або недовикористання у ході виробничого процесу на 9.1 грн. господарюючий суб'єкт недоотримав виручку у розмірі 51.7 тис. грн. Однак слід здійснити детальний аналіз впливу факторів на цей показник. Ми виявили, що поділивши зменшену виручку скоригованого показника на

середньорічну вартість ОЗ базового періоду фондівдача засобів праці знизилась на 30,82 грн. за рахунок коливань у виторгу в сторону зменшення на 51,7 тис. грн.. В той же час, віднявши від фондівдачі 2018 року виторг поділений на середньорічну вартість засобів праці 2017 року, яка зросла на 2,5 тис. грн., призвело до падіння показника фондівдачі на 4,71 грн.. Варто зазначити, що перевищення темпів росту середньорічної вартості засобів праці - 121% над темпами зниження виторгу суб'єкта господарювання - 865, скоротило досліджуваний показник. Поділивши індекс зміни величини виторгу до індексу зміни вартості засобів праці та використовуючи вихідну інформацію табл. 5.4 проведемо діагностику ступеню використання засобів праці - за проведеним обчисленням (1,21: 0,86) він складає 1,41.

Таблиця 5.5

Вплив факторів пов'язаних із ефективністю використання ОЗ на показники фінансово-господарської діяльності

«ФОП Кравчук Н. В.»

Показники	2018 рік	2019 рік	Скоригований показник	Відхилення		
				Усього	у т. ч. за рахунок зміни	
					Вартості основних засобів	Ефективності використання
1. Виручка від реалізації, тис. грн..	319,9	418,1	373,4	98,2	22,37	75,83
2. Прибуток (збиток), тис. грн.	(1,4)	(0,8)	(1,15)	-0,6	-0,4	-0,2
3. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн..	14,3	11	12,5	-3,3	X	X
4. Фондовіддача, грн..	22,4	38	28,4	15,6	X	X
5. Рентабельність (збитковість) основних засобів. %	-9,8	-7,3	-8,8	-2,5	X	X

Зазначимо, що у 2019 році порівняно з 2018 роком виручка від реалізації продукції на «ФОП Кравчук Н. В.» зросла на 98,2 тис. грн. Це

могло бути викликано покращенням використання ОЗ. Внаслідок зростання рівня віддачі ОЗ завдяки або підвищенню інтенсивності їх використання або на 15,6 грн. господарюючий суб'єкт отримав додатковий виторг у розмірі 98,2 тис. грн. Завдяки проведеному аналізу факторів впливу, ми виявили, що поділивши зменшену виручку скоригованого показника на середньорічну вартість ОЗ базового періоду (373,4:11,8) фондівіддача засобів праці підросла на 22,37 грн. за рахунок коливань у виторгу в сторону збільшення на 98,2 тис. грн.. В той же час, віднявши від фондівіддачі 2019 року виторг поділений на середньорічну вартість засобів праці 2018 року (38 - (418,1:11) , яка знизилась на 3,3 тис. грн., призвело до росту показника фондівіддачі на 0,01 грн.. Варто зазначити, що перевищення темпів росту виторгу суб'єкта господарювання (130,7%) над темпами зниження середньорічної вартості засобів праці (77%)- 121% збільшило досліджуваний показник. Поділивши індекс зміни величини виторгу до індексу зміни вартості засобів праці та використовуючи вихідну інформацію табл. 5.4 проведемо діагностику ступеню використання засобів праці - за проведеним обчисленням (1,21:0,86) він складає 1,41. Але завжди потрібно пам'ятати про умовність показників.

Висновки до розділу 5

Провівши діагностику питомої ваги виробничих машин та обладнання у 2018 році, ми виявили її збільшення, та одночасне скорочення транспортних засобів у загальній вартості ОЗ підприємства на 10,3%. Це може свідчити про нарощення виробничих потенціалу «ФОП Кравчук Н. В.», оскільки підприємець придбала нові морозильні ларі.

За результатами моніторингу 2019 року можемо зробити висновок, що основна частка ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» знову ж таки припадає на виробничі машини та обладнання. Загалом їх вартість на початок 2019 року становить близько 80,3 % сумарної вартості ОЗ, а на кінець зросла до 81,9%. Зростання

питомої ваги виробничого обладнання зумовлено придбанням нової кавової машини.

Як бачимо, фондоозброєність праці на «ФОП Кравчук Н. В.» за аналізовані періоди зменшилась у 2018 та 2019 роках, це зумовлено тим, що темпи зниження вартості ОЗ перевищують над темпами зниження середньоспискової чисельності робітників. Це негативна тенденція, яка свідчить про зниження забезпеченості виробничого процесу на підприємстві основними засобами.

у 2019 році порівняно з 2018 роком виручка від реалізації продукції на «ФОП Кравчук Н. В.» зросла на 98,2 тис. грн. Це могло бути викликано покращенням використання ОЗ. Внаслідок зростання рівня віддачі ОЗ завдяки або підвищенню інтенсивності їх використання або на 15,6 грн. господарюючий суб'єкт отримав додатковий виторг у розмірі 98,2 тис. грн. Завдяки проведеному аналізу факторів впливу, ми виявили, що поділивши зменшену виручку скоригованого показника на середньорічну вартість ОЗ базового періоду (373,4:11,8) фондівіддача засобів праці підросла на 22, 37 грн. за рахунок коливань у виторгу в сторону збільшення на 98,2 тис. грн.. В той же час, віднявши від фондівіддачі 2019 року виторг поділений на середньорічну вартість засобів праці 2018 року (38 - (418,1:11) , яка знизилась на 3,3 тис. грн., призвело до росту показника фондівіддачі на 0,01 грн.. Варто зазначити, що перевищення темпів росту виторгу суб'єкта господарювання (130,7%) над темпами зниження середньорічної вартості засобів праці (77%)- 121% збільшило досліджуваний показник.

РОЗДІЛ 6

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

6.1. Організація охорони праці на підприємстві

Роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці.

Із цією метою роботодавець забезпечує функціонування системи управління охороною праці, а саме:

- створює відповідні служби і призначає посадових осіб, які забезпечують вирішення конкретних питань охорони праці, затверджує інструкції про їхні обов'язки, права та відповідальність за виконання покладених на них функцій, а також контролює їх додержання;
- розробляє за участю сторін колективного договору і реалізує комплексні заходи для досягнення встановлених нормативів та підвищення існуючого рівня охорони праці;
- забезпечує виконання необхідних профілактичних заходів відповідно до обставин, що змінюються;
- впроваджує прогресивні технології, досягнення науки і техніки, засоби механізації та автоматизації виробництва, вимоги ергономіки, позитивний досвід з охорони праці тощо;
- забезпечує належне утримання будівель та споруд, виробничого обладнання та устаткування, моніторинг за їх технічним станом;
- забезпечує усунення причин, що призводять до нещасних випадків, професійних захворювань, та здійснення профілактичних заходів, визначених комісіями за підсумками розслідування цих причин;

- організовує проведення аудиту охорони праці, лабораторних досліджень умов праці, оцінку технічного стану виробничого обладнання та устаткування, атестацій робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці в порядку і строки, що визначаються законодавством, та за їх підсумками вживає заходів з усунення небезпечних і шкідливих для здоров'я виробничих факторів;
- розробляє і затверджує положення, інструкції, інші акти з охорони праці, що діють у межах підприємства та встановлюють правила виконання робіт і поведінки працівників на території підприємства, у виробничих приміщеннях, на будівельних майданчиках, робочих місцях відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці, забезпечує безоплатно працівників нормативно-правовими актами підприємства з охорони праці;
- здійснює контроль за додержанням працівником технологічних процесів, правил поведінки з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, використанням засобів колективного та індивідуального захисту, виконанням робіт відповідно до вимог з охорони праці;
- організовує пропаганду безпечних методів праці та співробітництво з працівниками у галузі охорони праці.

Роботодавець несе безпосередню відповідальність за порушення нормативно-правових актів з охорони праці. Служба охорони праці створюється роботодавцем на підприємстві з кількістю працівників 50 і більше. На підприємстві з кількістю працівників менше 50 осіб функції цієї служби можуть виконувати у порядку сумісництва особи, що пройшли перевірку знань з охорони праці відповідними державними службами. Якщо кількість працівників менше 20 осіб, для виконання функцій служби охорони праці можуть залучатися сторонні спеціалісти на договірних засадах. Служба охорони праці підпорядковується безпосередньо роботодавцю і прирівнюється до керівників і спеціалістів основних виробничо-технічних служб.

Ліквідація служби охорони праці допускається тільки у разі ліквідації підприємства чи припинення використання найманої праці фізичною особою.

Фінансування охорони праці здійснюється роботодавцем. Крім того, фінансування профілактичних заходів поліпшення стану безпеки, гігієни праці передбачається також у державному і місцевих бюджетах, що виділяється окремим рядком.

Регулювання взаємовідносин між роботодавцем і працівником з питань охорони праці здійснюється колективним договором (угодою).

Роботодавець зобов'язаний за свої кошти забезпечити фінансування та організувати проведення попереднього (під час прийняття на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах зі шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, щорічного обов'язкового медичного огляду осіб віком до 21 року. За результатами періодичних медичних оглядів у разі потреби роботодавець має забезпечити проведення відповідних оздоровчих заходів. Медичні огляди проводяться відповідними закладами охорони здоров'я, працівники яких несуть відповідальність згідно із законодавством за відповідність медичного висновку фактичному стану здоров'я працівника. Порядок проведення медичних оглядів визначається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я.

Навчання й інструктаж працівників з охорони праці є складовою частиною системи управління охороною праці і проводиться з усіма працівниками в процесі їхньої трудової діяльності. Контроль і відповідальність за організацію навчання і періодичність перевірок знань з охорони праці покладено на керівників підприємства, де ці працівники працюють.

Посадові особи (згідно з Переліком функцій посадових осіб, які обов'язково мають проходити попередню і періодичну перевірки знань з охорони праці, затвердженим наказом Державного комітету України з

догляду за охороною праці від 11 жовтня 1993 року № 94) до початку виконання своїх обов'язків і періодично один раз на три роки проходять навчання з охорони праці, технологічної безпеки і надзвичайних ситуацій на виробництві. Допускати до роботи осіб, які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з охорони праці, заборонено. У випадку незадовільних знань з охорони праці працівник протягом одного місяця має пройти повторне навчання.

За порушення законодавства з охорони праці, невиконання розпоряджень посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці юридичні та фізичні особи, які відповідно до законодавства використовують найману працю, притягаються органами державного нагляду за охороною праці до сплати штрафу в порядку, встановленому законом. Максимальний розмір штрафу не може перевищувати п'яти відсотків місячного фонду заробітної плати юридичної чи фізичної особи, яка відповідно до законодавства використовує найману працю. Особи, на яких накладено штраф, вносять його в касу підприємства за місцем роботи. Рішення про стягнення штрафу може бути оскаржено в місячний строк у судовому порядку.

6.2. Планування та фінансування робіт з охорони праці на підприємстві

Стаття 19 Закону «Про охорону праці» встановлює, що фінансування охорони праці на підприємстві здійснює роботодавець.

Для підприємств, незалежно від форм власності, або фізичних осіб, які використовують найману працю, витрати на охорону праці мають становити не менш як 0,5% суми реалізованої продукції (табл. 6.1).

Таким чином, на ФОП «Кравчук Н.В.» у 2018 році на фінансування заходів охорони праці було витрачено 1,858 тис. грн., що на 0,259 тис. грн..

менше попереднього року, а у 2019 році – 2,091 тис. грн., що на 0,492 тис. грн.. більше 2018 року.

Таблиця 6.1

**Фінансування заходів охорони праці ФОП «Кравчук Н.В.»
за період 2017-2019 рр.**

Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.			Сума фінансування 0,5%, тис. грн.			Абсолютне відхилення у фінансуванні, тис. грн..	
2017	2018	2019	2017	2018	2019	2018-2017	2019-2018
371,6	319,9	418,1	1,858	1,599	2,091	-0,259	0,492

На підприємствах, що утримуються за рахунок бюджету, витрати на охорону праці передбачаються в державному або місцевих бюджетах і мають становити не менш як 0,2% фонду оплати праці.

Фінансування заходів з охорони праці системою страхування – ефективний метод економічного впливу на стан безпеки, гігієни праці та виробничого середовища в ринкових умовах, але, як показує досвід країн, що давно застосовують цю систему, за умови спрямовування на ці цілі не менш як 3% річного бюджету системи страхування.

6.3. Оцінка стану охорони праці на підприємстві

Оцінка рівня стану охорони праці в підрозділах здійснюється відділом охорони праці та спеціалізованими комісіями за результатами періодичного контролю за відповідний період на підставі статистики травматизму, аналізу усунення порушень, виявлених під час попереднього контролю, зазначених у приписах інженерів охорони праці, органів нагляду та ін.

Стан охорони праці необхідно оцінювати на основі показників, їх чисельної оцінки та при порівнянні із заданими чи базовими значеннями . Практика свідчить, що для оцінки стану охорони праці можуть застосовуватися як оцінні, так і аналітичні показники. Серед найбільш

поширених оцінних показників стану охорони праці слід виділити традиційні коефіцієнти частоти (Кч.т) та тяжкості травматизму (Кт.т). Крім них, для оцінки стану можуть бути використані й такі оцінні показники:

- чисельність потерпілих у результаті нещасних випадків із втратою працездатності більш ніж на один робочий день (абсолютне число за даними статистики);

- загальна кількість днів втрати працездатності по всіх нещасних випадках з урахуванням перехідних;

- коефіцієнт частоти смертельного травматизму (Кч.с);

- відносні коефіцієнти частоти (Кч.т.в) та тяжкості (Кт.т.в), що обчислюються як відношення Кч.т та Кт.т до базових завдань Кч.т.б і Кт.т.б , тобто:

$$Кч.т.в = Кч.т / Кч.т.б \quad (6.1)$$

$$Кт.т.в = Кт.т / Кт.т.б \quad (6.2)$$

Серед усіх оцінних показників відносні коефіцієнти частоти та тяжкості травматизму найбільше відповідають цільовій стратегії управління, оскільки базові значення показників можуть періодично коригуватися в міру наближення до них чи за їх перевищенням. Тоді робота підприємства (підрозділу) оцінюватиметься як задовільна.

Виділяють також аналітичні показники. До них можна віднести:

- загальний показник травматизму;

- чисельність потерпілих у результаті нещасних випадків із втратою працездатності менш ніж на один робочий день (за даними статистики);

- загальні фактичні витрати на відшкодування шкоди потерпілим (за бухгалтерськими даними) або сума страхових внесків з урахуванням прийняття Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»;

- загальні фактичні витрати, вкладені в цільові заходи охорони праці (за бухгалтерськими даними).

На основі кількісних та інших показників роботи підприємства в галузі безпеки праці може здійснюватися й якісна оцінка стану охорони праці: задовільний стан, незадовільний стан чи вкрай незадовільний стан. З цією метою мають бути встановлені чіткі, об'єктивні межі даного розподілу. [62]

Разом з тим практика показує, що для характеристики діяльності підрозділів у середині підприємства цілком достатньо якісної, а не кількісної оцінки стану охорони праці (наприклад, задовільний, незадовільний або вкрай незадовільний стан). Враховуючи вищевикладене, стан охорони праці на ФОП «Кравчук Н.В.» за якісним параметром слід вважати задовільним.

6.4. Економічна оцінка заходів з охорони праці

Розглядаючи охорону праці в умовах ринкової економіки, особливу увагу слід звернути на економічні аспекти охорони праці.

Здійснення заходів з поліпшення умов і охорони праці чинить стимулюючий вплив як на економічні, так і соціальні результати виробництва.

До економічних результатів впливу умов праці на людину, які мають позитивне значення, слід віднести підвищення продуктивності праці, раціональне використання основних виробничих фондів.

Сприятливі умови забезпечують підвищення продуктивності праці як за рахунок інтенсивних змін (скорочення витрат робочого часу на виробництво одиниці продукції), так і екстенсивного (підвищення ефективності використання робочого часу завдяки зниженню цілоденних витрат за тимчасовою непрацездатністю та виробничим травматизмом).

Зростання продуктивності праці супроводжується також, як правило, досягненням високої якості виробничої продукції або послуг, а скорочення витрат робочого часу сприяє зниженню собівартості продукції. Збільшення

ефективного фонду робочого часу може бути досягнуто за рахунок скорочення тимчасової непрацездатності працівників внаслідок хвороб та виробничого травматизму. [62]

Слід зазначити, що позитивні економічні результати тісно пов'язані як з особистими факторами (дієздатність, працездатність), так і з соціальними результатами.

Зростання продуктивності праці пов'язано зі скороченням цілоденних витрат робочого часу, обумовлених тимчасовою непрацездатністю, підвищенням ефективності використання робочого часу і продовженням періоду активної трудової діяльності.

Несприятливі умови призводять до зворотних результатів: різних форм та ступенів втомлюваності працівників, функціонального напруження організму.

До негативних економічних результатів належать недоодержання додаткового продукту, затримка з введенням нових фондів, непродуктивне споживання робочої сили, зниження продуктивності праці.

Розглядаючи механізм витрат підприємств на заходи щодо поліпшення умов та охорону праці, слід знати, що виділяють п'ять груп витрат.

- витрати, пов'язані з відшкодуванням потерпілим внаслідок травм і професійних захворювань;
- витрати на попередження і компенсацію несприятливого впливу умов праці (пільги і компенсації тим, хто працює в важких і шкідливих умовах);
- витрати на профілактику травматизму і професійних захворювань;
- витрати на ліквідацію наслідків аварій та нещасних випадків;
- штрафи та інші відшкодування.

Витрати на здійснення заходів з поліпшення умов і охорони праці розраховуються за формулою:

$$B = C_0 + K_0, \quad (6.3)$$

де C_0 — поточні (експлуатаційні) витрати на здійснення заходів, грн.;

K_0 — капітальні витрати на поліпшення умов і охорони праці, грн.

Чималою значення набуває визначення ефективності витрат підприємства на охорону праці.

Показник ефективності витрат підприємства на заходи з охорони праці розраховується за формулою:

$$E = \frac{E_p}{B} \quad (6.4)$$

E_p — річна економія від поліпшення умов і охорони праці на підприємстві (прибуток або зменшення збитків);

B — загальні витрати (вкладення) підприємства на охорону праці.

Особливу увагу слід звернути на показники ефективності заходів з поліпшення умов та охорони праці на підприємстві.

Економічні результати заходів щодо поліпшення умов і охорони праці виражаються у вигляді економії за рахунок зменшення збитків унаслідок аварій, нещасних випадків і професійних захворювань як в економіці в цілому, так і на кожному підприємстві.

Річна економія підприємства від поліпшення безпеки праці складається з економії від зменшення професійної захворюваності; економії від зменшення випадків травматизму; економії від зниження плинності кадрів; економії від скорочення пільг і компенсацій за роботу в несприятливих умовах.

6.5. Оцінка впливу радіоактивного забруднення на технологічний процес виробництва і заходи захисту

Оцінка уразливості об'єкта від радіоактивного забруднення і проникаючої радіації починається з визначення максимальних очікуваних значень рівня радіації і дози проникаючої радіації.

За показник стійкості об'єкта приймається допустима доза радіації, яку можуть одержати люди за час робочої зміни.

Стійкість об'єкта проти радіаційного ураження можна оцінювати у такій послідовності. Визначити: граничні рівні радіації (Р/год.) на об'єкті, за яких можлива виробнича діяльність у звичайному режимі або в режимах радіаційного захисту; ступінь захищеності працюючих; дози радіації, які може одержати виробничий персонал; втрати сільськогосподарських тварин і зниження їх продуктивності (%); втрати сільськогосподарських рослин та їх урожайність (%); втрати і ураження лісових насаджень і в результаті цього зниження господарської діяльності лісогосподарських об'єктів; стійкість роботи сільськогосподарських і лісогосподарських об'єктів.

Після аналізу зробити висновки про очікувані максимальні рівні радіоактивного забруднення території об'єкта і дози проникаючої радіації; ступінь забезпечення захисту працюючих, тварин і обладнання, техніки, урожаю, кормів, води; можливість безперервної стійкої роботи об'єкта за умови, що сумарна доза опромінення працюючих не перевищуватиме допустимої дози; можливість виробництва запланованої, доброякісної продукції тваринництва, рослинництва і лісового господарства та заходи підвищення стійкості роботи об'єкта, підвищення рівня захисту працюючих, сільськогосподарських тварин і продукції тваринництва, рослин і врожаю, води і вододжерел. [63]

При вирішенні завдань з оцінки радіаційної обстановки звичайно приводять рівні радіації на 1 годину після вибуху. При цьому можуть зустрітися два варіанти: коли час вибуху відомо і коли воно невідомо.

Під режимом захисту робітників, службовців та виробничої діяльності об'єкта розуміється порядок застосування засобів і способів захисту людей, що передбачає максимальне зменшення можливих експозиційних доз випромінювання і найбільш доцільні їхні дії в зоні радіоактивного зараження.

Режими захисту для різних рівнів радіації та умов виробничої діяльності, користуючись розрахунковими формулами, визначають у мирний час, тобто до радіоактивного зараження території об'єкта.

Визначення допустимого часу початку подолання зон (ділянок) радіоактивного зараження проводиться на підставі даних радіаційної розвідки за рівнями радіації на маршруті руху і заданої експозиційної дози випромінювання.

Для полегшення вирішення завдань з оцінки радіаційної обстановки для рівнів радіації від десятків до тисяч рентген на годину розробляють можливі режими проведення СНАВР та виробничої діяльності для кожного об'єкта, які оформляють у вигляді таблиць і графіків і використовують для прийняття рішень в умовах безпосереднього радіоактивного зараження території об'єкта.

Висновки до розділу 6

Отже, роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити дотримання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці.

Фінансування охорони праці здійснюється роботодавцем. Крім того, фінансування профілактичних заходів поліпшення стану безпеки, гігієни праці передбачається також у державному і місцевих бюджетах, що виділяється окремим рядком.

На ФОП «Кравчук Н.В.» у 2018 році на фінансування заходів охорони праці було витрачено 1,858 тис. грн., що на 0,259 тис. грн. менше попереднього року, а у 2019 році – 2,091 тис. грн., що на 0,492 тис. грн. більше 2018 року.

Режими захисту для різних рівнів радіації та умов виробничої діяльності, користуючись розрахунковими формулами, визначають у мирний час, тобто до радіоактивного зараження території об'єкта.

Дезактивацію техніки починають з верхньої точки і поступово обмивають зверху вниз. Дуже замаслені й забруднені місця обов'язково протирають щітками або тампонами. Водяні й масляні радіатори, повітроочисні фільтри знімають і протирають розчинниками. Якщо ж не можна досягти необхідної повноти дезактивації, їх відправляють на обробку в мийних машинах ремонтних підприємств із застосуванням миючих засобів "Темп", "МС", "Лабомид" та ін.

ВИСНОВКИ

Бухгалтерські документи з первинного відображення операцій з обліку ОЗ повинні містити усі обов'язкові реквізити, передбачені чинним законодавством, бути зручними, корисними та інформативними, заповнюватись з використанням сучасних інформаційних систем з метою спрощення ведення обліку та економії робочого часу бухгалтера.

Будь-яка інформація про ОЗ у первинній документації повинна відображатись правдиво, без фактів перекручень та своєчасно у повній мірі характеризувати стан, склад та рух ОЗ суб'єкта господарювання. Для забезпечення цього сучасний бухгалтер повинен правильно визначити носіїв облікової інформації та розробити детальний перелік облікових номенклатур на досліджуваному підприємстві. Це в свою чергу дасть змогу розробити ефективну систему документообігу засобів праці на підприємстві, визначивши етапи складання документів, порядок і чіткість заповнення реквізитів, терміни передачі облікової первинної інформації в бухгалтерію з метою якнайповнішого відображення усіх фактів його господарської діяльності в частині руху ОЗ в уніфікованих формах документів.

Первинні форми для відображення нарахованих амортизаційних відрахувань на практиці вже давно не використовуються та не відображають даних, які реально потрібні тій чи іншій господарській одиниці для оперативного управління відновленням засобів праці, потребують оновлення та впровадження у практику вітчизняного обліку кардинально оновлених форм. Зокрема у такій документації слід відображати графу, що буде контролювати термін корисного використання об'єкта ОЗ, його справність, придатність.

Для правильного вирахування оптимального строку експлуатації ОЗ слід спрогнозувати термін експлуатації НА, його знос, нормативні обмеження стосовно строків експлуатації. Рішення про термін експлуатації НА можна змінювати у випадку зростання очікувань від використання ОЗ.

На сьогодні процес нарахування амортизації на підприємстві відіграє технічну функцію та не забезпечує відтворення засобів праці, амортизаційні відрахування не є внутрішнім джерелом інвестицій та ніде по факту не акумулюються, окрім позабалансового рахунку 09. Це не означає, що амортизаційні відрахування слід негайно депонувати для забезпечення своєчасної заміни ОЗ і заморожувати кошти із виручки від реалізації, однак управлінський персонал господарюючого суб'єкта повинен чітко розробити план заміни, ремонту чи оновлення ОЗ на весь очікуваний період експлуатації об'єкта, завдяки якому при настанні потреби у тому чи іншому виді відновних робіт підприємство матиме змогу їх провести та буде забезпечене достатнім обсягом власних чи залучених фінансових ресурсів без порушення нормального циклу його функціонування.

Згідно цієї методики вважаємо, що амортизаційний резерв слід вважати грошовими коштами, які зараховуватимуться як виручка на поточному рахунку господарюючого суб'єкта. Частина цієї виручки, яка припадатиме на амортизацію, слід інвестувати, тобто не заморожувати, а вкладати на короткостроковій основі у ті сфери, які зможуть принести суб'єкту господарювання додатковий прибуток і водночас, які зможуть бути доступними у будь-який час для того, щоб в разі потреби заміни, ремонту чи відновлення ОЗ, використати їх за основним призначенням. Оскільки частина грошових коштів, яка припадає на амортизаційні відрахування і відшкодована у складі виторгу господарюючого суб'єкта є оборотними активами, вважаємо за доцільне обліковувати ці кошти на субрахунку 5 рахунку 33 «Грошовий амортизаційний резерв».

У 2017 році вартість ОЗ склала 15,6 тис. грн., у 2018 році – 13,2 тис. грн., у 2019 році – 8,8 тис. грн.. У 2018 році порівняно із 2017 роком вартість ОЗ зменшилась на 2,6 тис. грн. або 16,7%, а у 2019 році порівняно із 2018 роком - на 4,4 тис. грн.. або 33,3%.

Зниження вартості ОЗ на перший погляд може свідчити про зростання мобільності та ліквідності капіталу «ФОП Кравчук Н. В.». Однак специфіка

роботи «ФОП Кравчук Н. В.» (сфера громадського харчування) потребує нових ОЗ для виготовлення конкурентоздатної продукції. Зазначимо, що у 2017-2019 роках найбільшу питому вагу у складі необоротних активів «ФОП «Кравчук Н. В.» займали ОЗ — 100%.

Аналізуючи частку ОЗ у вартості майна «ФОП Кравчук Н. В.», бачимо, що їх питома вага у 2017 році склала 80,8%, у 2018 році – 31%, у 2019 році – 14%. Зниження питомої ваги ОЗ у загальній структурі майна «ФОП «Кравчук Н. В.» у 2018 та 2019 році на 49,8% та 17% оцінюється позитивно та свідчить про покращення якості балансу «ФОП «Кравчук Н. В.». Зменшення ОЗ і зростання оборотних активів свідчить про нарощення виробничих потужностей «ФОП «Кравчук Н. В.» та розширення діяльності.

«ФОП Кравчук Н. В.» станом на кінець 2017 року має ОЗ первісною вартістю 18,8 тис. грн., у 2018 році – 20,3 тис. грн., у 2019 році – 19,9 тис. грн., Сума нарахованого зносу за 2017 рік склала 3,2 тис. грн., у 2018 році – 7,1 тис. грн., у 2019 році – 11,1 тис. грн. і має тенденцію до зростання.

Це зумовлено придбанням нових ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» у 2017 та 2018 роках. У 2017 та 2018 роках відбулося придбання нових ОЗ у розмірі 10 тис. грн. та 2,5 тис. грн. відповідно, у 2018 та 2019 році вибуло ОЗ на суму 1 тис. грн. та 0,4 тис. грн. у зв'язку з їх ліквідацією. Більшість ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» припадає на виробничі машини та обладнання. Загалом їх вартість у на початок 2018 року становить близько 73,4 % сумарної вартості ОЗ, а на кінець зросла до 80,3%, що на 6,9% більше минулого року.

Провівши діагностику питомої ваги виробничих машин та обладнання у 2018 році, ми виявили її збільшення, та одночасне скорочення транспортних засобів у загальній вартості ОЗ підприємства на 10,3%. Це може свідчити про нарощення виробничих потенціалу «ФОП Кравчук Н. В.», оскільки підприємець придбала нові морозильні ларі.

За результатами моніторингу 2019 року можемо зробити висновок, що основна частка ОЗ «ФОП Кравчук Н. В.» знову ж таки припадає на виробничі машини та обладнання. Загалом їх вартість на початок 2019 року становить

близько 80,3 % сумарної вартості ОЗ, а на кінець зросла до 81,9%. Зростання питомої ваги виробничого обладнання зумовлено придбанням нової кавової машини.

Як бачимо, фондоозброєність праці на «ФОП Кравчук Н. В.» за аналізовані періоди зменшилась у 2018 та 2019 роках, це зумовлено тим, що темпи зниження вартості ОЗ перевищують над темпами зниження середньоспискової чисельності робітників. Це негативна тенденція, яка свідчить про зниження забезпеченості виробничого процесу на підприємстві основними засобами.

На кінець 2018 року 35% вартості ОЗ вже покриті амортизаційними відрахуваннями, а на кінець 2017 року - 17%. Судячи з кількісного значення коефіцієнту оновлення, на кінець 2018 року частка нових ОЗ складає 12%, на кінець 2017 року – 53%. Через зношеність і інші причини за 2018 рік вибуло 5% ОЗ, за 2017 рік – 0%. Даний показник свідчить про скорочення часових рамок придатності ОЗ суб'єктів господарювання.

У 2019 та 2018 роках прослідковується зменшення придатності ОЗ суб'єкта господарювання, через їх зношеність. На кінець 2019 року 56% вартості ОЗ вже покриті амортизаційними відрахуваннями, на кінець 2018 року - 35%. Через зношеність і інші причини за 2019 рік вибуло 2% ОЗ, за 2018 рік – 5%. Цей показник ще раз засвідчує про скорочення часових рамок придатності ОЗ.

у 2019 році порівняно з 2018 роком виручка від реалізації продукції на «ФОП Кравчук Н. В.» зросла на 98,2 тис. грн. Це могло бути викликано покращенням використання ОЗ. Внаслідок зростання рівня віддачі ОЗ завдяки або підвищенню інтенсивності їх використання або на 15,6 грн. господарюючий суб'єкт отримав додатковий виторг у розмірі 98,2 тис. грн. Завдяки проведеному аналізу факторів впливу, ми виявили, що поділивши зменшену виручку скоригованого показника на середньорічну вартість ОЗ базового періоду (373,4:11,8) фондівіддача засобів праці підросла на 22, 37 грн. за рахунок коливань у виторгу в сторону збільшення на 98,2 тис. грн.. В

той же час, віднявши від фондівіддачі 2019 року виторг поділений на середньорічну вартість засобів праці 2018 року (38 - (418,1:11) , яка знизилась на 3,3 тис. грн., призвело до росту показника фондівіддачі на 0,01 грн.. Варто зазначити, що перевищення темпів росту виторгу суб'єкта господарювання (130,7%) над темпами зниження середньорічної вартості засобів праці (77%)- 121% збільшило досліджуваний показник.

Також роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці.

Фінансування охорони праці здійснюється роботодавцем. Крім того, фінансування профілактичних заходів поліпшення стану безпеки, гігієни праці передбачається також у державному і місцевих бюджетах, що виділяється окремим рядком.

На ФОП «Кравчук Н.В.» у 2018 році на фінансування заходів охорони праці було витрачено 1,858 тис. грн., що на 0,259 тис. грн. менше попереднього року, а у 2019 році – 2,091 тис. грн., що на 0,492 тис. грн. більше 2018 року.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Астахов В.П. Основные средства: учебно-практическое пособие. - [3-е издание переработ.] / Астахов В.П. - М: ИД ФБК-Пресс, 2002 - 243 с.
2. Бабій В. Роль ОЗ у процесі виробництва / В. Бабій // Наукові записки . – серія: економіка. – 2002. - № 10. – С. 200-202.
3. Бабіч В. В. Фінансовий облік (облік активів): навч. посіб. / Бабіч В. В. Сагова С. В. — К.: КНЕУ, 2006. — 282 с.
4. Бланк И.А. Управление активами и капиталом предприятия / Бланк И.А. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2003. - 446 с.
5. Бондар О. Проблеми визнання ОЗ у бухгалтерському та податковому обліку / О. Бондар // Бухгалтерський облік і аудит. - № 3. – 2004. – С. 23-27.
6. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: монографія / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2003. – 524 с.
7. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку: підручник / Ф.Ф. Бутинець, О.П. Войналович, І.Л. Томашевська; за ред. Ф.Ф. Бутинця. – [4-те вид., доп. і перероб.]. – Житомир: ПП “Рута”, 2005. – 528 с.
8. Бутинець Ф.Ф. Аудит і ревізія підприємницької діяльності: Навчальний посібник / Бутинець Ф.Ф., Усач Б. Ф.. – Житомир: ПП „Рута”, 2001. – 411 с.
9. Бухгалтерский учет: Учебник / Под ред. П.С. Безруких. — [5-е изд., пере- раб. и доп.] —М.: Бухгалтерский учет, 2004. — 736 с.
10. Бухгалтерський облік в Україні: навч. посібник. / [за ред. Р.Л. Хом'яка, В.І. Лемішовського] — [7-ме вид., доп. і перероб.] — Львів: Національний університет “Львівська політехніка”, “Інтелект-Захід”, 2008. — 1224 с.
11. Бухгалтерський облік в Україні: нормативна та методична база: навчальний посібник / [Укладачі: Г.О. Партин, А.Г. Загородній, Л.М. Пилипенко] – Львів: “Магнолія плюс”, 2006. – 264с.

12. Бухгалтерський облік та оподаткування: навч. посібник / [за ред. Р.Л. Хом'яка, В.І. Лемішовського] – Львів: Бухгалтерський центр “Ажур”, 2008. – 1112с.

13. Бухгалтерський облік: збірник систематизованого законодавства [Текст] / уклад. Я. Кавторєва. — [11-е вид., переробл. і доп.] — Х. : Фактор, 2007. — 672с.

14. Бухгалтерський облік: навчальний посібник / В.К. Савич, Л.А. Костецька. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 272 с.

15. Бухгалтерський фінансовий облік [Текст]: [підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів] / під заг. ред. Ф.Ф. Бутинця. – [8-ме вид., доп. і перероб.] – Житомир: ПП “Рута”, 2009. – 912 с.

16. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник / [за ред. Ф.Ф. Бутинця; О.С. Бородкіна; А.М. Герасимовича; Г.Г. Кірейцева]. – [4-е вид., доп. і перероб.]. – Житомир: ЖІТІ, 2008. – 688 с.

17. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – [7-е видання, доп. і перероб.] - Житомир: ПП «Рута», 2006. – 832 с.

18. Валуєв Б.І. Облікова політика промислового підприємства – управлінська спрямованість підходу / Б.І. Валуєв, І.В. Рuzмайка // Вісник ЖДТУ. – 2005. – № 2 (32). – С. 61–65.

19. Войнаренко М.П. Податковий облік і аудит: підручник / Войнаренко М.П., Пухальська Г.В. — К. : Академія, 2009. — 376с.

20. Войтенко Т. Все об учете основних средств (фондов) / Войтенко Т. – Х.: Фактор, 2007. – 361с.

21. Гавриловська Л. М. Фінансовий облік – 1 / Гавриловська Л. М., Ларіонова А.С.. – К.: КНЕУ, 2006. – 320 с.

22. Голов С. Гармонізація фінансової звітності відповідно до плану дій „Україна – ЄС” / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 4. – С. 7–16.

23. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: Аналіз стану та перспективи розвитку / Голов С.Ф. — К. : Центр учбової літератури, 2007. — 522с.

24. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: монографія / С.Ф. Голов. – К.: ЦУЛ, 2007. – 522 с.

25. Голов С.Ф. Обмеження бухгалтерського обліку та шляхи їх подолання / С.Ф. Голов // Вісник Національного університету „Львівська політехніка”. – 2007. – № 577. – С. 88-92.

26. Городянська Л. Податковий і бухгалтерський облік амортизації на підприємстві / Городянська Л. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2003 - № 2.. – С. 12-18.

27. Грінько А.П. Облік ОЗ: теорія, стан, перспективи: монографія / А.П. Грінько. – Харків, 2002. – 277 с.

28. Диба В.М. Облік та аналіз необоротних активів [Текст]: монографія / В.М. Диба / Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". — К. : КНЕУ, 2008. — 288с.

29. Довгопол Н. Амортизація: предметна сутність і ступінь впливу на відтворення ОЗ / Н. Довгопол, М. Нестеренко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 12. – С. 3-12.

30. Жадько К.С. Бухгалтерський облік у схемах і таблицях: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Жадько К.С., Семенюта В.В., Олійник Л.Ш. — К. : Центр учбової літератури, 2008. — 112с.

31. Житний П. Концепція формування амортизаційної політики в умовах ринкової економіки / П. Житний // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. - № 3.– С. 13-17.

32. Житний П. Принципи формування облікової політики / П.

Житний // Бухгалтерський облік і аудит. - № 4. – 2005. – С. 25-28.

33. Загородній А.Г. Бухгалтерський облік: основи теорії та практики : підручник / Загородній А.Г., Партин Г.О., Пилипенко Л.М.– [4-те вид. перероб. і доп.] – К.: Знання, 2007. – 550с.

34. Задорожний З. Проблеми обліку ОЗ і капітальних інвестицій / З. Задорожний // Бухгалтерський облік і аудит. – 2002. - № 7.– С. 18-22.

35. Захарьин В.Л. Учет основных средств: оценка, амортизация, выбытие / Захарьин В.Л. – М.: Налоговый вестник, 2004. - Вып.3. – 255 с.

36. Иванов В. Г. Безопасность жизнедеятельности : учебное пособие / В. Г. Иванов и др. – Харьков, 2008. – 360 с.

37. Ільяш Л. Документальне оформлення списання ОЗ і малоцінних предметів / Л. Ільяш // Головбух. – 2003. - № 22. – С. 44-51.

38. Ільяш Л. Придбання ОЗ / Л. Ільяш // Головбух. – 2002. – № 6. – С. 36-40.

39. Карєв В. Деякі аспекти застосування пунктів 14 і 15 П(С)БО 7 «ОЗ» / В. Карєв // Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. - № 6.– С. 23-25.

40. Кім Г. Бухгалтерський облік: первинні документи та порядок їх заповнення: Навчальний посібник / Кім Г., Сопко В. В., Кім С. Г. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 440 с.

41. Ковалев В.В. Справедливая стоимость в системе категорий бухгалтерского учета / В.В. Ковалев // Бухгалтерский учет. - 2002 - № 17. - С. 67-72.

42. Ковалев В.В. Финансовый учет и анализ: концептуальные основы / Ковалев В.В. - М.: Финансы и статистика, 2004. - 720 с.

43. Кожинов В.Я. Амортизация / Кожинов В.Я. - М.: «Экзамен», 2004. - 320 с.

44. Кондраков Н. П. Бухгалтерский учет : учеб. пособие / Кондраков Н.П. - М.: ИНФРА-М, 2002. – 336с.

45. Кононенко Т. Про можливість інтеграції методики нарахування амортизації / Т. Кононенко, В. Замлинський // Бухгалтерський облік і

аудит. – 2003. - № 10.– С. 24-28.

46. Костюк В. Модернізація та реконструкція основних фондів / В. Костюк // Баланс. – 2007. – № 51(697). – С. 28-30.

47. Костюк В.О. Техніко-економічний аналіз діяльності підприємств міського господарства / В.О. Костюк. – Харків: ХНАМГ, 2010. – 245с.

48. Краснокутська Л. Основні фонди у податковому обліку / Л. Краснокутська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. - № 12.– С. 55-59.

49. Кузнецова С.А. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навч. посібник / Кузнецова С.А. — Мелітополь : Видавничий будинок ММД, 2008. — 230с.

50. Кулаковська Л.П. Основи аудиту: навч. посіб. для студ. / Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. - К.: "Каравелла", Львів: "Новий-Світ-2000", 2002. — 504с.

51. Куликова Л.И. Учет основных средств: современная концепция и тенденции развития / Куликова Л.И. – Казань: Изд-во КФЭИ, 2000. – 308с.

52. Кундеус О. Амортизація ОЗ в бухгалтерському та податковому обліку / О. Кундеус // Галицький економічний вісник. – 2006. – № 2 (9).– С.130-135.

53. Кутер М.И. Капитализация, декапитализация и рекапитализация затрат на приобретение основных средств / М.И. Кутер, В.Ю. Паздерова, Э.Б. Делиболтоян // Журнал "Официальные материалы для бухгалтера. Комментарии и консультации". - 2005. - № 14. – С. 14-20.

54. Кучеренко Т. Формування інформації про ОЗ у примітках до річної фінансової звітності / Т. Кучеренко, О. Шайко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. - № 6.– С. 39-41.

55. Ластовецький В. Бухгалтерський і податковий облік ОЗ: як поєднати / В. Ластовецький // Бухгалтерський облік і аудит. – 2002.- № 8. – С. 37-40.

56. Лишиленко О. В. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник / Лишиленко О. В.. – К.: Вид-во “Центр навчальної літератури”, 2005. – 528 с.
57. Ловінська Л.Г. Оцінка в бухгалтерському обліку: монографія / Ловінська Л.Г. – К.: КНЕУ, 2006. – 140с.
58. Моссаковський В. Невирішені питання обліку непоточних активів / В. Моссаковський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. - №5. – С. 17-28.
59. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. – Режим доступу: <http://www.nau.kiev.ua>.
60. Національні стандарти бухгалтерського обліку [Текст] // Все про бухгалтерський облік. – 2007.–№18. – 112с.
61. Нашкерська Г. В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник / Нашкерська Г. В.. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.
62. Нидлз Б. Принципы бухгалтерского учета / Нидлз Б., Андерсон Х., Колдуэлл Д.; пер. с англ. под ред. Я. В. Соколова. - М.: Финансы и статистика, 2003. - 496 с.
63. Николаева С.А. Учетная политика организации. Принципы формирования, содержание, практические рекомендации, аудиторская проверка / Николаева С.А. - М : Аналитика-Пресс, 2002. - 180 с.
64. Новодворский В.Д. О новых подходах к методам амортизации основных средств / В.Д. Новодворский // Бухгалтерский учет. - 1997. - № 1. – С. 23-26.
65. Новодворский В.Д. О новых подходах к методам амортизации основных средств / В.Д. Новодворский, А.Н. Хорин // Бухгалтерский учет. - 1996. - № 7. - С. 37-43.
66. Облік ОЗ в ринкових умовах: навч. посіб. / [Лузан Ю. Я., Жук В. М., Дем'яненко М. Я. та ін.] — К. : ТОВ "Юр-Агро-Веста", 2007. — 256с.
67. Організація бухгалтерського обліку : навчальний посібник / [за редакцією В.С. Леня]. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 696 с.

68. Орлов І.В. Звітність підприємств: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” / Орлов В.І. – [3-є вид., допов. і перероб.] – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 484с.

69. Основи охорони праці: Навчальний посібник для професійно-технічних навчальних закладів/Л. Е. Винокурова, М. В. Васильчук, М. В. Гаман. — К.: Факт, 2005. — 344 с.

70. Павлюк І.М. Бухгалтерський облік ОЗ та інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів / Павлюк І.М.. – Івано- Франківськ: ІМЕ, 2003. – 176 с.

71. Пархоменко В. Облік амортизації / В. Пархоменко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. - № 6.– С. 21-22.

72. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкція про його застосування: наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>. – Заголовок з титулу екрану.

73. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

74. Подольська, В. О. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. : / В. О. Подольська, О. В. Яріш. – К. : Центр навчальної літератури, 2008. – 488 с. – ISBN 966-364-360-2;